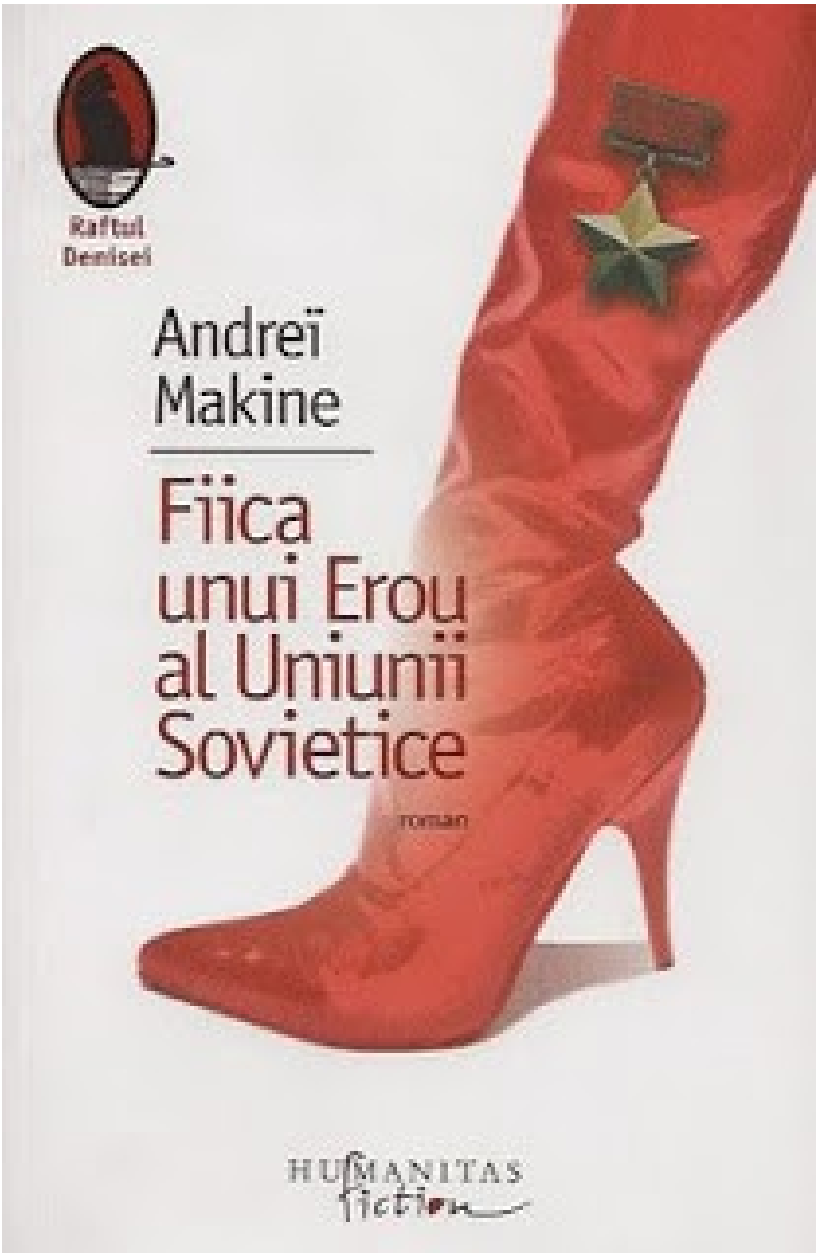
Raftul
Denisei
Andreï
Makine
Fiica
unui Erou
al Uniunii
Sovietice
roman
HUMANITAS
fiction

ANDREÏ MAKINE

Fiica unui Erou al Uniunii Sovietice

Traducere din franceză de ILEANA CANTUNIARI

HUMANITAS fiction

Prietenului meu Jacques Verrier

Domnul Georges Martinowsky, profesor titular de limba rusă, a avut bunăvoinţa de a reciti manuscrisul acestui roman şi traducerea lui. Autorul şi traducătoarea îi mulţumesc pentru observaţiile sale, care s-au dovedit extrem de preţioase.

1

Cât de fragil şi de straniu este totul pe lumea asta...

Viaţa lui, bunăoară, atârnase doar de ciobul acela de oglindă care-şi pierduse luciul şi de degetele învineţite de frig ale unei infirmiere de pe ambulanţă, subţirică precum o adolescentă.

Stătea culcat pe câmpul acela de primăvară brăzdat de tancuri, în mijlocul a sute de uniforme militare înţepenite peste noapte într-un morman îngheţat. La stânga, dintr-un crater negru, bârne rupte îşi înălţau vârfurile sfârtecate. Foarte aproape, cu roţile afundate într-o tranşee pe jumătate surpată, un tun antitanc se cabra spre cer.

Înainte de război, dacă se lua după ce scria în cărţi, îşi închipuia câmpul de luptă cu totul altfel: soldaţi aliniaţi cu grijă în iarba fragedă, ca şi cum ar fi avut timp, înainte să moară, să adopte o poziţie anume, semnificativă, sugerată de moarte. Fiecare cadavru dezvăluia astfel solitudinea întâlnirii sale cu moartea. Şi se putea arunca o privire peste chipul oricăruia dintre ei, unul întorcându-şi ochii spre norii care se îndepărtau agale, altul atingând cu obrazul pământul negru.

De aceea, când mersese pentru prima oară de-a lungul pajiştii acoperite de morţi, nu remarcase nimic. Mergea, trăgându-şi cu greu cizmele din făgaşurile drumului de toamnă, cu privirea aţintită la spinarea omului din faţă, la vestonul militar cenuşiu şi decolorat pe care străluceau micile picături lăsate de ceaţă.

Când ieşeau din sat – nişte schelete de izbe pe jumătate arse –, un glas se făcu auzit în spate, în şirul de soldaţi:

— Fir-ar să fie! Da’ ştiu că nu sunt zgârciţi cu poporul!

Aruncă atunci o privire spre pajiştea care se întindea spre crângul vecin. Văzu în iarba plină de noroi un morman de haine militare cenuşii, printre care, la grămadă, zăceau ruşi şi nemţi, când amestecaţi, când despărţiţi, cu faţa la pământ. Şi mai era ceva ce nu semăna cu un trup omenesc, ci cu un soi de terci brun, printre fâşii de postav ud.

Una din acele mase moarte era acum şi el. Stătea culcat; capul, înţepenit într-o băltoacă de sânge ce îi îngheţa sub ceafă, îi era înclinat într-un unghi greu de imaginat pentru o fiinţă vie. Coatele îi erau atât de violent vârâte sub spinare, încât părea că vrea să se smulgă din pământ. Soarele abia scânteia printre mărăcinii acoperiţi de chiciură. În pădure, la marginea câmpului şi în craterele lăsate de obuze, se desluşea încă umbra vânătă a frigului.

Oamenii de pe ambulanţă erau patru la număr: trei femei şi un bărbat care conducea furgoneta unde îi puneau pe răniţi.

Frontul se retrăgea spre vest. Dimineaţa era nemaipomenit de senină. Glasurile lor, în aerul îngheţat şi totuşi însorit, răsunau limpezi şi îndepărtate. „Trebuie să terminăm înainte să se topească, altfel o să ne împotmolim în noroi!” Tuspatru erau la capătul puterilor. Ochii, înroşiţi de nopţile nedormite, clipeau în lumina piezişă a soarelui la răsărit. Dar munca le era eficace şi bine coordonată. Pansau răniţii, îi aşezau pe tărgi şi, încet, făcând să scârţâie dantelăria de gheaţă de sub tălpi, ocoleau morţii, poticnindu-se în hârtoape, până ce ajungeau la furgon.

Se scurgea cel de-al treilea an de război. Iar acest câmp de primăvară acoperit de uniforme militare îngheţate se întindea undeva, în inima sfâşiată a Rusiei.

Trecând pe lângă soldat, tânăra infirmieră de pe ambulanţă abia dacă s-a oprit. Aruncă o privire spre balta de sânge acoperit de promoroacă, spre ochii sticloşi cu pleoape umflate din pricina deflagraţiei şi mânjite de pământ. Mort. Cu o asemenea rană, nimeni nu supravieţuieşte. Îşi continuă drumul, apoi se întoarse îndărăt şi, ferindu-se să privească în ochii aceia oribili, ieşiţi din orbite, trase din haină livretul militar.

— Ascultă, Mania, îi strigă ea colegei care pansa un rănit la vreo zece paşi mai departe, uite un Erou al Uniunii Sovietice!

— Rănit? întrebă aceasta.

— Nu... Mort.

Se aplecă asupra lui şi începu să-i spargă gheaţa din jurul părului ca să poată să-i ridice capul.

— Hai, Tatiana! Să mergem! O să-l cărăm pe-al meu.

Şi Mania îl ridica deja de subsuori pe rănitul ei, al cărui cap era alb de bandaje.

Atunci Tatiana, cu mâinile umede şi amorţite, căută în

grabă prin buzunare un ciob de oglindă, îl şterse cu un ghemotoc de scamă şi-l duse la buzele soldatului. În ciobul acela se răsfrânse azurul cerului, un arbust scăpat ca prin minune şi acoperit de ace de gheaţă. O dimineaţă strălucitoare de primăvară. Cuarţul sclipitor al chiciurii, gheaţa fragilă, vidul însorit şi sonor al aerului.

Dintr-odată tot acest spaţiu se îmblânzi, se încălzi, fu învăluit de o uşoară umbră de ceaţă. Tatiana sări în picioare şi, înălţând ciobul de oglindă de pe care se ştergea rapid aburul uşor al răsuflării, strigă:

— Mania, omul respiră!

Spitalul fusese improvizat în clădirea cu un etaj a şcolii. Pupitrele erau înghesuite sub scară, bandajele şi medicamentele, în dulapuri, paturile erau aliniate în sălile de clasă; se făcuse ceea ce era mai urgent. Când îşi veni în simţiri după patru zile de comă profundă, rănitul ghici, prin ceaţa alburie care îi îneca ochii cu un văl vâscos şi dureros, portretul lui Darwin. Mai jos desluşea o hartă pe care apăreau pete difuze în trei culori – roşu pentru Uniunea Sovietică, verde pentru coloniile engleze şi violet pentru cele ale Franţei. Apoi amorţeala asta începu să se împrăştie. Izbuti treptat să distingă chipul infirmierelor şi să simtă o arsură ascuţită când îi schimbau pansamentele.

O săptămână mai târziu, putu schimba câteva cuvinte cu vecinul lui, un tânăr locotenent căruia i se amputaseră picioarele. Locotenentul vorbea mult, de parcă ar fi vrut să se ameţească singur sau să alunge plictiseala. Uneori întindea mâna spre partea de jos a patului, căutându-şi picioarele absente şi apoi, venindu-şi în fire, aproape vesel, spunea cu un aer de bravură ceea ce Eroul Uniunii Sovietice auzise şi avea să mai audă iarăşi din gura soldaţilor: „La dracu’! Picioarele mele s-au dus pe copcă, dar de mâncat tot mă mănâncă! Asta da, minune a naturii!”

Povestea cu oglinda i-o spusese locotenentul. O întrezărise uneori pe cea care îl salvase. Dădea câteodată o mână de ajutor la instalarea răniţilor, împărţea prânzul, dar, în cea mai mare parte a timpului, străbătea câmpurile de luptă în camionul sanitar.

Când intra în sala lor, ea arunca adesea o privire temătoare

spre ungherul lui, iar el, cu pleoapele pe jumătate închise, simţea că durerea se atenuează, alternează cu momente liniştite, şi atunci zâmbea îndelung.

Stătea culcat, zâmbea şi se gândea la ceva foarte simplu. Se gândea că era Erou al Uniunii Sovietice; rămăsese în viaţă, picioarele şi braţele îi erau intacte; ieri, pentru prima dată, în zgomotul sec şi asurzitor al hârtiei aspre care se rupe, deschiseseră ferestrele spre aerul călduţ de primăvară; mâine avea să încerce să se ridice, să umble un pic, iar dacă izbutea, avea să facă şi cunoştinţă cu tânăra zveltă care-i arunca priviri furişe.

A doua zi se sculă şi, savurând beatitudinea primilor paşi încă stângaci, navigă prin încăpere spre ieşire. Pe culoar, se opri lângă fereastra deschisă şi privi cu o lăcomie veselă aburul limpede al primelor crengi înverzite, curticica prăfoasă prin care se plimbau răniţii, unii în cârje, alţii cu braţul în eşarfă. Îşi răsuci o ţigară, o aprinse. Trăgea nădejde s-o întâlnească în ziua aceea chiar, să-i prindă privirea („O asemenea rană şi deja pe picioare!”) şi să-i vorbească. Se gândise mult de-a lungul acelor zile şi săptămâni nesfârşite. Avea să-i facă un mic semn din cap trăgând aer în piept şi, mijindu-şi ochii, să-i spună cu un aer nepăsător: „Mi se pare că ne-am mai văzut undeva...” Dar uneori se gândea că ar trebui să înceapă conversaţia altfel. Da, să înceapă cu fraza aceea auzită într-o zi într-un spectacol la care asistase clasa lui. Actorul, înveşmântat în mantia lui neagră, îi spunea eroinei îmbrăcată într-o rochie numai spumă de dantele deschise la culoare: „Aşadar dumneavoastră, doamnă, vă datorez viaţa...” Fraza asta i se părea de o fascinantă nobleţe.

Ea se ivi brusc. Luat pe nepregătite, el îşi răsuci în grabă o ţigară mijindu-şi ochii. Nici măcar nu băgase de seamă că ea alerga. Cizmele mari şi fusta îi erau stropite de noroi, părul i se lipea de frunte în şuviţe umede. Din camera vecină ieşea medicul-şef. O văzu şi se opri de parcă ar fi vrut să-i spună ceva. Dar ea se aruncă spre el şi, într-un hohot de plâns care izbucni ca un râset, ţipă: „Lev Mihailovici! Maşina... peste o mină... lângă pârâu... Pârâul s-a revărsat... Coborâsem să caut vadul de trecere... ”

Medicul-şef o împingea deja spre cabinetul instalat în cancelarie. Ea continua să spună sacadat: „Tolia voia să treacă

peste câmp. Era plin de mine... Ardea atât de tare, că nu ne puteam apropia... Mania... Mania a ars şi ea...”

Pe coridor se iscă o bruscă agitaţie. Infirmierele alergau, cu trusele în mâini. Eroul Uniunii Sovietice se aplecă peste pervaz. Prin curtea şcolii se grăbea medicul-şef, târându-şi piciorul mutilat într-un bombardament. Se auzea huruitul motorului camionetei cu părţile laterale supraînălţate cu scânduri din lemn verde.

Făcură cunoştinţă mai târziu. Îşi vorbeau şi se ascultau unul pe celălalt cu o emoţie veselă pe care n-o mai încercaseră încă niciodată. Şi totuşi, ce aveau ei să-şi povestească? Satele lor erau unul lângă Smolensk, celălalt pierdut în mlaştinile Pskovului. Un an de foamete trăit în copilărie şi care părea acum, în plin război, ceva cu totul obişnuit. O vară îndepărtată petrecută într-o tabără de pionieri şi imortalizată într-o fotografie îngălbenită – vreo treizeci de copii raşi în cap, încremeniţi într-o încordare cam sfidătoare sub o banderolă roşie: „Mulţumim tovarăşului Stalin pentru copilăria noastră fericită!” El era aşezat la dreapta unui pionier robust şi îmbufnat îndărătul tobei şi, la fel ca toţi camarazii, fixa vrăjit obiectivul aparatului...

Într-o seară, ieşiră de la şcoală, străbătură agale, sporovăind, satul pe jumătate ars şi se opriră lângă ultima izbă. Nu mai rămăsese din ea decât o carcasă înnegrită, o dantelă calcinată în aerul rece al primăverii. Înăuntru se desluşea forma cenuşie a unei sobe mari acoperite de tăciuni. Dar jur-împrejur, pe pământ, se vedea deja reflexul albăstrui al ierbii noi. Deasupra unui gard dărâmat, strălucea timid în amurgul transparent ramura palidă a unui măr înflorit.

Tăceau. El, ca din curiozitate, cerceta interiorul izbei. Ea mângâia distrată ciorchinii de flori albe ai mărului. „Ce mai sobă! spuse el, în sfârşit. Seamănă cu a noastră. Aveam şi noi aceeaşi *lejarika*[1].” Apoi, fără pauză, începu să vorbească, aţintindu-şi privirea pe interiorul ars al izbei.

— La noi, nemţii au sosit vara. Au ocupat satul, s-au instalat. Două zile mai târziu, în plină noapte, partizanii au atacat. Au aruncat în aer antrepozitul nemţilor, au ucis mai mulţi

[1] Margine largă a sobei ruseşti pe care se poate întinde cineva ca să doarmă. [Toate notele sunt preluate din ediţia originală. (N. tr.)]

dintre ei. Dar, ca să-i scoată... nu erau destul de bine înarmaţi. S-au repliat spre pădure. Dimineaţa, nemţii parcă turbaseră, au dat foc satului din amândouă capetele. Cei care încercau să scape erau ucişi imediat. Totuşi nu mai rămăseseră decât femeile şi copiii. Şi bătrânii, fireşte. Maică-mea, care era cu copilaşul cel mic – Kolka, frate-meu –, când a văzut asta, m-a împins în grădina de zarzavat. „Fugi de aici! a zis ea. Fugi spre pădure!" Am început să alerg, dar am văzut că tot satul era împresurat. Atunci am făcut cale-ntoarsă. Dar ei intrau deja în curtea noastră. Erau trei, cu pistoale-mitraliere. Lângă izbă, pe o mică pajişte, era o căpiţă de fân. M-am gândit: „Acolo n-au să mă dibuiască!" Şi apoi, ca şi cum cineva mi-ar fi şoptit... văd lângă gardul de mărăcini o coşarcă mare, cu două toarte. Şi mă vâr sub ea. Nu ştiu cum am rezistat acolo dedesubt. Nemţii au intrat în casă. Şi au împuşcat-o pe mama... A strigat multă vreme... iar eu am stat stană de piatră, atât mi-era de frică... apoi i-am văzut că ies. Unul din ei – nu-mi credeam ochilor – îl ducea pe Kolka de picioare, cu capul în jos. Bietul copil începuse să zbiere... Ce m-a salvat pe mine atunci a fost frica. Dacă aş fi fost în toate minţile, m-aş fi aruncat asupra lor. Dar eu nici măcar nu mi-am dat seama de cele ce se întâmplau. În clipa aceea, l-am văzut pe unul cum scoate un aparat de fotografiat, în timp ce celălalt l-a luat pe Kolka în baionetă ca într-o frigare... Poza pentru fotografie, ticălosul! Am stat sub coş, iar noaptea am şters-o de-acolo.

Ea îl asculta fără să-l audă, ştiind dinainte că în istorisirea lui va exista toată acea oroare care îi înconjura şi pe care o întâlneau la fiecare pas. Tăcea, amintindu-şi de ziua în care camioneta lor intrase în satul recucerit de la nemţi. Începuseră să îngrijească răniţii. Şi, nu se ştie de unde, se ivise ca un strigoi o bătrână stafidită, pe jumătate moartă, care, fără să scoată o vorbă, o trăsese de mânecă. Tania o urmase. Bătrâna o dusese într-o şură; pe paiele putrezite erau culcate două tinere – amândouă ucise cu un glonţ în cap. Şi acolo, în semiîntuneric, ţăranca îşi redobândise graiul. Fuseseră ucise de ai lor, de aşa-numiţii *poliţai*[2] ruşi, care le împuşcaseră în cap şi violaseră corpurile calde încă agonizând...

Stătură câteva clipe fără să vorbească, apoi o luară înapoi. El îşi aprinse o ţigară şi râse scurt, ca şi cum îşi amintea de ceva

[2] Colaboratorii ocupanţilor.

comic:

— Când au părăsit curtea noastră, au trecut foarte aproape de căpiţa de fân. M-am uitat. S-au oprit şi au început s-o străpungă cu baionetele. Credeau că se vârâse cineva înăuntru...

Douăzeci sau treizeci de ani mai târziu, cu ocazia zilei de 9 Mai, Tatianei avea să-i fie adesea pusă această întrebare: „Tatiana Kuzminicina, cum ţi-ai întâlnit Eroul?” De Ziua Victoriei, întreg atelierul de lăcuire – zece fete tinere, trei muncitoare mai în vârstă printre care şi ea, precum şi şeful lor, un bărbat ciolănos într-o salopetă de lucru sticloasă de la atâta lac – organizează o mică petrecere. Se înghesuie toţi într-un birou burduşit de hârţogăraie, de gazete de perete vechi, de steguleţe ale „Fruntaşilor în întrecerea socialistă” şi se pun în grabă pe mâncat şi băut, ridicând paharul în cinstea Victoriei.

Uşa biroului dă spre curtea din spate a fabricii de mobile. O ţin deschisă. După aburii vătămători ai acetonei, e o adevărată încântare. Se simte vântul de mai însorit, încă lipsit de miresme, uşor şi gol. În depărtare, se zăreşte o maşină care lasă în urma ei un nor de praf, de parcă ar fi vară. Femeile scot din genţi provizii modeste. Şeful, făcând complice cu ochiul, scoate dintr-un dulăpior zgâriat o sticlă cu alcool ţinut ascuns şi având eticheta „acetonă”. Toată lumea se însufleţeşte, amestecă alcoolul cu dulceaţă, toarnă un pic de apă şi ciocneşte: „În cinstea Victoriei!”

— Tatiana Kuzminicina, cum ţi-ai cunoscut Eroul?

Iar ea începe pentru a zecea oară să povestească despre oglinjoară, despre şcoala transformată în spital, despre primăvara aceea îndepărtată. Ele cunosc deja urmarea, dar ascultă, se miră şi se înduioşează de parcă ar auzi-o pentru prima oară. Tatiana nu mai vrea să-şi amintească nici de satul incendiat la amândouă capetele, nici de ţăranca bătrână şi mută care o dusese în şură...

— Era o primăvară frumoasă, dragile mele, în anul acela... într-o seară, ne-am dus până la ieşirea din sat, ne-am oprit, toţi merii erau înfloriţi, era atât de frumos, că rămâneai fără grai. Ce le poate face războiul merilor? Ei înfloresc mai departe. Iar Eroul meu şi-a răsucit o ţigară, a fumat. Şi-a mijit ochii şi a spus...

I se pare acum că, într-adevăr, chiar au avut acele întâlniri

şi seri lungi, atât de lungi... De la un an la altul, până la urmă a început singură să creadă că aşa a fost. Cu toate astea, nu existase decât seara aceea de primăvară îngheţată, scheletul negru al acoperişului ars şi pisica hămesită care se prelingea prudentă de-a lungul gardului uitându-se la ei cu un aer misterios, aidoma animalelor şi păsărilor care, în amurg, par să aibă gânduri omeneşti.

A mai fost încă o seară, ultima. Caldă, plină de freamătul şi ciripitul lăstunilor. Coborâseră spre râu, stătuseră acolo multă vreme încremeniţi, neştiind prea bine ce să-şi spună; apoi, stângaci, se sărutaseră pentru prima oară.

— Mâine, Tania, e gata... revin la ordin... mă întorc pe front, spuse el cu glas schimbat, de data asta fără să-şi mai mijească ochii. Aşa că, ascultă-mă bine: când se va termina războiul, ne căsătorim şi vom merge în satul meu. E pământ bun în ţinutul nostru. Tu trebuie doar să...

Tăcuse. Cu ochii plecaţi, ea privea urmele lăsate de cizme în lutul moale al malului. Oftând ca un copil rămas fără suflu de prea mult plâns, ea spusese cu voce surdă:

— Eu, nimic... dar tu...

În vara anului 1941, când scăpase din satul incendiat pentru a li se alătura partizanilor, tocmai împlinise şaptesprezece ani. Avea încă sub ochi chipul neamţului care-l ucisese pe micul Kolka. Îl păstrase în minte aşa cum cineva păstrează în spaima lividă şi mult prea reală a unui coşmar tangajul scării care-i fuge de sub picioare. Ţinuse minte chipul acela din cauza cicatricii de pe obraz, care părea muşcat din interior, precum şi din cauza privirii limpezi a ochilor albaştri. Multă vreme fusese obsedat de gândul unei răzbunări atroce, a unei răfuieli personale, fusese obsedat de dorinţa de a-l vedea zbătându-se în chinuri crunte pe cel care pozase pentru fotografie, ţinând înfipt în baionetă trupul unui copil. Era sigur că va da până la urmă de el.

Detaşamentul lor de partizani fusese zdrobit. Printr-o minune, stând ascuns o noapte întreagă în păpuriş, cu apa până la gât, izbutise să scape cu viaţă. În faţa Comitetului Militar Regional, spusese că e mai mare cu un an, iar două zile mai târziu se pomenise stând pe o bancă tare împreună cu alţi băieţi în uniformă, slabi şi raşi în cap, ascultând limbajul foarte

milităros, frust, dar limpede, al unui subofiţer. Acesta vorbea despre „tancofobie”, explicând că nu trebuia să le fie frică de tancuri şi că, fugind la apropierea lor, puteau fi siguri că vor fi prinşi. Trebuia să ştie să procedeze cu isteţime. Iar sergentul le desenase atunci pe vechea tablă din clasă un tanc indicând locurile lui vulnerabile: şenilele, rezervorul de combustibil...

— Pe scurt, cine se teme de tanc să nu se ducă la război! conchisese sergentul, mândru de gluma lui.

Două luni mai târziu, în noiembrie, lungit într-o tranşee îngheţată, iţindu-şi capul deasupra bulgărilor de pământ acoperiţi de chiciură, Ivan se uita la şirul de tancuri care ieşea din pădurea transparentă şi care se desfăşura agale. Alături de el erau puse puşca – era tot modelul acela vechi conceput de căpitanul ţarului, Mosin – şi două sticle cu lichid exploziv. Pentru toată secţia lor agăţată de capătul acela de pământ îngheţat, nu erau decât şapte grenade antitanc.

În urma lor, dacă ar fi putut să se ridice, ar fi văzut prin binoclu, prin ceaţa rece, turnurile Kremlinului.

— Suntem la o oră de maşină de Moscova, spusese în ajun soldatul.

— La Moscova se află tovarăşul Stalin, îi replicase ofiţerul. Moscova nu va cădea!

Stalin!

Şi, imediat apoi, un val de căldură. Pentru el, pentru Patrie, puteai înfrunta tancurile cu mâinile goale! Pentru Stalin, totul căpăta sens: şi tranşeele înzăpezite, şi mantalele lor, care curând aveau să înţepenească pe veci sub cerul cenuşiu, şi strigătul răguşit al ofiţerului năpustindu-se, în huruitul asurzitor al şenilelor, cu grenada cu inelul deja tras în mână.

Patruzeci de ani mai târziu după ziua aceea îngheţată, Ivan Dmitrievici va sta aşezat în pâcla cenuşie şi umedă a unei braserii întunecoase, în larma meselor învecinate, de vorbă cu doi camarazi întâlniţi întâmplător. Vor fi turnat deja pe furiş o sticlă de vodcă în cele trei halbe de bere, vor fi trecut la a doua sticlă şi se vor simţi atât de bine că nici măcar nu vor avea chef să pălăvrăgească. Doar să se asculte unul pe altul încuviinţându-şi spusele.

— Păi ce mai e şi cu Panfilovşii[3] ăştia?... Ăştia-s eroi? Auzi,

[3] Cei nouăzeci şi opt de soldaţi ai unui regiment care apăra Moscova şi care s-au jertfit aruncându-se cu grenadele sub tancuri, oprind astfel înaintarea

să te arunci sub tancuri? Parcă aveau de ales, Doamne fereşte? „În spatele nostru, Moscova! spunea comisarul politic. Nu mai există posibilitate de retragere!” Numai că în spatele nostru nu era Moscova. Erau armele automate ale echipelor de baraj, ticăloşii ăia din N.K.V.D. Şi eu, Vania, acolo am început, la fel ca tine. Numai că eu eram la transmisiuni...

Ivan Dmitrievici va da din cap a aprobare, învăluindu-şi interlocutorul într-o privire ceţoasă şi aproape tandră. La ce bun să mai discute? Şi apoi, cine mai poate şti cum s-au petrecut cu-adevărat lucrurile? „Şi totuşi – cuvintele se înşirau tăcute în mintea sa – nu ne gândeam în clipa aceea la nicio echipă de baraj. Locotenentul a zbierat: «Înainte pentru Stalin! Pentru Patrie!» Şi dintr-odată totul s-a pornit. Nu ne-a mai fost frig, nu ne-a mai fost frică. Credeam în ce făceam...”

Steaua de aur de Erou al Uniunii Sovietice avea s-o capete după bătălia de la Stalingrad.

Stalingradul totuşi nu-l văzuse niciodată. Doar o dâră de fum negru la orizont, deasupra unei stepe uscate şi încinse care făcea să scrâşnească ţărâna între dinţi. Nu văzuse nici Volga, ci doar un gol cenuşiu în zare, atârnat parcă peste un hău de la capătul pământului. Sergentul Mihalîci îşi fluturase mâna în direcţia fumului negru, spre orizont.

— E Stalingradul care arde. Dacă nemţii trec peste Volga, oraşul e pierdut, n-o să-l mai putem ţine.

Sergentul stătea pe o ladă de obuze goală şi trăgea din ceea ce avea să fie ultima lui ţigară. O jumătate de ceas mai târziu, în vacarmul şi vânzoleala de praf a bătăliei, avea să scoată un soi de oftat şi, încet, avea să se lase într-o parte, ducându-şi mâna la piept de parcă ar fi vrut să smulgă de acolo o mică schijă încovoiată.

Cum de se pomeniseră cu piesa lor de artilerie pe înălţimea aceea, între păduricea rară şi o viroagă plină de mărăcini? De ce fuseseră lăsaţi singuri? Cine dăduse ordinul să ocupe poziţia aceea? Oare dăduse cineva acel ordin?

Încleştarea ţinuse atât de mult, încât se contopiseră cu lupta. Se făcuseră una cu greul zvâcnet al tunului calibrul 76, cu şuierul gloanţelor, cu detunăturile. Înaintând săltat ca nişte vapoare prin stepa devastată, tancurile se revărsau spre ei. În

---

germană spre capitala în cursul iernii lui 1941.

urma lor, printre nori de praf, se agitau umbrele negre ale soldaţilor. Mitraliera ţăcănea dintr-o mică tranşee din stânga. După ce îşi înghiţise obuzul, tunul îl scuipa cu un soi de „uf” de uşurare. Şase tancuri fumegau deja. Celelalte se trăgeau îndărăt pentru o vreme, apoi se întorceau ca magnetizate de colina îndesată cu metal. Şi iarăşi, într-o febrilă agitaţie, cu muşchii înţepeniţi, artileriştii, asurziţi cu totul, făceau corp comun cu spasmele nebune ale tunului. De mult nu mai ştiau câţi rămăseseră, călcând în picioare până şi morţii în vreme ce cărau obuzele. Şi aflau de moartea câte unui camarad doar când se strica ritmul cumplitei lor munci. Din când în când Ivan se întorcea şi de fiecare dată îl vedea pe roşcovanul de Serioja aşezat comod lângă lăzile goale. „Ei! Serghei! Ce tot faci acolo?” îi venea să-i strige de fiecare dată. Dar tot el băga de seamă că omul aşezat nu mai avea în locul pântecelui decât un fel de terci sângerând. Apoi, prins de vacarmul luptei şi de zarva iscată de arme, uita, se întorcea iarăşi, voia din nou să-l strige şi iarăşi dădea peste pata aia roşie...

Ceea ce îi salva erau primele două tancuri care ardeau şi care împiedicau astfel un atac direct din partea nemţilor. Viroaga îi apăra pe partea stângă, păduricea pe dreapta. Cel puţin, aşa credeau ei. De aceea, când se ivi un tanc, în zgomot de trunchiuri zdrobite, strivind tufişurile, n-avură nici măcar timp să simtă frica. Tancul trăgea la vedere, dar cel care stătea ghemuit în interiorul lui sufocant se grăbise prea tare.

Explozia îl aruncă pe Ivan la pământ. Se rostogoli în tranşee, tatonă prin groapă ca să dea de mânerul grenadei şi, îndoindu-şi braţul, o aruncă. Pământul se zgudui – nu auzi explozia, dar o simţi în trup. Îşi înălţă capul deasupra tranşeei şi văzu fumul negru şi umbrele care ieşeau din turelă. Toate astea într-o stare de surzenie sonoră şi vătuită totodată. Nici pomeneală de armă automată la îndemână. Mai aruncă încă o grenadă, cea din urmă...

În aceeaşi linişte vătuită, părăsi tranşeea şi văzu stepa goală, tancurile fumegând, haosul pământului brăzdat, cadavre şi copaci sfârtecaţi. La umbra tunului stătea un siberian vârstnic, Lagun. Văzându-l pe Ivan, se sculă, îi făcu un semn cu capul şi zise ceva. Se îndreptă, în aceeaşi linişte ireală, spre mica tranşee a mitraliorului. Acesta era pe jumătate culcat pe o latură, cu gura întredeschisă şi strâmbată de o asemenea

suferinţă, că Ivan, fără să-l audă, îi văzu ţipătul. Din mâinile însângerate nu mai rămăseseră decât degetele mari. Lagun începu să-l panseze, spălându-i cioturile cu alcool din bidon şi strângându-le tare. Mitraliorul deschise şi mai mult gura şi se răsturnă pe spate.

Ivan, clătinându-se pe picioare, dădu ocol tancului acoperit cu frunze şi crengi rupte şi pătrunse în spaţiul de sub copaci. Două făgaşe lăsate de şenile sclipeau cu o strălucire neagră în iarba smulsă. Trecu peste ele şi se îndreptă spre locul unde umbra era mai deasă.

Până şi în crângul acela se simţea pădurea. Musculiţe se învârtejeau în razele subţiri şi tremurătoare ale soarelui. Zări un şănţuleţ îngust plin cu o apă de culoarea ceaiului şi de o limpezime ameţitoare. Peste strălucirea netedă goneau păienjeni de apă. Urmări firul apei şi peste câţiva paşi dădu de minusculul bazin al unui izvor. Îngenunche şi bău lacom. După ce îşi potoli setea, înălţă capul şi lăsă privirea să i se piardă în adâncul acela transparent. Deodată, îşi zări imaginea în oglindă, chipul acela pe care nu-l mai văzuse de atâta vreme – chipul acela tânăr uşor învineţit de umbra primei bărbi, cu sprâncene decolorate de la soare şi cu ochi teribil de îndepărtaţi, de străini.

„Asta sunt eu... – cuvintele se formau încet în mintea lui – eu, Ivan Demidov...” Contemplă îndelung trăsăturile acelei imagini întunecate. Apoi se scuturã. I se păru că tăcerea se destrăma. Undeva deasupra lui ciripi o pasăre.

Ivan se ridică, se aplecă iarăşi şi cufundă bidonul în apă. „Am să-l duc lui Lagun, cred că fierbe colo, sub ţeava tunului.”

Din citarea lui pe ordinul de zi al Sovietului Suprem ai Uniunii Sovietice, avea să afle că în ziua aceea „ei au oprit înaintarea inamicului într-o direcţie de o capitală importanţă strategică şi au rezistat la mai mult de zece atacuri din partea unui inamic superior numeric”. În acel text aveau să fie menţionate numele de Stalingrad şi Volga, pe care ei nu le văzuseră niciodată. Şi cât de puţin aveau să semene acele cuvinte cu ceea ce trăiseră şi simţiseră ei! Nu avea să fie vorba acolo nici de Mihalîci, nici de vaietele lui de durere, nici de Serioja în uniforma lui înnegrită şi înroşită, nici de tancurile care fumegau în mijlocul copacilor jupuiţi şi jilavi de sânge.

Nu avea să fie vorba nici de micul bazin cu apă vie, în pădurea care renăştea la toate zgomotele verii.

De la Tatiana nu primise, în timpul războiului, decât două scrisori scurte. La sfârşitul fiecăreia dintre ele scria: „Prietenele mele din război, Lolia şi Katia, îţi trimit salutări călduroase”. Păstra acele scrisori, înfăşurate într-o bucată de pânză de cort, pe fundul raniţei. Din când în când, le recitea, ajungând să le ştie pe de rost conţinutul naiv. Ceea ce îl bucura înainte de toate erau scrisul însuşi şi imaginea acelor triunghiuri[4] de hârtie mototolită.

Victoria l-a găsit în Cehoslovacia. În ziua de 2 mai, drapelul roşu a fost înfipt pe Reichstag. Pe 8 mai, Keitel, cu privirea furibundă sub monoclu, a semnat actul de capitulare necondiţionată a Germaniei. A doua zi, văzduhul vibra de salvele Victoriei, şi începea perioada de după război.

Cu toate astea, pe 10 mai, Eroul Uniunii Sovietice, sergentul-şef din Gardă Ivan Demidov, tot mai lua în cătarea armei siluetele negre ale tancurilor şi îi încuraja pe soldaţi strigându-şi ordinele cu voce spartă. În Cehoslovacia, nemţii n-au depus armele decât la sfârşitul lunii mai. Şi, precum gloanţele pierdute, actele numite *pohoronka*[5] zburau spre Rusia care fusese în stare să creadă că după capitularea de pe 9 mai nimeni nu va mai muri.

În sfârşit, şi acest război se termină.

Cu două zile înainte de a fi lăsat la vatră, Ivan primi o scrisoare. La fel ca toate scrisorile întocmite la cererea cuiva, era cam seacă şi încurcată. În plus, făcuse o lună încheiată pe drum până să ajungă la el. Citi că în aprilie Tatiana fusese grav rănită, că se înzdrăvenise după operaţie, iar acum se găsea la spitalul din Lvov.

Ivan privi îndelung foaia de hârtie scrisă de o mână grăbită. „Grav rănită...” repeta el, simţind că în fiinţa lui se crispează ceva. „La braţ? La picior? De ce nu s-a exprimat mai limpede?”

Dar milei i se adăuga şi un alt sentiment, pe care nu voia să şi-l mărturisească.

Schimbase deja monedele de aur de o sută de şilingi austrieci în ruble, respirase deja aerul acelei Europe distruse, dar rafinate şi confortabile. Pe tunica lui strălucea Steaua de Aur, sclipea emailul roşu-închis al altor două ordine, precum şi

---

[4] Corespondenţa din război era împăturită în formă de triunghi.

[5] Aviz de deces venind de pe front.

argintul azuriu al medaliilor „Pentru bravură”. Iar când străbătea oraşele eliberate, simţea poposind asupra lui privirile admirative ale fetelor care azvârleau buchete de flori peste tancuri.

Visa deja să se vadă cât mai curând într-un vagon de marfă, printre camarazii demobilizaţi, în izul acru de tutun, să privească prin uşile vagoanelor larg deschise verdeaţa strălucitoare a verii, să dea fuga la opriri după apă fiartă pentru ceai. Mai avea pe lângă raniţă o lădiţă din lemn cu colţurile întărite cu fier. Înăuntru, un cupon dintr-o stofă grea moarată, o jumătate de duzină de ceasuri de mână găsite într-o prăvălie devastată şi mai ales un rulou mare din piele de calitate pentru lustruitul cizmelor. Mirosul pielii aceleia cu dunguliţe era de ajuns ca să-l ameţească. Iar când îşi închipuia cum vor scârţâi cizmele când şi le va pune ca să se plimbe pe uliţa satului, în clinchetul decoraţiilor de pe piept... Şi, ca să vezi, camaradul lui de regiment îl poftea să se instaleze la el, în Ucraina. Dar înainte de asta? Ar fi poate o idee să le facă în primul rând o vizită rudelor rămase în viaţă, înainte de a se duce să-şi încerce norocul într-un loc complet nou. „Acolo aş putea găsi vreo fată frumoasă, şi-apoi oamenii sunt pe meleagurile alea mult mai avuţi şi mai darnici...”

Citea din nou scrisoarea şi aceeaşi voce îi şoptea: „Am făgăduit... am făgăduit... Şi totuşi! Doar nu ne-am căsătorit la biserică! Desigur, m-am cam grăbit... dar aşa era situaţia! Şi-acum, ce-o să fac? Ar trebui să mă angajez pentru tot restul zilelor mele? Nu se înţelege nimic din scrisoarea asta. Dracul s-o descurce! «Grav rănită...» ce vrea să însemne asta? La urma urmei, eu am nevoie de o femeie, nu de o invalidă!”

În adâncul sufletului o altă voce se făcea auzită: „Erou! Pe naiba! Un amărât, da, plin de vorbe goale. Erai pierdut fără ea. Ai putrezi acum într-o groapă comună, la stânga cu un neamţ, la dreapta cu un rus...”

În sfârşit, Ivan se hotărî: „Bun! Hai. Oricum, e chiar în drumul meu. Am să fiu corect, am să mă duc s-o văd. Am să-i spun încă o dată mulţumesc. Am să-i explic: «Iată, asta e...»” Şi se hotărî să cugete la acest „asta e” pe drum.

Când intră în salonul spitalului, n-o văzu imediat. Ştiind-o grav rănită, şi-o închipuia culcată, înfăşurată în pansamente, nemişcată. Nu se gândise că ştirea era veche de două luni.

— Iat-o pe Tatiana Averina a dumitale, spuse infirmiera care-l conducea. Nu staţi prea mult. Masa e peste jumătate de oră. Puteţi merge în grădiniţă.

Tatiana stătea în picioare la fereastră, lăsând în jos mâna în care ţinea o carte.

— Bună ziua, Tatiana, spuse el cu o voce cam prea veselă, întinzându-i mâna.

Ea nu se clinti. Apoi, punând cartea pe pervazul ferestrei, îi dădu maşinal mâna stângă. Braţul ei drept era bandajat. Dinspre toate paturile, priviri curioase erau aţintite asupra lor. Coborâtă în mica grădină colbuită şi se aşezară pe o bancă a cărei vopsea se scorojise.

— Ei, cum stai cu sănătatea? Cum o duci? Povesteşte, spuse el cu aceeaşi voce mult prea veselă.

— Ce-aş putea să-ţi povestesc? Vezi doar. Chiar la sfârşit, am fost atinsă.

— Ei, atinsă, atinsă... Asta nu înseamnă nimic. Şi infirmiera aia care vorbea de o rană gravă!... Eu credeam că...

Se zăpăci şi tăcu. Ea îi aruncă o privire stăruitoare.

— Am o schijă sub a cincea coastă, Vania. Doctorii nu îndrăznesc să se atingă de ea. Spun că schija asta nu e mare lucru – cât o ţintă de cizmărie. Dar, dacă încep să scotocească, riscă să fie şi mai rău. Dacă nu se ating de ea, poate că va sta liniştită.

Ivan păru că vrea să zică ceva, scoase doar un oftat şi începu să-şi răsucească o ţigară.

— Asta e... Se poate spune că sunt o invalidă. Medicul m-a avertizat: nu voi mai putea să ridic nimic greu. Şi nici vorbă să am copii...

Apoi, încercând să nu pară că face vreo aluzie, spuse foarte repede:

— Am sânul stâng plin de cicatrici. Nu e deloc plăcut la vedere. Iar la mâna dreaptă am trei degete lipsă.

Cu buzele strânse, el alungă fumul ţigării. Tăceau amândoi. În sfârşit, ea dădu la iveală cu un amar sentiment de uşurare gândurile pe care le tot răsucise în minte vreme de îndelungi zile de convalescenţă:

— Uite, Ivan, cum stau lucrurile... îţi mulţumesc că ai venit. Dar ce-a fost a fost. Ce fel de soţie aş putea fi eu pentru tine acum? Ai să găseşti una pe deplin sănătoasă. Pentru că eu...

Nici măcar nu mai am dreptul să mă plâng. Medicul mi-a spus-o verde-n faţă: pentru mine emoţiile sunt încă şi mai rele decât să ridic ceva greu – cuiul ăla înţeapă, iar inima e condamnată...

Ivan se uita la ea cu coada ochiului. Stătea aşezată, cu capul plecat, fără să-şi desprindă privirea de la nisipul cenuşiu al aleii. Chipul ei părea atât de senin ... Doar o vinişoară albăstruie se zbătea la tâmplă, acolo unde începea să crească părul tăiat scurt. Trăsăturile i se subţiaseră şi parcă se luminaseră. Era atât de diferită de fetele strălucitoare cu obraji trandafirii care aruncau buchete de flori peste tancuri!

„E frumoasă, gândi Ivan. Ce ghinion a avut!”

— Ba nu! De ce iei astfel lucrurile? reluă el. De ce te descurajezi? Ai să-ţi revii. O rochie frumoasă dacă-ţi pui, ai să dai peste câţi logodnici ai să vrei!

Ea îi aruncă o privire rapidă, se sculă şi îi întinse mâna.

— Ei bine, Vania, e ora mesei. Încă o dată, îţi mulţumesc că ai venit...

El ieşi pe poarta spitalului, coborî o stradă, apoi brusc făcu cale-ntoarsă. „Am să-i las adresa mea, gândi el. Să poată să-mi scrie. O să fie mai puţin greu pentru ea.”

Pătrunse în spital şi începu să urce scara.

— Aţi uitat ceva? îl întrebă cu amabilitate portăreasa.

— Da, am uitat ceva.

Tatiana nu era în salon, nici la cantină. Vru să coboare din nou ca s-o întrebe pe portăreasă. Dar, în clipa aceea, într-un ungher, îndărătul unui stâlp, recunoscu halatul ei de spital.

Plângea înăbuşit, de teama ecoului dintre etaje. În spatele stâlpului, o fereastră îngustă dădea spre grădiniţă şi spre gardul spitalului. Se apropie, o luă pe după umeri şi spuse cu glas schimbat:

— Ce e, Tania? Uite, ţine adresa mea. Ai să-mi scrii...

Printre lacrimi, ea clătină din cap şi şopti într-un suspin:

— Nu, nu, Vania. Nu merită. Nu te încurca cu mine... La ce îţi pot fi eu de folos?

Plânse cu sughiţuri încă şi mai amar, ca un copil, se întoarse spre el şi îşi lipi fruntea de metalul rece al medaliilor. Fragilitatea aceea, lacrimile ei, care aminteau de un copil necăjit, clintiră ceva în sufletul lui şi dădură la iveală o nesăbuinţă veselă.

— Ascultă, Tania, o întrebă el scuturând-o uşor de umeri,

când îţi semnează ieşirea din spital?

— Mâine, şopti ea, năucă de lacrimi şi de amărăciune.

— Ei bine, mâine te iau cu mine. O să mergem la mine acasă şi acolo o să ne căsătorim.

Ea continua să facă din cap semn că nu. „La ce îţi pot fi eu de folos?”

Dar el, fără să se întrebe dacă era un gest necugetat sau un gest de îndrăgostit, porunci fericit, râzând:

— Linişte în rânduri! Executarea!

Apoi, aplecându-se, îi spuse la ureche:

— Ştii, Tania, am să te iubesc şi mai mult aşa rănită!

Satul lui natal, Goriţî, era aproape pustiu. Se vedeau înălţându-se ruinele negre ale izbelor şi prăjinile inutile ale puţurilor părăsite. Şeful colhozului, cu chip emaciat ca al unui sfânt dintr-o icoană, îi primi ca pe nişte rude. Se duseră împreună la locul unde familia Demidov trăise înainte de război.

— Ei bine, Ivan! Va trebui să reconstruim totul. Bărbaţii, deocamdată, nu mai sunt decât patru, dacă te pun şi pe tine la socoteală. Avem un cal care nu înseamnă mare lucru. Dar asta e. Cred că înainte de venirea toamnei o să putem sărbători intrarea în casă nouă.

— Ce ne trebuie mai întâi, Stepanîci, e să ne căsătorim, spuse Ivan uitându-se la rămăşiţele izbei părinteşti, roase de trecerea timpului.

Căsătoria a fost celebrată la sovietul colhozului. Toţi cei care trăiau la Goriţî – douăsprezece persoane – erau de faţă. Tinerii căsătoriţi stăteau aşezaţi, cam stângaci şi solemn, sub portretul lui Stalin. Se bea *samogon*, o vodcă tare făcută în sat. Se striga: „*Gorko*![6]” Apoi femeile, cu voci cam dezacordate, de parcă şi-ar fi pierdut obiceiul, începură să cânte:

Cineva pe deal coboară,
E iubitul, negreşit.
Mândru-i! Pieptul mi se zbate,
Inima mi-a-nnebunit.

Pe tunica-i soldăţească,
Roşie stea, fir aurit.

[6] Strigăt vesel care invită mirii să se sărute.

De ce-n calea vieţii mele,
Ah, de ce l-am întâlnit?

Noaptea grea de vară se adâncea dincolo de ferestrele fără perdele. Pe masă luceau stins două lămpi cu petrol. Iar cei care erau strânşi în izba aceea pierdută din inima pădurii cântau, râdeau; şi, de asemenea, plângeau, fericiţi pentru tinerii însurăţei, plini de amar pentru viaţa lor zdrobită. Ivan era îmbrăcat cu tunica lui militară bine spălată, cu toate decoraţiile prinse în piept; Tatiana avea o bluză albă. Era un dar din partea unei femei înalte, oacheşe care trăia printre ruinele unei izbe, în fundul satului.

— Asta e pentru tine, logodnico, spusese ea cu voce hârâită, s-o porţi la nuntă. Când ai sosit aici, am crezut că erai o fată de la oraş. Ziceam: „Uite-o pe una care a pus gheara pe Ivan, băiat bun, şi Erou pe deasupra”. Apoi el ne-a spus povestea ta. Ţine, s-o porţi ca să fii frumoasă. Am croit-o chiar eu. Ştiam că are să-ţi vină greu, cu mâna ta... Mama mea păstrase materialul pentru înmormântare. Era brodat cu cruciuliţe pe margini. Îl ţinea într-un cufăraş, în pivniţă. Când nemţii au ars satul, mama mea a ars şi ea. Nu mai e nevoie de pânză. Am scotocit în cenuşă şi am dat acolo peste cufăraş, neatins! Ţine, poart-o, o să-ţi vină de minune. Ţi-o dau din toată inima...

Spre sfârşitul lunii august, alături de dărâmături, oamenii au văzut înălţându-se şarpanta izbei celei noi, răspândind aroma de răşină a lemnului proaspăt. Ivan trecu la acoperirea casei. Din coliba micuţă unde locuiau, se mutară în colţul izbei care era deja acoperit. Seara, căzând frânţi de oboseală, se întindeau peste fânul plăcut mirositor împrăştiat peste scândurile din lemn deschis la culoare.

Stând culcaţi în întuneric, priveau prin şarpanta acoperişului cum ţâşneau şi cădeau într-o fulgerătoare alunecare stelele sfârşitului de vară. Peste sat, pe deasupra pământului, plutea mirosul albăstrui şi uşor al unui foc de lemne într-o grădină de zarzavat. Un şoarece îşi făcea auzit într-un ungher ronţăitul deja familiar. Liniştea era atât de adâncă încât puteai crede că auzi stelele căzătoare atingând cerul. Iar într-un colţ, deasupra unei mese, se auzea tic-tacul unei vechi pendule muzicale şi cu

greutăţi. Ivan dăduse peste ea printre ruine, acoperită de funingine şi de rugină, cu limbile înţepenite la o oră cumplit de îndepărtată.

Se deprinseră încet unul cu celălalt. Ea nu mai tresărea când mâna bătătorită a lui Ivan îi atingea cicatricea de pe piept. El nici măcar nu mai băga în seamă acea cicatrice şi nici micul ei pumn mutilat. O dată, ea îi prinse mâna şi o plimbă peste umflăturile plăgii.

— Vezi, aici, în scobitura asta s-a cuibărit. Dracu' s-o ia!

— Da, a muşcat adânc.

Ivan o trase spre el şi îi şopti la ureche:

— Nu e grav. Ai să-mi faci un fiu şi ai să-l alăptezi la sânul drept. Laptele e acelaşi...

La venirea toamnei, izba era gata. Cu puţin timp înainte de prima zăpadă, recoltară cartofii plantaţi târziu, precum şi câteva legume.

Căzu zăpada, satul adormi sub nea. Doar din când în când se auzea zornăitul unei găleţi în fântână şi hârâitul câinelui bătrân din curtea şefului colhozului.

Dimineaţa, Ivan se ducea la soviet, apoi la fierărie. Împreună cu ceilalţi bărbaţi, repara uneltele pentru muncile de primăvară. La întoarcerea acasă, se aşeza la masă cu Tania. Sufla peste un cartof fierbinte şi crăpat, arunca spre nevasta lui priviri iuţi, fără să-şi poată ascunde un zâmbet. Totul îi aducea o tainică bucurie. Era curat şi paşnic în izba lor cea nouă. Se auzea zgomotul regulat al pendulei cu muzică. Îndărătul geamurilor acoperite cu flori de gheaţă, apunea un soare violet. Iar alături de el stătea soţia lui, care aştepta un copil, mai frumoasă acum, un pic solemnă, încă şi mai atrăgătoare în gravitatea aceea blândă şi liniştită.

După cină, lui Ivan îi plăcea să treacă agale dintr-o încăpere în alta a izbei, ascultând scârţâitul podelelor. Bătea uşor cu palma în pereţii albi ai sobei, repetând: „Ştii, Taniuşca, o să avem un stol de copii. Iar când o să fim bătrâni, o să stăm la căldură sus pe cuptorul sobei ăsteia. Chiar aşa, priveşte. Asta nu e sobă, e o adevărată corabie. *Lejanka* e şi mai solidă decât cea veche."

Iarna îşi făcea de cap. Fântânile îngheţaseră până la fund. Păsările, încremenite în zbor, căzdeau ca nişte bulgaraşi inerţi. Într-o zi, Tania luă una din aceste păsări de pe pragul casei şi o

puse pe bancă, lângă sobă. „Poate că o să-şi revină la căldură”, gândi ea. Dar păsăruica nu se mişcă. Doar chiciura străluci în picături fine peste penele ei.

În aprilie, îi se născu feciorul. „Cât îţi seamănă, Ivan, spuse Vera, femeia oacheşă. O să fie şi el un Erou.” Adusese copilul care ţipa şi i-l întindea acum tatălui.

Spre seară, Tania începu să se sufoce. Deschiseră geamul ca să lase să intre amurgul rece de aprilie. Vera îi dădu să bea un ceai de plante medicinale, dar nimic nu-i aducea uşurare. Medicul cel mai apropiat locuia într-un sat la optsprezece kilometri depărtare. Ivan îşi puse mantaua şi porni în goană pe drumul desfundat. Nu se întoarse decât în zori. Tot drumul, îl cărase în spate pe bătrânul medic.

Injecţiile şi poţiunile îi făcură bine Taniei. Ivan şi medicul, amândoi năuci de oboseală după noaptea aceea nedormită, se aşezară să bea ceai. Vera aduse o ulcică plină cu lapte de capră, o puse la încălzit şi hrăni copilul.

Înainte de a porni la drum, medicul bău un păhărel de *samogon* şi spuse: „Bine, să-i daţi din pulberea asta dacă inima îi face cumva figuri. În mod normal, cu o schijă ca asta în piept, n-ar fi trebuit să aibă copii, nici măcar să frământe aluatul... Da’ ştiu, ştiu, soldatule... când eşti tânăr... şi eu am fost!” îi aruncă lui Ivan o privire complice şi o luă spre drumul mare.

Îşi numiră fiul Kolka, după frăţiorul lui Ivan ucis de nemţi.

Primăvara au avut ghinion, singurul cal al colhozului se prăpădi taman înainte de arat. În ultima vreme, nu avuseseră nimic altceva să-i dea de mâncare în afară de paie putrede şi tulpini uscate.

Într-o dimineaţă, îl văzură sosind la Goriţî, într-o maşină de teren care se hurduca, pe responsabilul regional al Partidului, secretarul Raikomului[7]. Nici nu sări bine din maşină, că se şi repezi la şeful colhozului.

— Ia spune, te ţii de sabotaje, fiu de târfă? Vrei să dai peste cap planul cerealier al regiunii? Te previn, pentru o treabă ca asta, împuşcăm oamenii ca fiind duşmani ai poporului!

Inspecta tot colhozul, aruncă o privire peste fierărie şi grajd.

— Unde e calul? întrebă el. Cum? A murit? O să-ţi arăt eu ţie un „a murit...” de n-o să-l poţi duce... Sabotorule!

[7] Comitetul raional al Partidului Comunist.

Se duseră pe ogor. Secretarul de partid continua să tune şi să fulgere.

— A! n-are pământ pentru semănături... Mereu se plânge fiul ăsta de căţea. Şi asta ce e? Nu e pământ? De ce n-ai scos încă pietrele de pe el? Terenuri ca ăsta, la tine, kulakule[8], înseamnă pământ irosit!

Se opriseră lângă un ogor lutos care cobora spre râu. Era presărat cu pietre mari, albe.

— De ce nu scoţi pietrele? zbieră iarăşi secretarul. Ţie îţi vorbesc!

Şeful colhozului, care nu deschisese gura până atunci, îşi vârî maşinal sub centură, cu mâna validă, mâneca goală a tunicii militare. Cu glas răguşit, spuse:

— Astea nu sunt pietre, tovarăşe secretar...

— Da' atunci ce-s? urlă celălalt. Sunt poate căpăţâni de sfeclă care au crescut singure?

Se apropiaseră. Văzură atunci că pietrele albe erau cranii omeneşti.

— Aici au încercat ai noştri să rupă încercuirea, spuse cu voce surdă şeful colhozului. Au fost prinşi sub tir încrucişat...

Secretarul se sufocă de furie şi şuieră:

— Îmi spui mereu poveşti. Ce mai adunătură de eroi aveţi aici! Sunteţi cu toţii nişte laşi care vă ascundeţi după isprăvile voastre din trecut!

Ivan, pământiu la faţă, înaintă spre el, îl apucă de reverul hainei din piele neagră şi îi strigă în faţă:

— Spurcăciune! Pe ticăloşii de teapa ta pe front îi doboram cu automatul. Ia mai zi o dată ce ai spus adineauri despre eroi...

Secretarul scoase un ţipăt ascuţit, se smulse din mâna lui Ivan şi se aruncă în maşină. Scoase capul prin portieră şi strigă în zgomotul motorului:

— Ia aminte, şefule! Răspunzi de plan cu capul. Iar cu tine, Eroule, ne mai vedem noi.

Maşina împroşcă noroi cleios de primăvară şi sări peste hârtoape.

Tăcuţi, se întoarseră în sat. Dinspre pădure, unde zăpada se topise, venea un miros înţepător de pământ reavăn. Pe deluşoarele din jur dăduse deja firul ierbii. Când se despărţiră, şeful colhozului ii spuse lui Ivan:

---

[8] Ţăran înstărit considerat duşman al puterii sovietice sub Stalin.

— Vania, ai greşit că l-ai zgâlţâit. Ştii cum se zice, dacă nu te atingi de rahat, nu pute. Cât despre noi, oricum de mâine trebuie să începem să arăm. Şi nu din cauza ordinelor nemernicului ăsta...

A doua zi, Ivan înainta lăsându-se greu peste coarnele plugului, poticnindu-se printre hârtoape, alunecând peste bulgării lucitori. Plugul, cu ajutorul unor funii fixate de coarne, era tras de două femei înjugate. În dreapta mergea Vera, încălţată cu nişte cizme mari şi răsfrânte care semănau, din pricina noroiului, cu nişte picioare de elefant. În stânga era prietena din copilărie a lui Ivan, Lida. Purta şi acum fusta de şcolăriţă care îi dezgolea genunchii.

Dimineaţa era limpede şi însorită. Ciorile îşi luau grăbite zborul şi se aşezau pe arătură. Zburătăcind şovăielnic şi fragil, cel dintâi fluture străluci într-un scurt freamăt galben.

Ivan privea spatele şi picioarele celor două femei care înaintau cu greu. Uneori, brăzdarul plugului se înfunda prea adânc. Femeile se încordau trăgând de funii. Ivan mişca atunci coarnele plugului, încercând să le vină în ajutor. Brăzdarul din oţel despica pământul, apoi se smulgea să iasă, iar ei îşi continuau mersul. Şi iarăşi Ivan vedea picioarele de elefant şi hainele decolorate de soare şi ploi. „Războiul e de vină, se gândea el, totul de aici se trage... Lidka, de pildă, nici nu s-a măritat bine şi bărbatul ei a fost trimis pe front. Imediat în linia întâi, la abator. O lună mai târziu, *pohoronka*. Văduvă la nouăsprezece ani. Ah! Nenorocirea naibii! Şi cum a îmbătrânit! Mai să n-o mai recunoşti. Şi ce varice a făcut! Ca nişte frânghii negre pe picioare. Cânta aşa de frumos! Bătrânii se dădeau jos de pe cuptor ca s-o asculte, în vreme ce noi, idioţi tineri ce eram, ne luam la bătaie ca nişte cocoşi din cauza ei...”

Se opriră la capătul brazdei şi se îndreptară de şale.

— Facem popas, fetelor! zise Ivan. Să îmbucăm şi noi ceva.

Se aşezară pe pământ, pe iarba uscată şi tăioasă de anul trecut, scoaseră dintr-un ştergar puţinele merinde. Fără grabă începură să mănânce.

Era primăvară. Îi aştepta marea secetă a anului 1946.

Încă din luna mai, ajunseseră să facă fiertură de lobodă sălbatică, în care mai azvârleau o bucăţică de slană mucedă, iar

terciul acela îl mâncau încercând să-şi înşele foamea.

În iunie, a pornit să bată vântul fierbinte al stepelor. Iarba proaspătă a început să se usuce, iar frunzele au început să cadă. Soarele făcea scrum grâul tânăr, seca pâraiele, dobora oamenii înfometaţi care veneau la muncă pe ogoare. Până şi frăguţele ce puteau fi găsite pe la marginea pădurii se transformaseră în nişte ghemotoace uscate şi amare.

Unul din ţăranii din Goriţî se înţelesese cu şeful colhozului ca să se ducă prin satele vecine să vadă cum stăteau lucrurile pe acolo. Se întoarse după cinci zile, descărnat, cu privirea goală şi, cu glas scăzut, de parcă s-ar fi temut de propria-i voce, întorcând neîncetat capul, porni să povestească:

— La Bor, nu mai sunt decât doi bărbaţi în viaţă. La Valiaevka, e pustiu. Nu mai e nimeni ca să sape mormintele; morţii rămân în izbe... Te ia cu groază când intri înăuntru. De fiecare dată când dai uşa în lături, e înfricoşător. Ieri, am dat peste un ţăran pe drumul mare. Se ducea la oraş, împins de foame. Mi-a zis că în sat la el oamenii mâncau morţii, ca în anii ’20 pe Volga...

În ultima vreme, Ivan se temea să se uite la soţia lui. Aproape că nu se mai ridica din pat. Culcată cu copilaşul aşezat pe piept, muindu-şi degetul într-un terci de lobodă sălbatică cu coji de pâine uscată, încerca să-l hrănească. Chipul ei se acoperea de pete brune şi uscate; în jurul ochilor ardeau cearcăne vinete. Kolka abia de mişca la pieptul ei. Nici măcar nu mai ţipa, abia scotea nişte gemete slabe, ca un om mare. Ivan însuşi abia se mai ţinea pe picioare. Într-o zi, trezindu-se în zori, îl fulgeră un gând cumplit: „Dacă nu găsesc nimic de mâncare, o să crăpăm tustrei”.

Îşi sărută soţia, puse în buzunarul tunicii două ceasuri de aur, pradă de război, pe care nădăjduia să le schimbe pe ceva pâine. Apoi o luă spre drumul mare.

Satul era mort. Zăpuşeală de amiază. Tăcere seacă şi prăfoasă. Nici ţipenie. Doar deasupra uşii sovietului urla muzica din difuzorul negru. Aparatul acela de radio fusese adus de secretarul de la Raikom care ordonase să fie pus în funcţiune cât mai des cu putinţă „pentru a spori conştiinţa politică a colhoznicilor”. Dar acum radioul urla pur şi simplu pentru că nu

era nimeni să-l oprească.

Astfel că de dimineaţa până seara, delirând de foame şi strângând la piept trupuşorul copilului ei cu capul mare, Tatiana asculta marşurile de vitejie şi glasul comentatorului gata-gata să explodeze de bucurie. Raporta performanţele la muncă ale sovieticilor. Apoi, acelaşi glas, dar pe un ton aspru şi metalic, îi îngropa sub critici pe duşmanii care denaturaseră marxismul şi îi înfiera pe agenţii imperialismului.

În ziua aceea, ultima înainte de lunga ei prostraţie, în zăduful înăbuşitor al amiezii, Tatiana auzi cântecul la modă care era transmis în fiecare zi. Muştele negre se izbeau de geamuri, satul amuţise, strivit sub soare, şi se auzea curgând cântecul acela duios şi dulce ca o bucăţică de rahat turcesc:

Totul în jur e verde şi albastru.
Sub geam privighetoarea cântă.
În orice iubire e-un pic de tristeţe...

Ivan mergea cu paşi mari. În vechea lui raniţă ducea două pâini negre, un cornet cu mei, vreo zece cepe şi, înfăşurată într-o fâşie de cearşaf, o bucată de slănină. Dar, lucrul cel mai de preţ, litrul de lapte care deja se acrise, îl ţinea în mână. „Cu ăsta o să hrănim copilul, după aia mai vedem noi...”, se gândea el.

Pe deasupra ogoarelor plutea o căldură uscată şi densă, parcă scăpată din gura unui cuptor. Un soare de aramă fierbinte se afunda îndărătul pădurii, dar nu se simţea deloc răcoarea serii.

Străbătu satul pustiu, inundat de lumina violetă a soarelui în amurg. Plecase de patru zile. Deasupra sovietului, radioul continua să urle.

Trecând pragul, avu presimţirea unei nenorociri. Îşi strigă soţia. Nu se auzea decât zumzetul necontenit al muştelor. Semiîntunericul din izbă era străbătut de o firavă rază aurie. Ivan se năpusti în odaie. Tatiana era lungită pe pat, cu copilul în braţe, şi părea să doarmă. Ivan ridică în grabă cuvertura şi îşi lipi urechea de pieptul ei. Pe sub cicatricea tare, auzi cum îi bătea aproape imperceptibil inima. Scoase un oftat de uşurare. „Ei bine! Am ajuns la timp...” Apoi atinse copilul. Trupuşorul rece şi rigid era deja galben ca ceara. De dincolo de fereastră vocea dulce revărsa sârguincios cântecul:

Totul în jur e verde şi albastru,
În pădure murmură pârâul,
În orice iubire e-un pic de tristeţe...

Ivan ţâşni afară din casă şi alergă spre soviet. Orbit de lacrimi, începu să izbească cu pietre în discul negru al difuzorului. Nu izbutea să-l nimerească. Atins în cele din urmă, difuzorul scoase un soi de guiţat şi amuţi. Se înstăpâni o tăcere ameţitoare. Doar undeva, la marginea pădurii, cucul, precum o jucărie mecanică, îşi lansa cântecul plicticos şi plângăreţ.

A doua zi, Tatiana se simţi în stare să se ridice. Ieşi în pragul uşii şi-l văzu pe Ivan bătând în cuie scândurile de brad ale micului sicriu.

După ce-şi îngropară fiul, adunându-şi puţinele bagaje, o luară pe drumul spre gară. Ivan aflase că în orăşelul Borisov, la vreo sută de kilometri de Moscova, erau angajaţi şoferi pentru construirea centralei hidroelectrice şi că li se dădeau şi locuinţe.

Aşa se instalară în regiunea Moscova. Ivan se pomeni pe un camion vechi, pe loitrele căruia stătea scris cu vopsea jupuită: „Vom cuceri Berlinul!” Tatiana se duse să muncească la fabrica de mobilă.

Şi astfel zilele, lunile, anii se scurseră în tihnă şi fără întâmplări deosebite. Ivan şi Tania erau mulţumiţi să vadă că viaţa lor capătă un ritm obişnuit şi paşnic. Ritmul tuturor celorlalţi, al oamenilor cumsecade. Li se dăduse o cameră într-un apartament la comun. Erau deja două familii acolo, familia Fedotov şi familia Fedorov. Iar în cămăruţa de lângă bucătărie locuia Sofia Abramovna.

Fedotovii, o pereche încă tânără, aveau trei băieţi şcolari, pe care tatăl îi bătea des şi cu sârg. Când părinţii erau la muncă, ştrengarii desprindeau de pe perete bicicleta grea a tatălui şi, într-un vacarm infernal, strivind încălţămintea celorlalţi locatari, mergeau pe bicicletă de-a lungul culoarului întunecos unde plutea un iz persistent şi acru de borş vechi.

Fedorovii erau aproape de două ori mai în vârstă decât Fedotovii. Fiul lor fusese ucis chiar înainte de sfârşitul războiului, iar mama trăia cu nădejdea că *pohoronka* fusese trimisă dintr-o eroare: doar există atâţia Fedorovi în Rusia! În sinea ei trăgea nădejde că fusese făcut prizonier şi că avea să se întoarcă dintr-

o clipă într-alta. Fedorov tatăl făcuse şi el războiul din prima până în ultima zi şi nu-şi făcea nicio iluzie. Uneori, când era băut, nemairezistând, plictisit de aşteptarea zilnică a soţiei lui, zbiera prin apartament: „Bine, bine, culcă-te tu pe urechea asta, că o să se întoarcă. Şi dacă se întoarce din prizonierat, nu acasă la tine o să se întoarcă, ci dincolo de Urali, şi chiar şi mai departe[9]!”

Sofia Abramovna făcea parte din vechea inteligheţie moscovită. În anii ’30, fusese trimisă într-un lagăr şi nu fusese eliberată decât în ’46, cu interdicţia de a se stabili la Moscova şi într-o sută de alte oraşe. În timpul celor peste zece ani de lagăr, trăise ceea ce cuvintele omeneşti se dovedesc neputincioase să spună. Dar vecinii o ghiceau. Când izbucnea vreo ceartă la bucătărie, Sofia nu încerca să se ţină deoparte, ci se indigna şi înjura folosindu-se de cuvinte surprinzătoare. Uneori, le azvârlea adversarilor ei formule dispreţuitoare în extrema lor politeţe: „Vă mulţumesc extrem de umil, cetăţene Fedorov. Sunteţi nespus de curtenitor”. Alteori, dădea brusc la iveală câte un cuvânt din vocabularul lagărelor: „Ascultă, Fedotov, iar ai făcut un «şmon»[10] prin bufetul meu. Nu era nevoie să cotrobăi. Nu e nici urmă de alcool”.

Dar, chiar şi în toiul certurilor, ochii Sofiei rămâneau atât de absenţi, încât era limpede pentru toată lumea: ea era încă acolo dincolo de Urali. De aceea a te certa cu ea nu stârnea niciun interes.

Cu sau fără voia lor, cei doi Demidov se pomeneau târâţi în aceste conflicte. Dar rolul lor se mărginea cel mai adesea să facă pe împăciuitorii între Fedorov şi Fedotov, care se încăierau, şi să liniştească femeile care plângeau zgomotos.

Pentru toţi cei de acolo, viaţa ar fi fost cam fără sare şi piper în lipsa acelor altercaţii. După ce disputele încetau, vecinii îşi încrucişau paşii vreme de trei zile fără să se salute şi îşi făceau mutre unii altora. Apoi se împăcau în jurul unei mese comune şi, după ce băuseră vodcă, începeau să se strângă în braţe, să-şi jure prietenie şi, cu lacrimi în ochi, să-şi ceară

[9] „În armata mea, eu nu am prizonieri de război.” Formula lui Stalin a dat naştere unei practici generalizate: orice militar sovietic care revenea din captivitate era trimis în lagăr. Militarii prizonieri în urma unei răni sau care izbutiseră să evadeze aveau aceeaşi soartă.

[10] Ai şparlit (argoul lagărelor).

iertare. Familia Fedotov avea un pick-up vechi. Îl coborau în curte, îl aşezau pe un scăunel şi, în amurgul vineţiu de primăvară, se adunau toţi locuitorii căsuţei. Tropăiau în sunetul unui tangou languros, uitând vreme de un ceas de cozile matinale la baia comună, de ciocnirile în legătură cu vreun săpun dispărut, uitând de tot ce era viaţa lor.

Serile acelea erau pe placul celor doi Demidov. Tania îşi punea bluza albă de la nuntă, Ivan îşi arunca pe umeri o haină pe care se vedeau baretele decoraţiilor. Şi dansau împreună, zâmbindu-şi, lăsându-se ameţiţi de blânda reverie a cuvintelor:

Îţi aminteşti când ne-ntâlneam,
În seara aceea azurie,
Şi vorbe dulci ne tot spuneam,
Iubitul meu, iubirea-mi vie...

Anii se scurgeau, încet şi iute totodată. Pe nesimţite, băieţii Fedotov se făcuseră mari, transformându-se în nişte flăcăi cu voce de bas. Tustrei se însuraseră şi plecaseră care încotro.

Unele discuri îmbătrâniseră, altele erau acum la modă. Iar cea care le punea ca să fie ascultate de pe pervazul ferestrelor era tânăra generaţie, care comenta: „Asta e Lolita Torrez... Iar ăsta e Yves Montand”.

Singurul eveniment care rămăsese în mintea lui Ivan în cursul acestor ani era moartea lui Stalin. De altfel, nu moartea în sine, deoarece în ziua aceea, era limpede, se băuse şi se plânsese din belşug, iar asta fusese totul. Nu, într-o altă zi, mai târziu, deja sub Hruşciov, când fusese scos monumentul lui Stalin. De ce îl aleseseră tocmai pe el, Demidov, pentru treaba asta? Poate pentru că era Erou al Uniunii Sovietice? Îl convocase şeful parcului lor de maşini. Ivan se pomenise alături de responsabilii de partid. I s-a explicat despre ce era vorba. Trebuia să-şi ia maşina marca ZIS în noaptea aceea şi să facă nişte ore suplimentare.

Astfel păstrase amintirea acelei nopţi de primăvară. Se lucra în întuneric, luminând monumentul doar cu farurile maşinilor. Cădea o ploaie fină care mirosea a muguri amari de plop. Statuia din fontă a Cârmaciului strălucea de parcă ar fi fost din cauciuc. Scripetele macaralei începu să acţioneze: Stalin rămase atârnat în aer, un pic pieziş, legănându-se încetişor,

ţintuind cu privirea oamenii care se agitau dedesubt. Iar muncitorii îl trăgeau deja de picioare spre remorca ZIS-ului. Şeful de echipă, de lângă Ivan, scoase un mârâit şi spuse cu voce scăzută:

— Uneori eram culcaţi pe burtă în linia întâi şi eram atât de bombardaţi că nici nu ne puteam desprinde capul din pământ. Şuierau, scuipau gloanţele peste noi, curgeau ca apa dintr-o stropitoare. Comisarul politic sărea în picioare, cu revolverul ăla mic în mână, ştii, la fel ca pistoalele de jucărie, şi nici nu apuca să strige: „Pentru Patrie, pentru Stalin, înainte!”... că, dracu’ să-l ia, noi ne şi smulgeam locului! Săream şi alergam... Ei! băieţi! îndreptaţi capul spre colţ, altfel nu intră. Haide, haide, încă un pic...

Se simţea în aer un suflu nou, ceva jucăuş şi vesel. La Moscova, se pare, se dezlănţuiau pasiunile. În sferele înalte lucrurile clocoteau. Ivan căpătă chiar gust pentru lectura ziarelor la care nici nu se uita mai înainte. În jurul lor, totul se destindea, întinerea. În ziare defilau necontenit portretele unor Fidel Castro bărboşi şi zâmbitori, desene ale unor negri cu o enormă dantură albă, care rupeau lanţurile colonialismului, mutrele simpatice ale lui Belka şi Strelka, câinii cosmonauţi. Toate astea dădeau gust vieţii şi făceau să renască speranţa. La volan, Ivan fredona adesea cântecul ce se auzea pretutindeni:

Cuba, dragostea mea,
Insulă cu zori purpurii...

Şi se părea că Fidel şi negrii de pe afişe care se eliberau de colonialism erau intim legaţi de viaţa din Borisov, de propria lor existenţă. Se părea că lumea avea să tresară şi că o sărbătoare nesfârşită avea să înceapă aici şi pe întreg pământul.

Ca o supremă încoronare, Gagarin zburase în spaţiu. Iar la Congres, Hruşciov dăduse asigurări: „Comunismul va fi construit în douăzeci de ani”.

La sfârşitul acelui an fericit, în familia Demidov se produseseră două evenimente importante. În noiembrie li se născuse o fetiţă. Şi chiar înainte de Anul Nou, cumpăraseră un televizor Zaria.

La maternitate, medicul îi spusese lui Ivan: „Ascultă, Ivan

Dmitrici, oi fi tu Erou aici la noi, unde toată lumea te cunoaşte, dar eu am să-ţi vorbesc pe şleau. Cu o rană ca asta, nu poţi avea copii! În timpul naşterii, inima a cedat de trei ori...”

Dar era vremea optimismului. Nu se gândeau la nimic supărător. În noaptea de Anul Nou, Ivan şi Tania stăteau aşezaţi la televizor, ţinându-se pe după umeri, şi se uitau la filmul *Noaptea de carnaval* interpretată de Ludmila Gurcenko[11] tânără, ciripind veselă. Erau pe deplin fericiţi. În semiîntuneric, pe masă, strălucea o sticlă de şampanie verde-închis. Afară, zăpada scârţâia sub picioarele trecătorilor. La vecini, se auzea zarva musafirilor. În spatele dulapului, într-un pătuţ de lemn, dormea somn liniştit şi sârguincios nou-născuta lor. O numiseră Olia.

În primăvara anului următor, primiră un apartament individual de două camere.

În cursul acelor ani veni pe lume şi crescu o întreagă generaţie care nu cunoscuse războiul. Ivan era invitat tot mai des la şcoala din Borisov înainte de 9 Mai, Ziua Victoriei.

I se spunea acum „veteran”. Asta îl amuza. I se părea că războiul abia se sfârşise şi că încă mai era sergent-şef al Gărzii, de curând lăsat la vatră.

La uşa şcolii era întâmpinat de o învăţătoare tânără care îl saluta cu un zâmbet radios şi-l conducea în clasă. El o urma, cu medaliile zornăindu-i pe piept, şi se gândea: „Ce repede trece timpul! Să ştii că sunt veteran de-a binelea! Ar putea fi fata mea şi e deja învăţătoare!”

Când intra în sala zgomotoasă, se aşternea tăcerea. Elevii se ridicau în picioare, îşi aruncau ocheade şuşotind, se uitau la decoraţii. Steaua de Aur de Erou al Uniunii Sovietice îi impresiona. Doar nu întâlneşti un Erou în fiecare zi!

Învăţătoarea rostea atunci câteva cuvinte de circumstanţă despre marea sărbătoare naţională, despre cele douăzeci de milioane de vieţi omeneşti jertfite pentru viitorul luminos al acelor elevi zăpăciţi de soarele de mai, despre deviza „Nimeni nu este dat uitării, nimic nu este uitat”. Apoi, adoptând un ton mai călduros şi mai puţin oficial, i se adresa lui Ivan care stătea cam ţeapăn îndărătul mesei: „Stimate Ivan Dmitrievici, pe pieptul dumneavoastră străluceşte cea mai înaltă distincţie a Patriei, Steaua de Aur de Erou al Uniunii Sovietice. Ne-ar plăcea

[11] Actriţă sovietică celebră începând cu sfârşitul anilor ’50.

să cunoaştem participarea dumneavoastră la război, faptele dumneavoastră eroice de luptător, contribuţia dumneavoastră eroică la Victorie”.

Iar Ivan, după ce îşi dregea glasul, începea să istorisească. Ştia deja pe de rost ce urma să spună. De când îl tot invitau, înţelesese ce anume trebuia să povestească pentru ca toată clasa să fie atentă în timpul celor patruzeci de minute reglementare, spre marea satisfacţie a tinerei învăţătoare. Mai ştia şi că la sfârşitul expunerii – urmau câteva clipe de tăcere încordată – ea se va ridica vioaie şi va rosti cuvintele aşteptate: „Ei, copii, puneţi-i întrebări lui Ivan Dmitrievici”. Din nou se va lăsa o tăcere jenantă. Dar, ascultând de privirea învăţătoarei, din rândul întâi se va ridica o fată adorabilă cu şorţ alb ca frişca şi va spune ca şi cum ar recita o lecţie: „Stimate Ivan Dmitrievici, vorbiţi-ne, vă rugăm, despre calităţile de caracter pe care le-aţi apreciat la camarazii dumneavoastră de război”.

După răspunsul pe care nimeni nu-l mai asculta, avea să se ridice băiatul cel mai prezentabil care îl va întreba pe Ivan, pe acelaşi ton conştiincios, ce sfaturi le putea da viitorilor apărători ai Patriei.

La sfârşitul acelei manifestări patriotico-militare, se producea adesea o diversiune neprevăzută. Mânat de şuşotitul camarazilor, se va ridica din ultima bancă un lungan şleampăt cu aspect neîngrijit Şi fără niciun preambul, îl va întreba bâlbâindu-se: „Şi care era blindajul Tigrului german? Mai gros sau mai subţire decât la T-34 al nostru?” „Tunul, întreabă de tun...” îi suflau vecinii. Dar el, roşu la faţă, se prăvălea deja la loc în bancă, mândru de frumoasa lui întrebare. Suna clopoţelul, iar învăţătoarea uşurată îl mai felicita încă o dată pe veteran şi îi oferea trei garoafe roşii, scoase dintr-o vază cu apă tulbure pusă pe masă. Întreaga clasă nerăbdătoare se ridica dintr-odată.

Când se întorcea acasă, Ivan Dmitrievici avea mereu oarecare regrete nelămurite. De fiecare dată ar fi vrut să povestească un lucru mărunt: despre pădurea aceea în care intrase după luptă şi despre apa izvorului care îi oglindise chipul.

Ziariştii veneau şi ei să-l vadă uneori, cel mai adesea când se aniversa începutul bătăliei de la Stalingrad. Prima dată, profitând de o întrebare despre acea bătălie, începuse să povestească totul: despre Mihalîci care n-avea să-şi cunoască

niciodată nepoţii, despre Serioja, cel cu înfăţişarea atât de senină şi de nepăsătoare în moarte, despre mitraliorul care nu mai avea decât un deget la fiecare mână. Dar ziaristul, prinzând abil clipa în care Ivan îşi trăgea sufletul, îi tăiase vorba: „Ivan Dmitrievici, şi ce efect a avut asupra dumneavoastră «Oraşul-Erou de pe Volga» în acel an de foc 1942?" Ivan rămăsese încremenit. Să spună că nu văzuse niciodată Stalingradul, că nu luptase niciodată pe străzile lui? „Întreg Stalingradul ardea", răspunsese el evaziv.

Apoi se obişnui cu minciuna aceea nevinovată, iar asta le cădea bine ziariştilor, căci Stalin, la vremea aceea, era iarăşi la modă, iar Stalingrad dădea bine. Uneori Ivan era surprins să constate că până şi el uita tot mai mult războiul. Nu mai izbutea să desluşească amintirile vechi de istorisirile spuse şcolarilor şi pe care le pritocise de sute de ori sau de interviurile date ziariştilor. Iar când evoca într-o zi un amănunt care îi pasiona pe băieţi: „Ei, da, tunul nostru de 76 era grozav, dar nu putea străpunge blindajul frontal al Tigrului...", se gândea: „Dar oare chiar aşa să fi fost? Poate că am citit chestiile astea în memoriile mareşalului Jukov..."

Fiica Demidovilor, Olia, creştea şi mergea la şcoală. Cunoştea deja povestea de demult a oglinjoarei, care i se părea fabuloasă şi înspăimântătoare – tatăl ei culcat pe un câmp plin de gheaţă, cu capul însângerat; mama ei, pe care nici măcar nu şi-o putea imagina, alegându-l printre sute de soldaţi care zăceau jur-împrejur. Ştia că se dăduse cândva o bătălie pentru care tatăl ei căpătase Steaua – datorită acestui lucru putea cumpăra bilete de tren fără să stea la coadă.

I se mai vorbise şi despre rana maică-sii care îi interzicea să care greutăţi mari. Asta n-o împiedica totuşi să transporte panouri mari de lemn, iar tatăl o certa pentru nepăsarea ei.

Când Olia îşi dădu examenul de admitere la Institutul de Limbi Străine Maurice Thorez, simţi într-un mod cu totul deosebit realitatea acelui fabulos trecut de război. Prietena cu care venise la Moscova îi spusese cu o gelozie prost ascunsă: „Tu, fireşte, sigur o să intri. Pe tine au să te primească numai ce-au să-ţi vadă actele – evident, fiica unui Erou al Uniunii Sovietice..."

2

În 1980, în timpul verii, Moscova era de nerecunoscut. Locuitorii din restul ţării nu erau lăsaţi să intre în capitală. Majoritatea copiilor erau trimişi în tabere de pionieri. Cu mult înaintea verii, se procedase la o epurare serioasă în urma căreia fuseseră alungate toate „elementele antisociale”. Nu mai vedeai cozi la magazine, lumea nu se mai înghesuia în autobuze, nu mai întâlneai gloata posacă a provincialilor veniţi la cumpărături împovăraţi de genţi mari.

Cupolele bisericilor vechi fuseseră zugrăvite în grabă iar miliţienii fuseseră învăţaţi să zâmbească şi să rupă câteva cuvinte în engleză.

Jocurile Olimpice de la Moscova începură. Oamenii văzură autocarele într-un du-te-vino care îi ducea pe sportivi la competiţii, văzură rătăcind prin oraş turişti străini care se strigau leneş unii pe alţii pe străzile pustii, văzură ghizii şi translatorii circulând zoriţi.

Toată lumea aştepta de la vara aceea, de la Olimpiadă, de la afluxul de străini, ceva extraordinar, un val de aer proaspăt, o răsturnare de situaţie, aproape o revoluţie. Moscova lui Brejnev, aidoma unei enorme banchize spongioase la vremea revărsărilor de primăvară, abordă preţ de câteva săptămâni acea viaţă occidentală pestriţă, măcinându-şi la contactul cu ea latura cenuşie, iar apoi alunecă pompos mai departe. Revoluţia nu avu loc.

Olia Demidova se cufundase în agitaţia aceea olimpică, lăsându-se cuprinsă de o zăpăceală frenetică şi veselă. Îşi încheiase al treilea an de studii la Institut şi atinsese la engleză şi franceză acel nivel la care eşti brusc cuprins de o irezistibilă poftă de a vorbi. Vorbea deja cu libertatea şovăielnică a copilului care începe să alerge bucurându-se de echilibrul cucerit.

Translatorii ajunseseră aproape să nu mai doarmă. Dar tinereţea lor şi agitaţia febrilă îi ţineau în picioare. Era atât de plăcut să sară dimineaţa pe treapta autocarului, să vadă

chipurile tinere ale sportivilor, să răspundă glumelor lor, iar apoi să gonească pe străzile sonore ale Moscovei. Seara, ambianţa era cu totul alta. În autocarul încălzit de soarele dogorâtor de peste zi, plutea mirosul înţepător al deodorantelor occidentale şi al musculoaselor trupuri masculine epuizate de efort. Străzile se perindau iute, iar prin ferestrele autocarului se strecura umbra răcoroasă a serii. Bărbaţii, prăvăliţi în fotolii, făceau cu indolenţă schimb de impresii.

Olia, aşezată lângă şofer într-un fotoliu turnant, le arunca la răstimpuri câte o privire. O făceau să se gândească la gladiatorii care se odihneau după luptă.

Unul dintre ei, Jean-Claude, un tânăr cu înfăţişare de mediteraneean (ea lucra cu o echipă franceză), stătea aşezat cu capul dat pe spate şi cu ochii pe jumătate închişi. Olia ghicea că se uita la ea pe sub pleoapele coborâte. O privea zâmbind, iar când autocarul se opri în satul olimpic în faţa pavilionului lor, coborî ultimul. Olia stătea lângă uşa autocarului şi îşi lua la revedere de la fiecare sportiv în parte, urându-le noapte bună. Jean-Claude îi strânse mâna şi spuse oarecum neglijent, dar destul de tare ca să fie auzit de cerberul care îi însoţea: „Am ceva de tradus. Poţi să mă ajuţi? E urgent”.

Olia se pomeni în camera lui, înconjurată de acele frumoase obiecte râvnite care simbolizau pentru ea lumea occidentală. Pricepu pe dată că traducerea nu era decât un pretext şi că avea să se întâmple ceea ce, cu foarte puţin timp în urmă, i se părea încă de negândit. Ca să-şi alunge frica, îşi repeta ca într-o incantaţie: „Puţin îmi pasă. Mi-e totuna. Fie ce-o fi...”

Când Jean-Claude ieşi de sub duş, ea era deja în pat. Gol, învăluit într-un nor aromat de apă de colonie, străbătu camera în întuneric şi azvârli pe balustrada balconului un polo sau un prosop. Apoi se opri în faţa unei oglinzi întunecate şi, căzut parcă pe gânduri, îşi trecu de câteva ori degetele prin părul umed în care clipea strălucirea albăstruie a unui felinar. Pielea îi lucea şi ea cu reflexe întunecate. Închise uşa balconului şi se îndreptă spre pat. Olia avu impresia că, încet, ca o construcţie din spumă sintetică, plafonul se prăbuşeşte peste ea.

După a treia noapte, în zori, abia avu timp să iasă din clădire că se şi ivi în faţa ei responsabilul cu translatorii. Fără s-o salute, se stropşi la ea: „Tu, cel puţin, te pricepi să combini utilul cu plăcutul! Trebuie cumva să te trag jos din pat ca să te trimit

la muncă? Dar ce e aici? Bordel, sau Jocuri Olimpice? Şterge-o la comitetul de organizare. Cei de acolo se vor ocupa de tine!”

În cursul acelor trei zile, Olia fusese atât de sălbatic de fericită, încât nici măcar nu se gândise să găsească o justificare sau să pună la punct o versiune credibilă. În seara ultimei lor întâlniri, Jean-Claude era beat de fericire. Ocupase locul al doilea şi câştigase o medalie de argint. Se uita la ea cu o privire pierdută, bând pahar după pahar şi vorbind mult. Era vorba de o firmă cu care avea contract şi de un centru sportiv pe care îl putea de acum deschide. Vorbea de bani fără nicio jenă. Era atât de aţâţat povestind toate astea, încât Olia îi spuse râzând: „Ascultă, Jean-Claude, parcă ai fi dopat!” Prefăcându-se că se teme, el îi puse mâna peste gură arătând spre aparatul de radio: „Totul se ascultă!” Apoi, luând-o în braţe, o răsturnă peste perne. Trăgându-şi sufletul, cufundat într-o sfârşeală tăcută, îi murmură la ureche: „Da, m-am dopat... cu tine!”

La comitetul de organizare, totul începu cu ţipete. Un vechi funcţionar de la Komsomol[12], un ins stafidit, cu chelie asudată şi un costum cu buzunare umflate, înfieră metodic fericirea lor de trei zile.

— Nu doar pe noi ne-ai vârât într-o afacere murdară. Eşti ruşinea întregii ţări. Ce-au să creadă acum despre U.R.S.S. cei din Occident? Pe tine te întreb. Că toate komsomolistele sunt nişte prostituate ca tine? Asta vor crede? Nu protesta. Şi pe deasupra mai eşti şi fiica unui Erou al Uniunii Sovietice! Tatăl tău şi-a vărsat sângele... Şi dacă povestea asta ajunge la Comitetul Central? La asta te-ai gândit? Fiica unui Erou al Uniunii Sovietice! Cu asemenea antecedente, cum poţi să te murdăreşti în felul ăsta? Nu, nu avem de gând să te acoperim. Să nu zici că nu ţi-am spus. O să te dăm afară din Institut şi din Komsomol. După cum zic prietenii tăi: „Plăcerea se plăteşte”. Nu e cazul să plângi. Trebuia să te gândeşti mai înainte.

După tirada aceea, scoase cu un scrâşnet sec dopul carafei, îşi turnă în pahar nişte apă tulbure călduţă şi apoi bău cu o strâmbătură de dezgust. Apropiindu-se de fereastră, începu să bată darabana cu degetele pe pervazul cenuşiu, aşteptând ca Olia să se oprească din plâns. În birou domnea o căldură înăbuşitoare. În interiorul geamului dublu, se zbătea un fluture roşu cu aripi zdrenţuite şi ofilite. Scârbit, se uită la geamurile

[12] Organizaţia Tineretului Comunist.

prăfoase, la plopii întunecaţi de dincolo de geam şi se întoarse apoi către Olia care îşi mototolea o batistuţă umedă.

— Bine. Poţi pleca. Nu mai am nimic să-ţi spun. Ce se va face cu tine e treaba serviciilor competente. Acum urcă sus la trei, la biroul 27. Cei de acolo vor tranşa problema ta.

Olia ieşi clătinându-se, urcă la etajul trei şi, orbită de lacrimi, găsi cu greu uşa indicată. Înainte să intre, aruncă o privire în oglinjoara de buzunar, îşi făcu vânt cu mâna răcorindu-şi ochii umflaţi şi bătu la uşă.

În spatele mesei, un bărbat chipeş de vreo patruzeci de ani vorbea la telefon. Ridică ochii spre ea, o salută dând din cap şi, cu un zâmbet, îi făcu semn spre fotoliu. Olia se aşeză timidă pe margine. Bărbatul, continuând să dea răspunsuri laconice, scoase de sub masă o sticlă cu apă minerală şi o deschise foarte abil cu o singură mână. Umplu un pahar şi-l împinse uşor spre Olia, clipi din ochi şi-i zâmbi iarăşi. „Nu ştie încă de ce mă aflu aici, gândi ea sorbind o înghiţitură înţepătoare. Când o să afle, o să înceapă să latre şi o să mă dea afară.”

Omul lăsă receptorul jos, scoase dintr-un sertar o foaie de hârtie pe care o parcurse rapid. Îşi privi vizitatoarea şi spuse:

— Bun! Olga Ivanovna Demidova, dacă nu mă înşel? Ei bine, Olia, să facem cunoştinţă.

Şi se prezentă: Serghei Nicolaevici. Făcu apoi o pauză, oftă, îşi frecă tâmplele şi continuă cam cu regret:

— Vezi dumneata, Olia, ce s-a întâmplat e fără îndoială regretabil şi, din păcate, cu consecinţe neplăcute pentru dumneata. Ca bărbat, te pot înţelege; tinereţea e în mod evident vârsta cea frumoasă. Poţi avea chef de senzaţii noi... ca în poezia lui Esenin, îţi aminteşti, „revărsarea sentimentelor” – parcă asta e formula, nu e aşa? Dar toate astea sunt doar poezie. Iar noi trăim, ca şi dumneata, în lumea realităţilor politice şi ideologice. Azi francezul dumitale aruncă suliţa sau face săritura în înălţime. Iar mâine primeşte instrucţie în vreun serviciu de informaţii sau se întoarce aici ca spion. Pe scurt, n-am să ţin discursuri. Ţi s-au împuiat deja urechile cu toate astea. Am să-ţi spun simplu doar un singur lucru. Noi vom face totul ca să te scoatem din încurcătură. Înţelegi, nu vrem să aruncăm o umbră asupra tatălui dumitale şi nici nu vrem să-ţi stricăm viitorul. Dar şi dumneata trebuie să ne ajuţi. Eu va trebui să vorbesc despre toate astea cu superiorii mei. Şi atunci, ca să nu

spun prostii, o să punem totul negru pe alb. Uite, poftim hârtie. Te ajut eu în privinţa formulărilor.

Când, un ceas mai târziu, Olia ieşi din biroul 27, i se păru că, dacă izbea pământul cu tocul pantofului, putea să-şi ia zborul. Cât i se părea acum de ridicol funcţionarul acela de la Komsomol cu chelia lui asudată!

Atinsese în treacăt mecanismul puterii reale din ţara ei. Încântată, îşi putu defini pentru uzul ei personal, într-un mod naiv, dar destul de exact, tot ce se petrecuse: „K.G.B.-ul, poate orice."

Cu toate astea, spre seară, o impresie cu totul diferită de cea de dimineaţă puse stăpânire pe ea. Îşi aminti de o frază pe care o scrisese în biroul 27. Povestind prima seară petrecută împreună cu Jean-Claude, scrisese: „Găsindu-mă în camera sportivului francez Berthet Jean-Claude... am întreţinut cu el relaţii intime". Fraza aceea o sâcâia. „Relaţii intime, gândi ea. Ce formulare ciudată! Dar, în fond, de ce e ciudat? Nu era altceva. Nu era dragoste în niciun caz..."

Nu-l mai revăzu pe Jean-Claude decât o singură dată şi, aşa cum o sfătuise bărbatul din biroul 27, îi adresase câteva cuvinte amabile şi dispăruse.

În ajunul plecării sportivilor, îl reîntâlni însoţit de un prieten. Trecură pe lângă ea fără s-o vadă. Prietenul îl bătea pe umăr pe Jean-Claude, care zâmbea satisfăcut. Olia îl auzi pe Jean-Claude spunând cu voce leneşă, lungind silabele:

— Ştii, cred că am să mă hotărăsc pentru terenul acela din Vandeea. Primeşti casa la cheie.

— Fabienne e de acord?

— Tu ce crezi? Se dă în vânt după navigaţia cu pânze!

În primăvara lui 1982, nimeni din ţară încă nu ştia că anul acela va fi cu totul extraordinar. În noiembrie, Brejnev avea să moară, iar Andropov avea să-i urmeze la putere. În cămăruţele din apartamentele ruseşti, intelighenţia cu vederi liberale era chinuită de cele mai negre presentimente. Andropov, după cum se ştia, era unul dintre şefii K.G.B. Da, avea să strângă şurubul. Sub Brejnev, încă îţi mai puteai permite să deschizi din când în când gura. Acum, trebuia să te aştepţi la o reacţie, e lucru sigur. Se spune că deja se fac razii pe stradă. Poţi pleca acum de la birou pentru cinci minute, iar miliţienii te şi arestează. Numai de

n-am avea iarăşi un an ca 1937...

Dar istoria, probabil, se săturase şi ea de trista seriozitate monolitică a acelor lungi decenii socialiste şi hotărâse să se distreze un pic. Omul în care privirea temătoare a intelectualilor desluşea trăsăturile unui nou Tătuc sau ale unui nou Felix de Fier[13] avea să fie un monarh obosit de moarte şi bolnav. El ştia că majoritatea membrilor Politburo erau buni de pus la zid şi de împuşcat. Mai ştia şi că ministrul de interne cu care stătea amabil de vorbă la telefon era un criminal de stat. Cunoştea suma din contul fiecăruia dintre colegii din Politburo, cont aflat în băncile occidentale, şi mai ştia până şi numele acelor bănci. Ştia că în Asia Centrală se reinstaurase de multă vreme feudalismul şi că toţi responsabilii ar fi trebuit aruncaţi în închisoare. Ştia că în Afganistan se reproducea scenariul american din Vietnam. Ştia că, în întreg nord-vestul ţării, în sate, lipsea pâinea. Ştia că ţara era condusă de multă vreme de o mică mafie de familie care pe el îl detesta şi care dispreţuia poporul. Ştia că, dacă rubla ar fi fost convertibilă, jumătate dintre cârmuitori s-ar fi aflat de mult la Miami sau altundeva. Ştia că disidenţii din închisori sau din exil nu cunoşteau nici măcar a suta parte din ce ştia el şi că nu demascau decât lucruri anodine. Ştia atât de multe lucruri despre acea societate misterioasă încât într-o zi lăsă să-i scape în Plen: „Noi nu cunoaştem societatea în care trăim”.

Istoria se amuza. Iar acest om care le inspira unora teroare, iar altora speranţă, făcea să se nască acele sentimente de parcă ar fi venit de dincolo de mormânt. Murea de pe urma unei nefrite, iar în momentele sale de luciditate, se distra cu o anecdotă pe care i-o povestise medicul Kremlinului. Anecdota îi plăcuse mult. Lucrurile se petrec în faţa Politburo-ului reunit. Se discută despre succesiunea lui Brejnev. Deodată se deschide uşa violent şi dă năvală Andropov însoţit de Aliev. Andropov, cu un revolver în mână, strigă: „Mâinile sus!” Toţi bătrânii ridică în sus mâini tremurătoare. „Acum jos mâna stângă!” comandă Andropov. Şi, adresându-se lui Aliev: „Consemnează! Pentru Andropov, vot în unanimitate!”

Istoria se distra bătându-şi joc de cei care aveau pretenţia s-o conducă fără niciun fel de consecinţe. Andropov în cele din urmă, a murit. I-a urmat Cernenko. Cu iuţeala nepotrivită a unei

[13] Felix Dzerjinski, întemeietorul Cekăi, devenită sub Stalin N.K.V.D.

benzi desenate, anturajul lui Brejnev murea. Iar în Piaţa Roşie fură celebrate atât de des funeralii, în sunetul *Marşului funebru* al lui Chopin, că moscoviţii se pomeneau fluierând melodia ca pe aceea a unui cântec la modă.

Dar, în primăvara anului 1982, nimeni nu-şi putea nici măcar închipui că istoria se va distra astfel.

În luna martie, şeful organizaţiei din transporturi îl chemă pe Demidov la el în birou: „Ai o vizită, Ivan Dmitrievici. Tovarăşii aceştia vor să facă un film despre tine”. Erau acolo doi ziarişti de la Moscova, scenaristul şi responsabilul cu turnarea filmului.

Filmul cu pricina trebuia să fie închinat celei de a patruzecea aniversări a bătăliei de la Stalingrad. Fuseseră deja turnate episoadele de la Memorial, unde, pe sub enormele monumente din beton, rătăceau ca nişte umbre ale trecutului veteranii veniţi din cele patru colţuri ale ţării.

Fuseseră regăsite documentele de epocă din care urma să se folosească fragmente în cursul filmului. Deja fuseseră luate interviuri generalilor şi mareşalilor încă în viaţă. Mai rămânea de filmat un episod, foarte însemnat în ochii realizatorilor. În acest episod, rolul principal îi revenea lui Demidov. Realizatorul îl vedea astfel: după imaginile caselor de vacanţă din împrejurimile Moscovei şi spaţioaselor apartamente moscovite în care mareşalii în retragere încorsetaţi în uniforme îşi amintesc de mişcările de pe front, conduc din amintire armate şi jonglează cu diviziile, apar imagini cu uliţele întortocheate din Borisov, iar un camion stropit cu noroi trece de poarta unui garaj. Din camion coboară fără să se întoarcă spre camera de filmat un bărbat cu o şapcă mototolită şi îmbrăcat într-o haină veche de piele. Străbate curtea plină de fiare vechi, se îndreaptă către micuţa clădire a biroului. O voce din *off* cam metalică citeşte sacadat citarea ca Erou al Uniunii Sovietice: „Prin decretul Sovietului Suprem al Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice, pentru eroismul şi bravura manifestate în luptă...”

Şoferul camionului lasă nişte hârtii la birou, face un semn cu capul spre un coleg, strânge mâna altuia şi se întoarce acasă.

În cursul acestei scene, vocea lui Demidov, o voce simplă şi familiară, vorbeşte despre lupta de la Stalingrad. Planurile

următoare se desfăşoară în cadrul familiei: masa de sărbătoare, un număr desfăcut din ziarul *Pravda* pe o etajeră, pe perete fotografii îngălbenite din perioada de după război.

Dar punctul culminant al filmului era în altă parte. Povestea acelui modest erou „care a salvat lumea de ciuma brună”, cum spunea scenariul, se întrerupe din când în când. Pe ecran apare corespondentul sovietic dintr-o capitală europeană sau alta oprind trecătorii ca să-i întrebe: „Spuneţi-mi, ce vă spune dumneavoastră numele de Stalingrad?” Trecătorii ezită, răspund inepţii şi, râzând, îl amintesc pe Stalin.

Cât despre corespondentul de la Paris, acesta fusese filmat pe fundalul zăpezii care se topea, complet rebegit de frig, încercând să se facă auzit în zgomotul străzii: „Mă aflu la zece minute distanţă de piaţa pariziană care poartă numele de Stalingrad. Dar oare parizienii ştiu ce înseamnă acest nume atât de ciudat pentru o ureche franceză?” Şi începe să-i întrebe pe trecătorii care se dovedesc incapabili să răspundă.

Când acest episod a fost proiectat pentru prima oară în studio, unul dintre responsabili l-a întrebat pe realizator:

— Şi nu se putea duce chiar în piaţa respectivă? Ce înseamnă „la zece minute distanţă”? E ca şi cum ai face un reportaj despre Piaţa Roşie stând în parcul Gorki!

— I-am pus deja întrebarea asta... încercă să se justifice realizatorul. Zice că în piaţa aceea nu găseşti niciun francez. Doar negri şi arabi. Da, asta spune. Pe cuvântul meu de onoare! Spune: „Toată lumea o să creadă că filmul a fost turnat în Africa, nu la Paris”. De asta s-a deplasat spre centru ca să dea de albi.

— Incredibil! behăi un funcţionar din sala aflată în întuneric.

Şi proiecţia continuă. Aparatul de filmat captă imaginea unui vagabond încovoiat, pe cea a unui şirag de vitrine strălucitoare. Şi din nou se iviră planurile îngălbenite ale documentelor de epocă: stepa cenuşie, tancurile înaintând unduitor ca nişte valuri, soldaţii, vii încă, prinşi în obiectivul camerei.

Şi iarăşi apărea Demidov, de data asta nu cu haina cea plină de ulei, ci în costum, cu toate decoraţiile. Era într-o clasă, aşezat în spatele unei mese împodobite cu o mică vază cu trei garoafe roşii. În faţa lui, nişte elevi încremeniţi îi sorbeau cu religiozitate cuvintele.

Filmul se termina apoteotic. Monumentul gigantic al patriei-mame înălţând un paloş ţâşnea spre cerul albastru. Defilarea de Ziua Victoriei se desfăşura în Piaţa Roşie, în 1945. Soldaţii azvârleau drapelele germane la picioarele mausoleului lui Lenin. În prim-plan se vedea căzând stindardul personal al lui Hitler. În sunetul exaltant al muzicii strălucea, filmat din elicopter, oraşul Stalingrad-Volgograd, ridicat din ruine.

Şi totul se rezolva pe un acord final: la tribuna celui de al XXVI-lea Congres apărea Brejnev, care vorbea despre politica de pace dusă de Uniunea Sovietică.

Spre jumătatea lui aprilie, filmul era gata. Demidov suportase răbdător agitaţia iscată de turnare şi izbutise chiar, răspunzând la întrebări, să plaseze întâmplarea cu micul izvor din pădure.

— Ei bine, Ivan Dmitrievici, îi spuse realizatorul în momentul când îşi luară rămas-bun, de Ziua Victoriei, pe 9 mai, sau poate chiar în ajun, să te aşezi cu familia în faţa televizorului.

Filmul se intitula *Oraşul-Erou de pe Volga*.

Pe 8 mai, după-amiază, Ivan Dmitrievici nu lucra. Fusese invitat la şcoală pentru pălăvrăgeala tradiţională. Îşi rosti obişnuitul discurs şi, cu cele trei garoafe în mână, se întoarse acasă.

Tania era încă la lucru. Îşi pierdu vremea umblând de colo-colo prin apartament. Apoi îşi puse pe spătarul unui scaun haina blindată de medalii, dădu drumul televizorului şi se aşeză comod pe divan. Filmul despre Stalingrad începea la ora şase.

Şeful de atelier agită sticla şi începu să toarne alcool în pahare: „Ei bine, prieteni, să mai bem o ultimă duşcă şi o ştergem către casă...” Toţi băură, strecurară prin genţi resturile de mâncare şi apoi ieşiră. Pe stradă, muncitoarele îşi urară petrecere frumoasă şi se întoarseră la casele lor.

Tania – devenise de multă vreme Tatiana Kuzminicina[14] – se uită la ceas. „Mai am timp, înainte să înceapă filmul, să trec pe la magazin ca să iau pachetul de la veterani.” Pachetul ăsta îl primea, la fel ca toţi foştii combatanţi, în secţia de la magazin care era interzisă muritorilor de rând. Oamenii se uitau la coada

[14] Numele patronimic se foloseşte când te adresezi adulţilor.

aceea a veteranilor şi bombăneau.

De data asta, era chiar un pachet de sărbătoare: patru sute de grame de şuncă, doi pui, o conservă de heringi şi un kilogram de crupe de hrişcă. Tatiana Kuzminicina plăti, vârî totul în sacoşă şi se îndreptă spre ieşire. Unul dintre veterani o strigă.

— Ei, Kuzminicina, e bun pachetul de azi?

— Da, nu e rău; dar n-are unt.

— Unt mai găseşti azi vizavi, la Gastronom. Dar e o coadă de un kilometru!

Tatiana se apropie de Gastronom, văzu o coadă pestriţă şi şerpuitoare, se uită la ceas. Filmul începea peste cincisprezece minute. „Şi dacă aş încerca să nu stau la coadă? La urma urmei, am dreptul”, îşi spuse ea. Scoţându-şi din geantă livretul de veteran, începu să-şi facă drum spre casa unde se plătea.

Capătul de la urmă al cozii se agita pe stradă, iar în magazin era lume buluc cât să nu arunci un ac. Oamenii se împingeau, croindu-şi drum spre tejghea. Ţipau, se înjurau. Cei care îşi făcuseră deja cumpărăturile se strecurau spre ieşire, cu ochi strălucitori şi înfierbântaţi.

— Câte pachete se dau de persoană? strigau din stradă cei care erau pe la capătul cozii.

— Două de fiecare! replicau cei de pe la mijloc.

— Daţi-mi şase, se smiorcăia o femeie de lângă tejghea. Iau şi pentru copii.

— Şi unde sunt copiii dumitale? întreba vânzătoare plictisită.

— Uite-o, fetiţa asta! striga femeia care târa de mână o şcolăriţă speriată cu ghiozdan.

— Şi celălalt unde e? stăruia vânzătoarea.

— Colo, în cărucior, pe stradă.

Femeia, care până la urmă avu câştig de cauză, se năpusti spre ieşire, strângând la piept cele şase bucăţi de unt.

Un omuleţ cam ameţit începu să strige vesel:

— Păi ăştia nu-s plozii ei! O ştiu eu. Asta n-are plozi. I-a împrumutat de la soră-sa. Ha! Ha! Ha!

Coada se agita spasmodic şi mai înainta cu un pas. În uşa depozitului se ivi responsabila care traversă magazinul şi strigă spre capătul cozii care se tot lungea: „Nu mai stăruiţi, acolo în spate. Untul e pe terminate. Nu mai sunt decât trei cutii. Degeaba mai staţi. Oricum nu ajunge pentru toată lumea. Vă

pierdeţi vremea”.

Dar oamenii continuau să vină, întrebau care e ultima persoană şi se aşezau la rând. Şi fiecare gândea: „Cine ştie? Poate că mai ajunge şi până la mine!”

Tania ajunse la casă şi pe deasupra capului unei femei întinse biletul de trei ruble mototolit şi livretul de veteran. Nu se aştepta la o explozie atât de unanimă. Mulţimea clocoti şi mugi cu mii de glasuri:

— N-o lăsaţi să treacă înaintea altora!

— Ei şi! Veterani! Să-şi cumpere untul de la magazinul lor!

— Unde mai pui că li se dau şi pachete. Iar noi stăm de trei ceasuri la coadă cu copiii!

— Eu am un fiu ucis în Afganistan şi nu mă făIesc cu asta. Stau la rând ca toată lumea.

— Nu-i daţi nimic! Au şi aşa destule privilegii!

Cineva o împinse cu umărul, gloata se mişcă alene şi o dădu la o parte încet de lângă casă. Tatiana nu stătu să discute, luă cu mâna cea mutilată banii şi livretul şi se trase înapoi spre ieşire ca să se aşeze la rând. Mulţimea era atât de densă încât diferitele cozi se amestecau. Temându-se să nu-şi piardă locul, oamenii se lipeau unii de alţii. Deodată cineva o trase pe Tatiana de mânecă.

— Kuzminicina, aşază-te în faţa mea. Poate că mai prindem şi noi nişte unt.

Era bătrâna paznică de la fabrică, mătuşa Valia. Tatiana se aşează la coadă în faţa ei şi, ca să adoarmă vigilenţa celor care erau în spate, începură să sporovăiască liniştite. După câtva timp, Tatiana se strecură în mulţime fără ca cineva să-şi fi dat seama. Mătuşa Valia se afla pe la jumătatea cozii.

— Nu e mare lucru. Nu ţine mai mult de un ceas, remarcă ea. O să ne vină rândul înainte să închidă. Numai de-ar mai rămâne unt!

Tatiana se uită la ceas. Era şase. „Păcat, am să pierd filmul despre Ivan, îşi spuse ea. Dar se dă în reluare mâine-dimineaţă.”

„Ciudat, Tatiana tot nu s-a întors, îşi spuse Ivan. Probabil că umblă prin magazine. Nu e nimic. O să-l vadă mâine.”

Pe ecran vorbea deja un mareşal cu voce solemnă, de bas, iar un reporter vioi, cu ochi scormonitori, îi punea întrebări.

Defilară apoi planurile sacadate ale documentelor de epocă: clădirile din Stalingrad învăluite în nori negri, prăbuşindu-se încet, ca într-o stare de imponderabilitate, sub exploziile tăcute.

Pe când rulau aceste imagini, Ivan nu-şi putu reţine lacrimile. „Am devenit un moş”, îşi spuse el, muşcându-şi buza. Bărbia îi tremura uşor. La răstimpuri, spunea în sinea lui soldaţilor care goneau pe ecran: „Ia te uită la idiotul ăsta care aleargă fără să se aplece! Apleacă-te, apleacă-te odată, imbecilule ... Pfui! Şi asta se cheamă atac! Se aruncă peste mitraliere fără acoperire de artilerie! Evident, în Rusia e atâta norod, că soldaţii ce mai contează!”

În sfârşit apăru pe ecran şi Ivan. Rămase înţepenit, ascultându-şi fiecare vorbă, nerecunoscându-se pe sine. „Şi iată, după lupta aceea, zicea el, am intrat... colo, era o pădurice... Mă uit şi văd un izvor. Apa e aşa de curată! Mă aplec şi-mi văd chipul în apă... şi, ştiţi, era atât de ciudat. Mă tot uit şi nu mă recunosc...” Aici istorisirea lui se întrerupea, iar vocea din *off*, caldă şi pătrunzătoare, continua: „Glia natală... Glia Patriei... Ea e cea care reda puterile soldatului ostenit, ea e cea care, cu o solicitudine maternă, îi insufla vitejie şi curaj. În acest izvor inepuizabil îşi afla luptătorul sovietic bucuria aducătoare de viaţă, ura sacră faţă de duşman, credinţa de nezdruncinat în Victorie...”

Vânzătoarea, încercând să acopere zarva mulţimii, strigă cu glas strident:

— Untul s-a terminat! şi, întorcându-se apoi către casieră, adăugă cu glas încă şi mai sonor: Liuda, nu mai da bonuri pentru unt.

Tania căpătă două bucăţi de pe fundul celei de a treia cutii. Ultimele două fură pentru mătuşa Valia. Îşi zâmbiră una alteia băgându-le în pungă şi începură să se împingă spre ieşire.

Mulţimea dezamăgită încremeni preţ de o clipă ca şi cum nu i-ar fi venit să creadă că pierduse timpul de pomană, apoi tresări şi începu să se scurgă încet prin uşa îngustă. De afară încercau să se strecoare cei care nu ştiau că vânzarea untului se terminase. Atunci începu să-şi facă loc un zvon: se adusese salam. Toată gloata se întoarse spre tejghea, formând la loc coada. Din stradă oamenii se îngrămădiră şi mai abitir.

Vestea asta ajunse la urechile responsabilei. Ieşi din nou din

depozit şi, cu glas zeflemitor, de parcă ar fi vorbit unor copii, tună:

— Da’ chiar că v-aţi pierdut capul! Auzi, salam! Nu e nici urmă de salam aici. De altfel, închidem în jumătate de ceas.

Acum nu se mai gândea nimeni decât cum să plece de acolo. În masa aceea umană compactă domnea o căldură sufocantă. Tatiana încerca să nu se piardă de mătuşa Valia, care, cu mare îndemânare, se strecura spre ieşire.

Oamenii erau ca turbaţi, simţeau o plăcere perversă să se îmbrâncească şi nu aşteptau decât prilejul de a se înjura. Tatiana era deja foarte aproape de ieşire când, dintr-odată, ca într-un vârtej, fu trasă şi lipită de perete. Un umăr – mai putu zări un impermeabil albastru femeiesc – îi intră în piept. Încercă să se elibereze, dar nu izbuti, atât era de densă mulţimea. Neputinţa ei i se păru ridicolă. Vru să-şi ia punga în mâna cealaltă, dar în aceeaşi clipă simţi cu uimire că nu mai putea respira. Brusc se făcu tăcere ca pe fundul apei; desluşea acum mult prea distinct postavul albastru al mantalei care îi bara trecerea. Când, cu întârzierea unei explozii îndepărtate, surveni şi durerea, nu mai putu nici măcar să strige.

Fu împinsă în faţa magazinului de către o mulţime compactă... Nimeni nu-şi dăduse seama de nimic. Abia pe trepte, dispersându-se, mulţimea o eliberă. Tatiana alunecă încetişor. Din pungă îi căzură untul şi livretul de veteran. Oamenii se împiedicau de corp. Câţiva se dădură în grabă la o parte, alţii se aplecară. Omuleţul vesel de mai înainte pufni în râs:

— Ei, poftim! Ia te uită! Mamaia s-a grăbit deja cu petrecerea...

Mătuşa Valia îi dădu la o parte pe cei care stăteau să caşte gura, ajunse până la Tatiana şi începu să strige cu voce stridentă:

— Ajutor! Uitaţi-vă! I s-a făcut rău unei femei! Iute, daţi telefon la urgenţă!

Ivan ajunse la spital îmbrăcat cu haina de paradă. Alergase pe străzi în lumina serii, însoţit de clinchetul decoraţiilor. Nu-l lăsară să intre în sala se reanimare. Îl privea pe medicul care-l liniştea, dar n-auzea nimic. Decoraţia lui de aur, care se întorsese invers în timp ce el alerga, părea acum de jucărie.

A doua zi dimineaţa, pe 9 mai, acelaşi doctor, îmbâcsit de miros de tutun, cu obrazul scofâlcit după noaptea de gardă, ieşi şi se duse să se aşeze în tăcere împreună cu Ivan pe nişte scaune din lemn, pe culoar. Ivan avusese deja timp, într-unul din ungherele tainice ale minţii, nu să cugete la cum va fi viaţa lui fără Tatiana, ci să fie copleşit de disperare. Sentimentul ăsta se ivi şi îl înspăimântă cu vidul lui răsunător. Stătea aşezat fără să-l întrebe nimic pe doctor, iar cu privirea absentă urmărea mişcările bătrânei femei de serviciu care ştergea geamurile pline de praf.

În fine, medicul oftă şi spuse cu jumătate de gură:

— N-ar fi trebuit niciodată să se aventureze acolo unde se adună la noi mulţimea; până şi ştersul unei ferestre era periculos pentru ea...

Olia sosi a doua zi. Era de o frumuseţe aproape necuviincioasă. Se simţea până şi ea jenată de fusta strâmtă şi de zgomotul pe care-l făceau tocurile înalte în apartamentul acum mut, în care şuşoteau, îmbrăcaţi în haine negre, oameni pe care abia de-i cunoştea. Una dintre femei îi dădu o basma neagră pentru înmormântare. Dar chiar şi cu basmaua aceea pe cap era surprinzător de frumoasă. Plânse mult. Ceea ce îi frângea inima era nu atât aerul emaciat şi întunecat al chipului mamei ei, cât fragilitatea a tot ce crezuse că este atât de firesc şi de solid. Totul se năruia în faţa ochilor ei. Dintr-un erou plin de vioiciune, tatăl ei se transformase într-un moşneag prăbuşit, cu ochii roşii. Acum, viaţa părinţilor ei i se părea necrezut de ştearsă. O biată copilărie înfometată, războiul, iarăşi foametea şi apoi, până la bătrâneţe – ba nu, până la moarte chiar! –, acea absurdă fabrică de mobilă şi cabina aia de camion trăsnind a motorină. Olia se uita cu mirare în jurul ei. Televizorul în faţa căruia seară de seară stăteau părinţii ei, canapeaua pe care dormeau, o fotografie pe noptieră: ei doi, foarte tineri încă, înainte ca ea să se fi născut, undeva prin sud, în cursul unicei călătorii din viaţa lor. Şi fotografia asta, sandalele tatei – nişte sandale oribile care te făceau să te gândeşti la nişte botniţe –, gestul mamei ascunzându-şi mâna dreaptă, totul îi sfâşia deja inima.

Ivan aproape că nu-şi văzu fata. Abia în ultima noapte, când

rudele obosite îi părăsiră, rămase singur cu Olia. Stăteau aşezaţi de-o parte şi de alta a sicriului, complet epuizaţi de permanenta agitaţie a femeilor care îşi făceau de lucru, de necontenitele şi insignifiantele şuşoteli ale zilei. Ivan îşi privi fata şi gândi: „Acum e femeie. E la vârsta când ar trebui să se mărite. Parcă mai ieri o înfăşa Tatiana. Ce repede trece timpul! Creşa, şcoala, iar acum Moscova, Institutul... Ar fi bine să-şi găsească un băiat bun, nu un beţiv... Un militar... Deşi ăştia, astăzi, se îmbată Dumnezeu ştie cum! Trebuie să-i vorbesc. După ce o înmormântăm pe mama...”

Abia la gară, când aşteptau trenul pentru Moscova, Ivan îi spuse:

— Să munceşti bine, Olia, dar...

Olia râse cu drăgălăşenie.

— Bine, tată, dar studiile mai durează doar câteva săptămâni. Vine rândul examenelor de absolvire.

— A, da, cu adevărat? se miră Ivan, ruşinat. Şi unde ai să te duci după aia?

— Acolo unde are să mă cheme Patria, glumi Olia.

Îl îmbrăţişa pe Ivan şi se sui în tren. De la fereastră, îşi flutură îndelung mâna spre tatăl ei rămas acolo ţeapăn în costumul negru ponosit, pe peronul scăldat în soare.

Olia ştia deja unde avea s-o cheme Patria... Unii studenţi din promoţia ei se pregăteau să treacă tiptil din banca studenţilor în fotoliul confortabil aranjat de părinţii lor sus-puşi. Alţii, resemnaţi, se pregăteau pentru corvoada traducerilor tehnice într-un birou prăfuit. Alţii visau să se cufunde cât mai repede cu putinţă în agitaţia de la Inturist, presimţind cu bucurie defilarea fizionomiilor europene, prea rapidă pentru a putea obosi, şi se bucurau dinainte de micile cadouri şi de iluzia vieţii occidentale.

Pentru Olia, era cu totul altfel. Serghei Nikolaevici de la biroul 27 fusese de mult schimbat cu colegul lui Vitali Ivanovici, la fel de impunător. Când îl întâlnise în luna aprilie, Olia aflase unde avea s-o cheme Patria.

Se aflau într-o cameră de hotel unde se desfăşurau adesea întâlnirile lor. Vitali Ivanovici zâmbea cu un aer misterios şi îşi freca mâinile ca un om care a pus la cale o surpriză frumoasă. Discutară de problemele lor curente, de străinul de care se ocupa acum Olia. Apoi Vitali Ivanovici, ca şi cum şi-ar fi amintit brusc de ceva, exclamă:

— Ascultă, Olia! Termini curând Institutul. Iar apoi urmează repartiţiile. Ai aflat deja repartiţia prealabilă?... Ei bine, în ce sector te-au trimis?... A, da, evident! Traducerea tehnică într-o uzină, la serviciul de brevete, nu e chiar lucrul cel mai amuzant. Ce-ai de gând să faci?... Ba nu, ascultă. Nu trebuie să fii aşa de pesimistă. O să ai timp destul să te îngropi în prăfăraia de acolo. Am discutat despre chestia asta cu superiorii mei. Îţi apreciem serviciile. De asta am decis să te recomandăm – înţelegi, nu în mod oficial – ca translator la Centrul de Comerţ Internaţional... Stai uşor, nu te ambala. Ai să mulţumeşti mai târziu. Nu cred că mai e nevoie să-ţi explic că Centrul înseamnă sute şi mii de străini. De aceea, munca noastră specifică, informaţii şi contraspionaj, cum se spune în romanele poliţiste, are mare importanţă acolo...

Olia ieşi de acolo cuprinsă de o uşoară ameţeală. Mergea pe străzile cenuşii de aprilie pe care fluturau deja drapelele roşii ale serbărilor din mai. Pe faţada unui mare magazin, muncitorii instalau o pânză enormă cu portretele lui Marx, Engels şi Lenin. Pânza roşie nu era încă bine întinsă, astfel că vântul de aprilie o umfla făcând-o să unduiască uşor. Profeţii marxismului păreau când să scruteze viitorul luminos pe deasupra acoperişurilor moscovite, când să arunce priviri ambigue trecătorilor.

Olia străbătu într-o zăpăceală veselă întregul Kalininski. Şi până şi hidoasele blocuri turn din beton îi păreau acum graţioase. Coborî spre râul Moscova şi urcă pe pod. Totul, în acea parte a Moscovei, are proporţii gigantice şi inumane. În zare se vede profilându-se piramida de două sute de metri a Universităţii. De cealaltă parte a râului, în acelaşi elan de gotic stalinist, se înalţă spre cer clădirea hotelului Ucraina. În spatele ei, sclipeşte clădirea ca o carte deschisă a turnului C.A.E.R. Pe celălalt mal, în faţa hotelului Ucraina, se ridică un ansamblu de blocuri de un cenuşiu-verzui, cu ferestre portocalii. Aici se află Centrul de Comerţ Internaţional.

Pe pod bătea un vânt puternic şi sprinten. Olia avea impresia că părul ei scurt fâlfâia ca o trenă lungă şi mătăsoasă. Nu se mai simţise niciodată atât de tânără şi de liberă. Din nou, la fel ca altădată, gândi cu un surâs de admiraţie: K.G.B.-ul poate orice!

În cursul celor doi ani care urmară Jocurilor Olimpice, Olia

află ce însemna „specificitatea” de care-i vorbise Vitali Ivanovici. Ştia de acum ce îi interesa, pe el şi pe colegii lui. Iar ea ştia cum să obţină abil acest lucru de la un străin. Cât i se părea acum de ridicolă şiretenia lui Jean-Claude, care se prefăcuse că are brusc nevoie de o traducere! Acum, foarte des, se servea ea însăşi de acest pretext ca să lege cunoştinţă cu străinii „interesanţi”. Dar mai ştia o sumedenie de alte trucuri. Numele cunoştinţelor ei străine se perindau – asta putea ţine o săptămână, o lună, un an. Un anume Richard, un altul Alain... John, Jonathan, Steven... Da, erau chiar doi Jonathan, unul englez şi altul american. În mintea ei, glasurile lor se înghesuiau într-o hărmălaie confuză. Ieşeau la lumină frânturi de confidenţe. Unul din ei avea titlul de „Onorabil” şi era foarte mândru de acest lucru. Altul era pasionat de alpinism şi făcea escaladă în Noua Zeelandă. Altul afirma că în U.R.S.S. nimereşti mereu peste oamenii K.G.B.-ului. Toate astea şi multe altele erau trecute în rapoartele pe care Olia i le transmitea cu multă sârguinţă lui Vitali Ivanovici. Iar uneori detalii de care n-avea nimeni nevoie ieşeau la suprafaţă, când memoria ei deja îi confunda pe cei cărora le aparţineau: un umăr plin de pistrui, imaginea unui chip care aducea cu o mască palidă în întunericul greu din cameră...

Câteodată, trezindu-se în zori, la ora preferată a sinucigaşilor, percepea aproape fizic vidul sonor care îi pătrundea în ochi. Se ridica într-un cot şi, cu o uimire temătoare, contempla un cap, o ureche cam clăpăugă, o gură întredeschisă din care ieşea un şuierat liniştit. Apoi privirea îi aluneca peste grămada de haine mototolite de pe scaun, întâlnea privirea languroasă a unui saxofonist brun cu părul dat cu briantină, care îi zâmbea de pe perete. „Gianni Caporale”, citea ea pe poster. Uneori, în beznă, atenţia îi era atrasă de privirea vreunei frumoase făpturi cărnoase, pe jumătate goală, sau de ochii lui Lenin, a cărui poză era lipită deasupra patului de vreun occidental glumeţ. Citea în tăcere „Gianni Caporale” şi se speria de propria ei voce lăuntrică. „Ce fac eu aici?” întrebarea îi răsuna în minte. Şi, de fiecare dată, acest „eu” evoca pentru ea micul apartament de la Borisov, mirosul şi lumina specifice camerelor. Şi, de asemenea, o zi de iarnă cu soare strălucitor, o pantă alunecoasă pe care coborau în goană schiori şi copii cu săniuţele. În ziua aceea – era fără îndoială o duminică – părinţii ei se plimbau împreună cu ea. Când se săturase de sănioară,

Ivan se amuzase să-i propună mamei să se dea şi ei pe derdeluş. Iar mama, îmbătată de soare, de aerul tare şi îngheţat, acceptase râzând. Porniseră, atât de mari şi de caraghioşi aşezaţi pe sănioara ei! Ajunşi jos, se răsturnaseră, urcaseră apoi panta mână în mână şi se iviseră sus pe culme, cu obrajii roşii şi cu ochii strălucitori.

Olia îl privea din nou pe cel care dormea lângă ea. Îl chema pe tăcute pe nume, îşi amintea ce ştia despre el încercând să-l facă să trăiască, să-l apropie de ea, dar totul rămânea lipsit de noimă.

„Nu sunt decât o târfă”, îşi spunea. Ştia însă bine că nu era adevărat. „Cu ce mă aleg? Cu dresuri de la Beriozka[15], porcăria aia de trusă de machiaj pe care o poţi cumpăra de la orice bişniţar... Ar fi bine să pun capăt la toate astea imediat. Vitali Ivanovici? Ei, şi ce? Aş putea să mă duc să-l văd şi să-i spun pe şleau: «Ajunge. S-a terminat. Mă mărit». Doar n-au să mă trimită la închisoare pentru atâta lucru...”

Reflecţiile astea nocturne o mai calmau un pic. „Îmi complic viaţa, gândea ea. Îmi încarc mintea cu toate prostiile astea. «Ce e bine? Ce e rău[16]?» De fapt, unde e răul în toate astea? Fetele de la Institut îşi petrec luni întregi prin restaurante până să dibuiască vreun amărât de iugoslav. În timp ce aici, avem pentru toate gusturile... Poftim, Milka Voronţova, fată frumoasă şi rasată, o adevărată prinţesă, şi-a găsit un soţ, un african, fără probleme!”

Olia îşi amintea că Milka, după cele trei zile de petrecere de nuntă, se întorsese la Institut. În pauzele dintre cursuri, colegele o înconjuraseră şi, făcând cu ochiul maliţioase, începuseră să-i pună întrebări asupra primelor bucurii ale vieţii conjugale. Milka, fără nicio jenă şi chiar bucuroasă de curiozitatea asta, le instruise:

— Ascultaţi, viitoare mame-eroine, regula de aur cu un soţ african e să nu-l visezi niciodată noaptea.

— De ce? întrebaseră voci mirate.

— Pentru că e aşa de urât că, dacă îl mai şi visezi, rişti să nu te mai trezeşti!

Urmase o explozie de râsete. Când răsunase sunetul subţirel al clopoţelului, studentele, strivindu-şi în grabă ţigările,

[15] Magazin rezervat străinilor care plătesc în devize.
[16] Expresie a lui Maiakovski.

se îndreptaseră spre sala de curs. Olia o întrebase pe Milka: „Ascultă, Milka, chiar eşti hotărâtă să te faci şi tu negresă şi să te duci să trăieşti la dracu-n praznic?” Milka o privise cu ochii ei de un albastru limpede şi-i spusese pe şoptite: „Oliecika, orice oraş de pe glob poate deveni un oraş de tranzit!”

Dincolo de fereastră începea să se crape de ziuă. Pe pernă capul mormăi ceva în franceză şi se întoarse pe partea cealaltă. Olia se întoarse şi ea întinzându-şi cu uşurare braţul amorţit. Ora sinucigaşilor ceda teren la fel ca umbrele nopţii.

Primul „client” al Oliei la Centru fusese reprezentantul unei firme electronice engleze. Luase contact cu el prin telefon, prezentându-se ca translatorul lui. Vocea de la telefon era calmă, sigură şi chiar un pic autoritară. Îşi imaginase un chip *à la* James Bond, cu tâmple grizonante, costum de culoare închisă, croit parcă dintr-un bloc de granit cu sclipiri de mică. „E un lup bătrân, îi spusese despre acel englez Serghei Alexeevici, ofiţerul K.G.B. care lucra cu ea la Centru. Cunoaşte bine U.R.S.S.-ul, vorbeşte ruseşte, dar ascunde acest lucru...”

Însă tonul impozant al vocii de la telefon o înşelase. Tonul ăsta era pur şi simplu fasonat de meserie. Când, în hol, desprinzându-se de lângă perete, un bărbat grăsuţ şi chel, îmbrăcat cu o haină în carouri, se îndreptă spre ea cu un zâmbet un pic stingherit, Olia rămase uluită. El înclina capul şi întindea mâna prezentându-se, în timp ce ea continua să-l privească. În aceeaşi clipă, în centrul holului, se ridica pe prăjină un cocoş de metal care anunţa zgomotos ora amiezii bătând din aripi. „Ciudat reprezentant!” gândi Olia în ascensor.

În dimineaţa aceea, în timp ce îşi făcea duşul, englezul îşi pierduse o lentilă de contact. Căutând prin cada duşului ca să dea de urma ei, o rătăcise şi pe a doua. Odată îmbrăcat, luase din fundul valizei tocul de ochelari, scosese nervos ochelarii din toc şi îi scăpase peste o scrumieră de marmură. „Cum poate cineva arăta în halul ăsta?” se miră Olia. El îi aruncă priviri un pic jenate: lentila dreaptă a ochelarilor dispăruse, iar prin rama goală ochiul privea tulbure şi temător.

„Înţeleg aproape totul în rusă, spusese el în ascensor, dar îmi lipseşte practica şi vorbesc foarte prost” Spunea: „Eu telefonez la voi” şi, lucru care o distra teribil pe Olia: „Vreţi pe mine să închid uşa?” Era cazat la Inturist. În a treia seară, cinară împreună la restaurant, iar ea rămase la el.

Şi iarăşi, în zori, simţi golul acela tipic orei sinucigaşilor. Dar de asemenea, de data asta, şi o seninătate calmă şi disperată. Înţelese că ceea ce o chinuia nu era o inutilă remuşcare, ci speranţa aceea absurdă şi fără doar şi poate dezamăgită. O avusese deja la Institut şi o regăsea acum la Centru.

Întâlnea un nou „obiect" şi fără să vrea, fără să fie conştientă, începea să aştepte o schimbare miraculoasă, o viaţă nouă, care să nu semene cu cea veche.

Dar nimic nu se schimba. Uneori îşi însoţea cunoştinţele la aeroport. Anunţurile la Şeremetievo păreau somnolente, ca într-o împărăţie subacvatică. Şi deja, dincolo de vamă, „obiectul" ei îi făcea semne de rămas-bun, pierzându-se în mulţimea pestriţă a călătorilor. Ea o lua încet spre staţia de autobuz.

Nimic nu se schimba.

Iar acum trează, alături de englezul care dormea cu nasul în pernă, pricepu în sfârşit că nu era nimic de aşteptat. Că totul era zadarnic. Zadarnică, speranţa asta în ceva. Şi uneori simţea milă pentru acel „obiect", o fiinţă vie totuşi. Şi un vag sentiment de ruşine...

Trebuia să meargă înainte, cunoscându-şi locul în acel lung şir invizibil, care se pierdea în labirintul jocului politic, al furtului tehnologic şi care ajungea undeva în capitalele Europei şi dincolo de Atlantic. Nu era treaba ei să cugete la toate aceste rotiţe. Treaba ei consta în a-şi aprecia „obiectul" într-un rapid schimb de cuvinte şi de priviri şi, într-un anume timp dat, a juca toate actele spectacolului amoros convenit. Treaba ei, când întâlnea un asemenea reprezentant în haină cu carouri, era să-l facă să uite că părul umed şi cănit abia îi acoperea chelia, că ochiul drept privea tulbure şi temător şi că, desfăcându-şi nasturii cămăşii mototolite sub curea şi dezgolindu-şi pântecele alb, încercase să-şi sugă burta, iar apoi, surprinzându-i privirea ei, se simţise oribil de ruşinat.

În primul ei rol la Centru, Olia jucase atât de bine, că englezul nu îndrăznise s-o plătească. Atunci când îl însoţise la Şeremetievo, îi întinsese stângaci un parfum foarte scump a cărui etichetă cu preţul de la Beriozka fusese răzuită.

Îşi amintea bine de acel prim client; memoria ei mai păstra câte ceva de la următorii doi; cât despre ceilalţi, aceştia începeau să se confunde în amintire.

Împreună cu colega ei Svetka Samoilova, Olia închiriase un apartament de două camere nu departe de Belaievo. Svetka lucra la Centru de doi ani deja. Era de o zgârcenie nemaipomenită în ce priveşte valuta şi lenjeria occidentală, dar totodată risipitoare şi generoasă, după obiceiul rusesc.

Era o natură frumoasă şi opulentă. Şi, dacă n-ar fi izbutit să se stabilească la Moscova, de mult s-ar fi transformat într-o matroană din Arhanghelsk, un munte viu şi sănătos, cu sânge fierbinte. În schimb, la Moscova, şi în special la Centru, fusese nevoită să contracareze toate legile naturii ei. Se ţinea necontenit de regim, îşi impunea să bea ceai fără zahăr şi, mai ales, în fiecare clipă liberă, făcea hula-hoop. Moda asta trecuse de câţiva ani buni, dar la ea nu era vorba de modă. În cercul cu care făcea hula-hoop, Svetka făcuse o gaură prin care strecurase o sută şi mai bine de grame de plumb, după care astupase totul cu bandă adezivă. Cercul devenise astfel mai greu. Îl făcea să se învârtă când era la bucătărie în timp ce pregătea mâncare, sau vorbind la telefon, sau în cameră în faţa televizorului.

Îşi petreceau adesea împreună serile libere stând în camera Svetkăi, sporovăind sau uitându-se la televizor la nenumăratele episoade ale unui film de aventuri.

Olia venea uneori aici când Svetka nu era acasă, ca să împrumute fierul de călcat sau ca să lase pe pat o scrisoare cu ştampila grosolană a unui sat de la nord de Arhanghelsk.

În momentele acelea, camera Svetkăi îi apărea într-o lumină cu totul diferită, neobişnuită. Cuprindea cu privirea masa îngustă de lucru, măsuţa pe care se înghesuiau reviste mai vechi occidentale, arabescurile unui covor gros. Şi parcă nu mai recunoştea locul.

Vedea o jumătate de matrioşkă având vopseaua descojită, umplută cu creioane, o farfurioară de sticlă sclipind de brăţări şi de cercei, o cărticică din hârtie cenuşie la culoare: *Greieri de toamnă*.

Pe margine, o zgârietură făcută cu unghia marca o terţină:

Viaţa e-un lan, şi-n ceas de seară,
În spice-ascuns, pe lângă drum,
Un tigru se aţine stând la pândă.

Olia se uita la tot ce o înconjura cu o curiozitate neliniştită. Ai fi zis că obiectele se simţeau bine acolo unde fuseseră puse. Printre lucrurile acelea, Olia simţea speranţa unei liniştiri, a unei împăcări cu tot ce trăia ea zi de zi. Mirată, făcea un soi de excursie ciudată în acel viitor pe care îl anticipa şi nu-şi dădea seama dacă acesta era încurajator sau, dimpotrivă, plin de deznădejde.

I se întâmpla să se ducă să ia din spatele măsuţei de toaletă cercul greu de hula-hoop şi să încerce, amuzându-se, să-l facă să se rotească imitând unduirile din şolduri ale Svetkăi. Îşi amintea de o glumă a prietenei ei:

— Ţi-aduci aminte cine a descoperit perla asta? Breton? Aragon? „Am văzut trecând o viespe cu talie de femeie!”

— Da, şi mai ales cu şolduri ca o mulgătoare din Arhanghelsk, o tachinase Olia.

— Râzi, tu, râzi! Cu vârsta ai să pricepi că adevăraţii bărbaţi apreciază întotdeauna poetica contrastelor!

Şi Svetka îşi învârtea cercul cu o asemenea viteză, că acesta şuiera cu furia ameninţătoare a unei insecte agresive.

Pe măsuţa de toaletă a Svetkăi, printre flacoane şi borcănaşe cu cosmeticale, se găsea o foaie de hârtie plină de cifre. În fiecare săptămână îşi lua măsura. Uneori Olia adăuga cifrelor câteva zerouri de fantezie sau transforma centimetrii în centimetri cubi. Apoi făceau amândouă mare haz.

În dezordinea totală a tuturor obiectelor adunate pe măsuţa Svetkăi se înălţau două fotografii în rame identice. În prima se vedea un elegant ofiţer bronzat, cu o sprânceană uşor ridicată. În partea de jos a fotografiei se detaşa scris cu litere albe: *Dragei mele Svetka, Volodia. Taşkent, 1983.* În cealaltă, un bărbat şi o femeie, nu încă ajunşi la bătrâneţe, strânşi cu stângăcie umăr lângă umăr, se uitau drept în faţa lor, fără să zâmbească. Chipurile lor de ţărani erau atât de simple şi deschise – şi aproape demodate în simplitatea aceea –, încât Olia se simţea mereu stingherită de privirile lor tăcute...

„E ciudat, gândea ea. Ce-ar fi dacă toţi clienţii străini ai Svetkăi ar vedea într-o bună zi cercul ăsta de hula-hoop, poza asta, sau astalaltă cu *Taşkent, 1983*? Şi de asemenea: ...*Un tigru se aţine stând la pândă...*?”

Şi totuşi, din când în când, regimul Svetkăi era suspendat. Cu mare zarvă, aducând cu ei miros de zăpadă, musafirii

începeau să vină, masa se acoperea de bunătăţi şi de vin. Vedeai acolo şunca trandafirie de la Beriozka, icrele negre şi fileul de nisetru afumat, aduse toate de la bufetul privat al vreunui minister. Svetka se arunca asupra prăjiturilor, dădea gata o bucată de tort cu ornamente întortocheate şi, cu o fanfaronadă disperată, exclama: „Eh! Doar o dată trăieşte omul!”

Musafirii adunaţi în jurul tuturor acelor bunătăţi erau colegi de la Centru, oameni din comerţ şi oameni din K.G.B. care ţineau la băutură. În ziua de după acele chefuri, se trezeau amândouă târziu. Se duceau la bucătărie, îşi făceau un ceai foarte tare şi-l beau pe îndelete. Uneori, fără să se poată stăpâni, Svetka deschidea frigiderul şi scotea nişte vin: „Ducă-se dracului toţi reprezentanţii ăştia de doi bani! Asta nu e viaţă! Adică nici măcar să nu mai bem ca să ne dregem după beţie...” Şi, cu pretextul ăsta, scotea ce mai rămăsese din prăjitură, o bucată din tortul pitoresc de pe care alunecaseră floricelele de decor...

În cursul acelor duminici goale, Ninka unguroaica, o prostituată de la Centru, venea des pe la ele. Îi spuneau aşa pentru că tatăl ei fusese un membru maghiar al Kominternului şi se pretindea chiar că fusese un apropiat al lui Bela Kun. Făcuse puşcărie sub Hruşciov, iar la eliberare, avusese timp, până să moară, să se însoare şi să facă şi un copil, pe Ninka.

Ea le spunea toate bârfele din mediul ei: paznicul se şmecherise de tot! Ca să lase pe cineva să intre acum la Centru, lua cincisprezece ruble în loc de zece! Liudka, numită şi Caravela, reuşise să fie luată de nevastă de spaniolul ei... Se vor închide poate magazinele Beriozka...

Zilele acelea de iarnă se scurgeau încet. Dincolo de geamuri, cădea o zăpadă rară şi somnolentă în aerul lipsit de culoare. Sub fereastră, se auzeau oamenii din bloc bătând covoarele. Nişte copii ţipau pe derdeluş.

Uneori, Ninka şi Svetka începeau să se certe în glumă:

— Aici la voi e trai, neneacă, zicea unguroaica. Staţi la căldurică, leafa curge regulat. Clientul vă e adus pe tavă de argint: „Iată, doamnă, binevoiţi să-l primiţi şi să vă ocupaţi de el”. În vreme ce noi îngheţăm ca ultima curvă din gară. Copoii ne dijmuiesc de trei ruble care li se cuvin. Căţelele de colege ne toarnă ca să nu fie concurenţă...

— Vai de mine şi de mine! Hai că-ţi cunoaştem placa... biata orfană din Kazan... o întrerupea Svetka. Nu cumva ai vrea şi nişte lăptic în chip de primă de risc? Păi voi sunteţi nişte milionare. Vorbeşti de leafă... abia dacă ni se plăteşte hârtia igienică! Pe când voi aveţi tarif de o sută de dolari pentru zece minute. Doar tu ai povestit de aia, ştii tu care, aia – cum o cheamă? – aia cu pieptul mare care doarme pe o saltea plină cu hârtii de o sută de ruble...

— O saltea? se mira Olia.

— Da, relua Ninka. Îi era frică să-şi depună banii la casa de economii. Vezi că, în principiu, muncea ca femeie de serviciu la grădiniţă; cât despre bani, avea poate juma' de milion... Şi unde să-i pitească? Aşa că a început să-şi vâre banii în saltea. Visul ei era să tragă tare ca un cal până la treizeci de ani, apoi să-şi găsească un tip, să-şi facă familie şi să trăiască bine mersi la adăpost de griji. Da' tocmai un tip i-a tras clapa. Avea ea pe unu', Vladimir, pe lângă străinii ei; un rus doar pentru ea, pentru sufletul ei... într-o noapte, ăsta se tot fâţâie, ceva îl deranjează, simte că parcă îi intră ceva în coaste, foşneşte sub el... Iar dimineaţa, i se aprinde beculeţul! Aşteaptă el ca Sognka – aşa îi ziceam noi Sofiei – s-o ia din loc şi desface cusătura saltelei. Iar acolo, măiculiţă! Sub un strat de puf, bilete de o sută de ruble şi devize înghesuite cât să nu poţi număra. Numai că era viclean, porcul! Nici vorbă să ia totul. Prietenii Sognkăi ar fi răscolit cerul şi pământul ca să dea de urma lor. A început să ia câte puţin. Şi aşa trăia. Ea aducea, el şterpelea...

— Ah! Toţi bărbaţii sunt nişte vampiri! oftă Svetka.

— Şi până la urmă cum s-a terminat? vru să afle Olia.

— Păi aşa cum trebuia să se termine! Cu banii ei, a dibuit o fată, a luat-o cu el în Crimeea cu avionul, la un sfârşit de săptămână. Se dădea drept diplomat. Şi la urma urmei de ce nu, din moment ce scotea un teanc de dolari din ăia adunaţi la saltea... Cum să nu-l crezi? Când a descoperit Songka toată treaba asta, mai întâi a vrut să-l strângă de gât, noaptea, chiar pe blestemata aia de saltea. Da' după aia s-a muiat şi l-a iertat!

Ziua cenuşie de iarnă se pierdea încetişor într-o seară tăcută şi paşnică. Iar ele stăteau tot la bucătărie trăncănind. Afară începea să se simtă gerul, iar vocile se auzeau mai subţiri şi mai sonore.

Ninka unguroaica îşi povestea călătoriile făcute vara la Soci,

certurile cu fetele din zonă şi, de asemenea, cum o dăduseră într-o zi afară pe culoar, goală puşcă, nişte finlandezi beţi turtă.

— Iar femeile lor, să vedeţi, au prins gust să vină la noi. Vin ca turiste la Leningrad pentru sfârşitul de săptămână, iar apoi, în loc să se ducă să viziteze crucişătorul *Aurora*, adună clienţii cu lopata. Mi-a zis mie o amică de-a mea: le fură munca. Miliţia le lasă în pace. Şi, staţi să vedeţi, mi-a zis un banc bun. Se întâlnesc patru prostituate: o franţuzoaică, o englezoaică, o nemţoaică şi o rusoaică. Şi încep ele să discute care e mai bună la agăţat bărbaţi. Se aliniază ele pe strada Gorki colţ cu bulevardul Marx, lângă Naţional...

În clipa aceea, sub fereastră, o maşină claxonă strident. Ninka sări-n picioare şi dădu fuga la geam.

— O, ia te uită! Mi-a venit prietenul. Bun, acum o şterg.

Bancul şi-l termină în antreu în timp ce îşi îmbrăca haina îmblănită şi se dădea cu ruj.

— Da' ce-ai de gând, ai să mergi toată iarna cu picioarele goale? se miră Svetka cercetându-i cizmuliţele fine. Fii atentă, au să-ţi degere degetele de la picioare; şi după asta, gata cu dolarii ca să-ţi umpli salteaua! Şi atunci, pe ce ai să mai dormi cu iubitul tău?

Ninka, potrivindu-şi la oglindă toca de vulpe, le răspunse neglijent:

— Ei, şi voi, acuma, faceţi pe sensibilele! Ca prinţesa cu bobul de mazăre! Păi voi staţi aşezate la birou, lângă calorifer. Pentru voi, e uşor. Sunteţi duse cu maşina de serviciu până în pat. Pe când noi, pe orice vreme, suntem colo, în picioare, la datorie ca soldaţii de la Mausoleu. Cizmuliţe, ce crezi tu! Mai bine cumpăraţi-vă un brevet. Când au să vă dea afară de la Centru, o să aveţi nevoie de el!

— Ce mai e şi cu brevetul ăsta? se mirară Olia şi Svetka.

— Brevetul? Cumperi de la farmacie o cataplasmă cu piper, o tai pe măsura tălpii şi, hop, ţi-o lipeşti. Are efect de cataplasmă cu muştar, dar ţine mai mult şi nu arde aşa tare. Afară sunt minus treizeci de grade, dar tu poţi ieşi în pantofi fini. Simţi căldură în corp de parcă ai fi băut un pahar zdravăn de vodcă. Iac-aşa, sensibiloaselor. Nu e chiar ca atunci când te răsfeţi la Kontik şi bei cocteil.

Sub fereastră, maşina claxona întruna. „Bine, bine, vin acuş, bombănea Ninka. Ah! Ăsta nu suportă să aştepte.

Cizmuliţele astea de import pentru el le-am pus. Poate mă ia de nevastă, pe mine, cea rătăcită...”

Se sărutară chicotind, iar Ninka o luă în jos pe scară ţăcănind din tocuri.

Afară seara se făcea deja albastră. Olia spăla vasele. Svetka, aşezată, îşi bea agale restul de şampanie trezită şi răzuia în cartonul de prăjituri sfărâmăturile de alune care căzuseră.

— Asta e ultima cupă, se justifica ea. De mâine încep o viaţă nouă. Of! Dar mâine vine de la Paris tipul cu parfumurile şi trebuie să mă scol la cinci şi jumătate...

În cursul acelor seri, Olia avea chef să stea de vorbă sincer şi cu deplină încredere cu Svetka. S-o întrebe: „Dar tu, Svetka, ce zici? Îţi place viaţa asta? Nu ţi se întâmplă să ţi se facă frică? Să te temi că tinereţea se duce... Iar ritmul ăsta... De la primul contact, când totul e oficial, pantofi negri, taior sever, femeia de afaceri în variantă sovietică... până ce ajungi în patul ăsta cu cearşafuri de la Inturist. Pe mine mirosul lor e de ajuns ca să mă facă să vomit. Ţie nu ţi se face frică atunci când nimereşti peste un tip, ştii, gata să iasă la pensie, cu trup vlăguit, cu subsuori zbârcite, care duhnesc deja a mormânt? Până să-l aduci în stare de funcţionare asuzi ca o maseuză sau o infirmieră de la reanimare. Pe nevastă-sa, de zece ani, n-o înşela decât cu revistele pornografice, iar acum, fireşte, exotismul rusesc îşi spune cuvântul, sărutări de la Moscova!... Şi asta nu te faci să vomiţi, Svetka? Şi totuşi, nu, cu ăia tineri e şi mai rău. Bătrânii măcar nu se iau în serios. Şi-apoi, plătesc bine. Ăilalţi, îşi închipuie că ne fericesc cu bicepşii lor care trăsnesc a deodorant. Şi mai sunt şi zgârciţi! Nu renunţă nici măcar la o jumătate de cent. N-ai să mă crezi, da’ am văzut într-o zi un italian care-şi făcea valizele. Ne rămăsese de la micul dejun o jumătate de cutie de conservă de carne. Ei bine! a vârât-o într-o pungă de plastic şi a strecurat-o în valiză. I-am spus:«Arunc-o! Are să se strice în avion!» Da’ el nimica. Ba mai şi râdea: «Asta o să fie cina mea la Roma...» Tot aştept, aştept ca o idioată. Şi tu, Svetka, aştepţi, numai că tu n-o recunoşti. Şi-ţi tot învârţi cercul ăla de hula-hoop de parcă ai fi o maşinărie...”

Dar Olia nu îndrăznea să i-o spună aşa verde în faţă. În seara aceea însă o luă pe departe, pe un ton glumeţ. Totuşi Svetka se dumiri imediat unde voia Olia să ajungă.

— Oliecika, iar vorbeşte originea ta pe jumătate moscovită. Ninka avea dreptate: Totul pe tavă! Moscova? Poftiţi, vă rog. Institutul? Fiţi bineveniţi! Centrul de Comerţ Internaţional? Binevoiţi să intraţi! Ia să fi trăit ca mine în satul Tiomnîi Bor din regiunea Arhanghelsk, nu te-ai mai bălăci în mlaştina asta existenţialistă. Doisprezece kilometri de drum până la şcoală; şi era aşa de frig că, dacă scuipai, îţi îngheţa scuipatul în aer şi răsuna când cădea. Dacă te apucai să strângi rufele care se uscau pe frânghie, se spărgeau. Bagi rufele în casă, te uiţi la ele şi, poftim de vezi, cămaşa nu mai are mâneci. Da' oamenii! Ce mai sălbatici! Nu-ţi poţi închipui. Era beţie generalizată. Aveam un vecin şi, zi de zi, el cu nevastă-sa erau beţi turtă amândoi. Şi în fiecare an mai trânteau un plod. Nouă cu totul. Şi toţi cam într-o dungă, fireşte. Din cauza vodcii, părinţii erau ca nişte buşteni. Mai apare încă un plod, îi dau primul nume care le vine în minte, iar după aia, se pomenesc cu doi Serghei, două Liudka... Iar tu vorbeşti de frică? Asta da, te poate speria! În magazine, nimic altceva decât conserve de scrumbie cu sos de roşii şi mei cu gărgăriţe. Asta e tot! Şi vodcă, fireşte. Tot satul doarme beat mort, iar în vremea asta lupii smulg câinii din cuşti... Zici tu: „Tinereţea trece". Da' unde nu trece? Auzi... trup vlăguit... duhneşte a mormânt... Spui Dumnezeu ştie ce, mai ales înainte să adormi. Da' dacă te-ai fi măritat cu un mărunt funcţionar moscovit cu o sută cincizeci de ruble pe lună, crezi că ar fi mai vesel? El n-ar pierde niciodată prilejul să-ţi amintească de *propiska*[17] lui moscovită, de amărâţii lui de metri pătraţi. Şi unde te-ai duce să munceşti? La uzină? Să traduci brevete pentru o sută treizeci de ruble? După o săptămână, ai căpăta o asemenea angoasă existenţială, că te-ai face măturătoare la Centru. Nu te ambala, nimeni nu te reţine aici. K.G.B.-ul? Ah! Crezi că ăia chiar au nevoie de tine? N-au decât să fluiere şi atunci, din toată Uniunea Sovietică, au să dea năvală pe locşorul ăsta frumos al tău! Au să găsească altele mai aţâţătoare ca tine! Crede-mă pe cuvânt. Problema ta e că eşti prea răsfăţată. Uită-te la Ninka unguroaica. De la şapte ani, nu tu tată, nu tu mamă: doar orfelinate. Acolo, mi-a povestit ea, a destrăbălat-o un educator. A tras-o sub duş, iar restul ţi-l poţi imagina. Alta în locul ei ar fi ajuns de mult o epavă şi o beţivă, în vreme ce ea s-

[17] Autorizaţie de locuinţă necesară pentru a locui într-un oraş. Se obţinea foarte greu la Moscova.

a dovedit mână de fier... îşi oferă un apartament la comun la Iasenevo, îşi cumpără o Volgă ultimul model. O să se mărite şi totul va fi în ordine. Are cam trei sute de mii de ruble la diverse case de economii. Iar tu te smiorcăi: existenţă fără scop, aşteptare zadarnică; ea, în schimb, îşi lipeşte cataplasme la tălpi şi uite-o cum fuge fluturându-şi stindardul! Zici de Volodia al meu? Da' ce-i pasă lui? Doar nu-l înşel. Un străin înseamnă muncă, nu dragoste. În afară de asta, n-am alt bărbat, o ştii bine. Volodia are slujba lui. Nu pot să alerg după el în Afganistan. Iar acolo, vezi tu, avansezi repede. Cât ai clipi o să capete cele trei stele de colonel. Atunci o să ne căsătorim; de străini n-o să mai fie vorba, iar eu am să cer o muncă de birou la Centru. De pe acum Volodia e ca în sânul lui Avraam. Când vine în permisie, îl îndop cu icre negre şi bea un vin cum nici la ministru nu găseşti. Şi, pe deasupra, eu sunt o femeie care îi asigură un serviciu clasa întâi. Aşa că n-ar avea motive să se plângă. Bun, Olia, am pălăvrăgit destul. Hai să ne uităm la ştiri la televizor. E ciudat... nu l-am mai văzut de mult pe Andropov. Se spune că e bolnav. Dar tu ai spălat deja toate vasele, eşti o scumpă!

Apoi, pe jumătate tolănită pe divan, aruncând priviri distrate spre ecran, continuă cu glas visător:

— Ştii, uneori mă simt şi eu melancolică... Mi se întâmplă de asemenea să mă satur. Stai culcată cu blestematul ăla de capitalist, respiră şi îţi suflă în ureche... Ce tristeţe! îţi spui: „Eram o şcolăriţă cu şorţuleţ alb, îl aşteptam pe Făt-Frumos în manta cu stele pe umăr..." Şi, pentru că veni vorba, ce mai face prinţul tău de la K.M.O.[18]? Îţi dai seama ce logodnic ţi-am adus? Şi tu care te tot plângi... E un dar al zeilor un astfel de logodnic! Părinţii la C.A.E.R., un apartament de patru camere pe Kutuzovski! Ţine-l bine, nu-l lăsa să zboare! N-ai să mai dai peste altul ca el. Un viitor diplomat!

Începea transmiterea buletinului meteo.

— O la la! Până la minus douăzeci şi cinci de grade, oftă Svetka. Nu, mâine îmi cumpăr cataplasme.

„E bine totul, gândea Olia. Am făcut bine că am stat de vorbă cu Svetka. Are dreptate, prea îmi bat capul. Prea multă hrană îmi taie pofta de mâncare..."

Făcuse cunoştinţă cu prinţul acela de la K.M.O., Aleksei

[18] Comitete care se ocupă de organizaţiile de tineret.

Babov, în cursul toamnei. Svetka îl invitase la zgomotoasele lor petreceri. De atunci, Olia îl întâlnea adesea, iar el îşi petrecea uneori noaptea la ea acasă. Alteori se întâlneau acasă la el. În camera lui, se afla pe dulap o vioară în cutia ei.

— Cânţi la vioară? îl întrebă ea într-o zi.

— Nu, e doar o fantezie de tinereţe, răspunse el neglijent.

Căuta să pară mai vârstnic. Părinţii lui îi confecţionau în grabă o carieră, iar ascensiunea asta rapidă nu corespundea vârstei lui. Se îmbrăca cu gust, reunind, ca într-un mozaic, haine de import; găsea de toate, până şi butoni de manşete. Avea păr negru, ochi albaştri şi pielea de pe obraz foarte catifelată. În relaţiile intime cu el, Olia se miră la început de caracterul metodic şi de complexitatea poziţiilor pe care le inventa. Era o adevărată acrobaţie amoroasă. Într-o zi, uitându-se la cărţile din biblioteca lui, Olia descoperi pe un raft mai sus aşezat, între un volum de drept internaţional şi *Organizaţiile de tineret din Franţa*, o carte în franceză: *Ştiinţa amoroasă*. Acuplările cele mai incredibile erau descompuse în figuri succesive ca nişte tehnici de luptă. Uşa se trântise, se întorcea Aleksei. Olia puse în grabă cartea la loc şi sări jos de pe scaun...

Da, într-adevăr, totul mergea bine. Era o muncă plină de viaţă, un necontenit alai de chipuri şi de nume, agitaţia care vestea Anul Nou. Era agreabil să placi, să citeşti acest lucru în privirea bărbaţilor îngrijiţi şi plini de siguranţă. Era agreabil să-ţi porţi trupul tânăr şi ferm, să-ţi imaginezi chipul, ochii, în tumultul uman al capitalei. Şi să te simţi adult, independent şi chiar un pic agresiv.

Olia nu ştia că, văzută din profil şi împotriva luminii, imaginea chipului ei părea aproape transparentă şi de o fineţe tinerească, amintind de chipul mamei ei la aceeaşi vârstă. Dar asta doar taică-său putea să vadă. Şi chiar şi el o vedea cu un asemenea sentiment de amărăciune faţă de trecut, încât, fără să vrea, îşi scutura capul ca pentru a alunga fragila asemănare.

3

— „Nu mai putem da înapoi, zice el. În spatele nostru e Moscova!” Şi în spatele nostru, dracu’ să le ia, erau mitraliere! Ha! Ha! Ha! Acum Gorbaciov o să-i spulbere pe toţi. Ai citit despre Brejnev, în numerele din *Izvestia*! Scrie acolo: stagnare, mafie... Şi înainte era „socialismul dezvoltat”. Asta se numeşte a face stânga-mprejur! Da’ despre Stalin ai citit, Vania? Memoriile lui Hruşciov... scrie Nikita: când a izbucnit războiul, Stalin, de frică, a făcut în nădragi. S-a baricadat în vila lui de la ţară şi n-a mai lăsat pe nimeni să intre. Credea că era pierdut. Iar nouă ni se turnau gogoşi: „El a organizat lupta... a trasat strategia victoriei...” Un generalisim nemaipomenit!

Ivan dădea din cap, asociind cu greu glasul cu pata palidă a chipului care plutea prin fumul sidefiu de tutun. Printre mese navigau ospătari cu siluetă de gorilă şi cu fizionomii de bătăuşi care evacuează scandalagiii. Cu degetele în evantai, duceau ciorchini de halbe.

Ivan nu mai pricepea aproape nimic din ce îi spunea vecinul lui – cel care în timpul războiului fusese la transmisiuni. Auzea doar: „Stalin... Stalin...” Şi, în mod confuz, asta îi readucea în minte o imagine din trecut: suprafaţa îngheţată a Pieţei Roşii, la 7 noiembrie 1941, valul interminabil de soldaţi rebegiţi şi, în sfârşit, el însuşi, în mijlocul acelor coloane îngheţate. Mausoleul se iveşte, tot mai aproape. Şi deja şuşotitul soldaţilor, ca murmurul unor valuri, străbate rândurile: „Stalin... Stalin...” Deodată îl zăreşte la tribuna de pe mausoleu, în aburul îngheţat al respiraţiilor. Stalin! Calm, nemişcat, neclintit. La vederea lui, ceva aproape animalic tresare în fiecare din ei. Fiecare se crede privit de el drept în ochi.

„După defilarea asta, soldaţii plecau direct pe front”, avea să explice după război vocea sigură a prezentatorului care comenta documentul acela de epocă. Şi fiecare lua cu sine, în inima sa, neuitatele cuvinte ale comandantului suprem al armatelor: „Cauza noastră e dreaptă! Victoria va fi a noastră!”

Iar ei mergeau, mergeau mereu, regiment după regiment;

iar în ochii lor holbaţi se oglindeau zidurile crenelate ale Kremlinului, mausoleul învelit în chiciură ca într-o piele albă de căprioară şi un bărbat de talie mijlocie a cărui mustaţă era acoperită de picături mici argintii...

Lângă masa lor se ivi o huidumă, cu ştergarul alb aşezat lângă cot, care, privindu-i cu un aer blazat pe cei trei veterani, le lansă:

— Ei, moşneguţilor, încă un rând, sau facem socoteala?

— Dă-i drumul, fiule, mai adu un ultim rând înainte de plecare, behăi vecinul lui Ivan. Vezi tu, ne-am întâlnit aici, suntem toţi aproape din acelaşi regiment, am făcut războiul pe acelaşi front. Numai că eu eram la transmisiuni, Vania la artilerie, iar Nikolai...

Sughiţând de zor, se puse să povestească războiul făcând gesturi largi pe deasupra mesei. Ospătarul apucă halbele goale şi se duse căscând să le mai aducă bere.

Ivan revedea acum în minte nu Piaţa Roşie, ci o curte plină de noroi împietrit din pricina frigului şi a zăpezii uscate, înconjurată de barăci, sau poate că erau cazărmi. Au fost încartiruiţi acolo şi ţinuţi în vântul de gheaţă câteva ceasuri bune. Au mai fost aduşi în căruţe mari şi flăcăi de la ţară, neciopliţi, îmbrăcaţi cu pufoaice, cu căciuli de blană zbârlite, cu *valenki*[19] scâlciaţi. Nimeni nu ştie ce o să se mai întâmple – dacă vor fi trimişi imediat în prima linie sau vor fi lăsaţi acolo, hrăniţi sau vârâţi în cazarmă, printre stănoage. Iar albastrul mohorât al cerului de iarnă se întunecă încet şi mai mult. Se lasă seara. Ninge, iar ei sunt tot în picioare, cufundaţi într-un soi de amorţeală adormită şi tăcută. Şi deodată, undeva în partea unde se află căruţele, într-un sunet strident, începe să urle *garmocika*[20]*.* Cântă un flăcău de la ţară, cu coamă de bucle aurii încă netunse, fără nimic pe cap, având pe el doar o şubă de oaie ponosită şi descheiată la nasturi... Cântă *lablociko*[21], cântă cu o patimă plină de disperare, trăgând cu furie de armonică. Privirea-i oarbă se pierde în zare, pe undeva pe deasupra capetelor. În mijlocul soldaţilor care îl înconjoară, un marinar dansează cu aceeaşi patimă plină de disperare, izbind violent cu călcâiele în pământul îngheţat. E de talie mijlocie, robust, cu

[19] Cizme înalte din pâslă (pâslari).

[20] Mic acordeon rusesc.

[21] Merişor, cântec marinăresc.

trăsăturile chipului cioplite grosolan. Poartă tricou marinăresc, haină neagră cu glugă. Dansează cu patimă, descoperindu-şi dinţii într-un rânjet sălbatic şi încremenit, fixând şi el orizontul cenuşiu într-o beţie oarbă. Acordeonistul cântă tot mai repede muşcându-şi buzele şi dând din cap cu frenezie. Iar marinarul izbeşte pământul tot mai tare. Soldaţii vrăjiţi îi privesc chipul desfigurat de o suferinţă fericită. Nu mai ştiu nici unde se află, nu se mai gândesc nici la hrană, nici la somn, nici la front. Ofiţerul care s-a apropiat ca să pună capăt acestei veselii printr-o mustruluială straşnică se opreşte şi se uită şi el în tăcere. Încălţările marinarului sunt grele de parcă ar fi din fontă. Sunt încheiate cu sârmă de telegraf în chip de şireturi...

Ospătarul aduce berea, pune halbele peste dârele umede de pe masă. Deodată, limpede de tot, cum i se întâmplă cuiva care n-a băut, o întrebare răsună în mintea lui Ivan: „Dar unde poate fi acum marinarul acela? Da' acordeonistul creţ?" Şi brusc, îl cuprinse mila pentru ei. Şi, fără să ştie de ce, milă şi pentru cei cu care bea. Bărbia începe să-i tremure şi, pe jumătate culcat peste masă, întinde braţele ca să-i îmbrăţişeze şi nu mai vede nimic din pricina lacrimilor.

Înainte de a pleca, mai beau şi a treia sticlă de vodcă, după care, clătinându-se, sprijinindu-se unul pe altul, ies în stradă. Noaptea e înstelată. Sub picioarele lor zăpada îngheţată scârţâie. Ivan alunecă şi cade. Telegrafistul îl pune pe picioare cu greu.

— Nu e nimic! Nu e nimic, Ivan! Nu te necăji, te ducem noi acasă. O să ajungi cu bine, nu te necăji...

Apoi se întâmplă ceva ciudat. Nikolai coteşte sub o poartă. Telegrafistul îl aşază pe Ivan pe o bancă, se duce să caute un taxi şi nu se mai întoarce. Ivan se ridică în picioare cu greu: „Am să reuşesc de unul singur, gândeşte el. Trebuie să fie pe aici un magazin, apoi Raikomul, după aia fac la stânga..."

Dar, la cotitură, nu vede clădirea cu patru etaje şi intrarea ei familiară, ci un bulevard mare pe care gonesc maşini. Se opreşte, uluit, rezemându-se de zidul casei. Apoi, şovăielnic, se întoarce de unde a venit, fugind de marele bulevard care la Borisov nu există. Troienele alea, da, alea există cu adevărat la Borisov. Trebuie s-o ia de-a lungul lor. Iar banca de colo şi gardul de colo, şi ele există. Da, da, acum nu mai are decât să traverseze curtea... Dar la capătul curţii se înalţă o

nemaipomenită apariţie, un enorm bloc-turn asemănător cu o rachetă iluminată de mii de ferestre. Şi iarăşi face cale-ntoarsă, alunecă, apoi cade, se ridică ţinându-se de un copac plin de chiciură. Din nou se îndreaptă spre troienele familiare, spre bancă, fără să priceapă că nu se află la Borisov, ci la Moscova, că se învârteşte în jurul gării Kazan, unde a coborât din tren azi-dimineaţă.

Două maşini frânează aproape simultan lângă troianul de zăpadă pe care stă întins Ivan. Una din ele, cea a miliţiei, adună beţivii ca să-i ducă la secţie să se trezească din beţie; cealaltă e ambulanţa de la urgenţe. Prima îşi făcea rondul de noapte, cealaltă fusese chemată de o pensionară miloasă care, de la fereastră, îl văzuse pe Ivan culcat pe jos. Căciula cu clape îi zburase cât colo în cădere. Niciunul din trecătorii întârziaţi nu avusese poftă să pună mâna pe ea – cine are nevoie de o căciulă veche şi jerpelită de şofer? Căzând, Ivan îşi julise obrazul de colţul băncii, dar sângele se închegase la frig fără să fi colorat zăpada.

Din cabina dubei coborî un miliţian adormit; din maşina salvării sări o tânără infirmieră, cu un palton aruncat peste uniforma albă. Se aplecă deasupra corpului întins pe jos şi exclamă:

— Ah! Nu e de resortul nostru. La ce bun să ne sunaţi? Nu e decât un beţiv! Că doar sare în ochi! Şi să vezi cum ne mai sună: „Veniţi iute, e cineva căzut pe jos, pe şosea... poate l-a răsturnat o maşină. Sau poate că a făcut stop cardiac...” Ce spui, frate! Trăsneşte de la o poştă!

Miliţianul se aplecă şi el, trase corpul apucând de guler şi-l răsturnă pe spate.

— Nici noi nu-l luăm. Are toată faţa însângerată. E într-adevăr un beţiv, nici nu se discută. Dar e şi lovit corporal... Voi trebuie să-i acordaţi îngrijiri. Noi nu ne ocupăm de aşa ceva.

— Da’ ştiţi că mergeţi cam departe? se indignă infirmiera. Auzi, să-i acordăm îngrijiri? O să vomite în toată secţia. Şi cine o să cureţe? Deja nu mai găsim femeie de serviciu...

— Iar eu vă spun că nu e treaba noastră să adunăm de pe stradă oameni care au suferit un traumatism. Poate că în dubă o să dea ortul popii. Sau poate la duş, dacă pierde sânge.

— Ce sânge să piardă? Nu ne faceţi să râdem. De la zgârietura asta? Poftim, ia uitaţi-vă la traumatismul lui...

Infirmiera se ghemui lângă Ivan, scoase din geantă o mică fiolă de alcool şi un tampon de vată şi îi curăţă julitura de pe obraz.

— Poftim traumatismul dumneavoastră corporal, zise ea arătându-i miliţianului tamponul uşor înnegrit. Nici măcar nu curge sânge.

— Foarte bine. Din moment ce aţi început să-l îngrijiţi, îngrijiţi-l până la capăt. Luaţi-l cu voi şi hai să terminăm odată.

— Nici vorbă! Adunatul beţivilor e treaba voastră. Altfel la ce bun toate locurile alea de dezalcoolizare?

— La ce bun? Dacă îl luăm acum, cu capul plin de sânge, mâine o să facă gură: „M-au bătut la miliţie!” Şi ia încearcă atunci să dovedeşti că nu e aşa! Toată lumea ştie de acum lecţia. La cea mai mică problemă, pac! un articol la ziar: violarea legalităţii socialiste. Chiar aşa! Acum avem *glasnosti...* Cu Gorbaciov, mişună de acum demagogii. Sub Stalin, te trimiteau la repezeală acolo unde trebuia... Bun! Dacă aşa stau lucrurile, faceţi-mi o adeverinţă cum că e rănit la cap. Altfel nu-l iau.

— Dar n-am dreptul să fac adeverinţă atâta vreme cât n-a fost examinat.

— Atunci examinaţi-l...

— Nici gând. Noi nu ne ocupăm de beţivi!

Cearta ameninţa să nu se mai termine. Din maşina salvării coborî şi şoferul; din duba galbenă a serviciului medical special ieşi al doilea miliţian. Împinse cu cizma corpul întins pe jos şi mormăi:

— Ce tot stăm la palavre? Poate că până acum şi-a dat deja duhul. Ia lăsaţi-mă să văd.

Se aplecă şi apăsă foarte brutal cu două degete îndărătul urechilor lui Ivan.

— Poftim, ţineţi minte şmecheria asta, rânji el aruncând o privire spre infirmieră. Face mai mult decât toate sărurile voastre. Trezeşte până şi-un mort.

Sub apăsarea durerii insuportabile, Ivan deschise ochii cu o privire rătăcită şi horcăi surd.

— E viu! râse sacadat miliţianul. Nu moare el cu una, cu două! Stă culcat sub felinar de parcă face plajă. Bun, Serioja, se pare că trebuie să-l luăm noi. Oricum, nu-l putem lăsa pe omul ăsta în seama doctorilor. Mai mult îi strică decât îi îngrijesc.

— Ce să zic, că voi sunteţi poate nişte sfinţi! ripostă

infirmiera, bucuroasă că obţinuse până la urmă câştig de cauză. Uite, în *Pravda* de ieri era un articol despre centrele voastre de dezalcoolizare. E adus acolo un beţiv şi după aia e devalizat. I se fură banii de leafă, ceasul, i se ia totul...

— Bine, bine! ajunge! i-o reteză miliţianul. Ţineţi-vă gura. Avem noi şi-aşa destule cu Gorbaciov şi cu discursurile lui. Ne tot împuie urechile cu *perestroika* lui...

Infirmiera sări în maşină, trânti portiera şi vehiculul serviciului de urgenţă se urni din loc.

Îl traseră pe Ivan în dubă şi-i dădură drumul pe podea. Unul din miliţieni se aşeză la volan, celălalt desfăcu nasturii mantalei lui Ivan şi căută actele. Scoase un livret mototolit, îl întoarse spre lumină şi începu să-l descifreze. Deodată scoase un fluierat de surpriză.

— La naiba, Serioja, ăsta-i Erou al Uniunii Sovietice! Şi blestemaţii ăia de medici nu l-au luat! Acum ce facem cu el?

— Şi ce putem face? Pentru noi, Erou al Uniunii Sovietice sau cosmonaut e tot aia. Treaba noastră e simplă: îl găsim, îl luăm pe sus, îl ducem şi cu asta basta. Iar acolo, ofiţerul e cel care hotărăşte. Bun, plecăm. Închide afurisita aia de uşă, mi-au îngheţat deja picioarele.

Ivan începuse să bea imediat după moartea soţiei. Bea mult, cu înverşunare, fără să-şi explice de ce, fără să se căiască, fără să-şi propună vreodată să nu mai bea. Borisov e un oraş mic. Curând toată lumea cunoştea povestea eroului devenit beţiv.

Şeful parcului de vehicule îl convoca din când în când pe Ivan şi, cu indulgenţă, de parcă s-ar fi adresat unui copil care a făcut o poznă, îi făcea morală:

— Ascultă, Dmitrici, nu e bine. Mai ai doi ani până la pensie, iar tu faci circul ăsta! Iar te-au adunat beat mort ziua-n amiaza mare. Tot e bine că te ştie poliţia locală, altfel te-ar fi expediat fuguţa la dezalcoolizare. Eu te înţeleg, ai necazul tău, dar nu eşti totuşi un om terminat. Şi apoi, nu uita că ţii un volan în mână. Rişti să striveşti pe cineva sau să te omori. Şi, pe deasupra, ce exemplu dai tu tineretului?

Îl convocară la Raikom, la Consiliul Veteranilor, dar fără niciun folos.

La Raikom, Ivan ascultă necontenitele reproşuri şi dojeni ale

secretarului; îl întrerupse brusc cu glas obosit:

— Gata cu balivernele, Nikolaici. Mai bine te-ai întreba cum să hrăneşti poporul. Tu, în schimb, spui tâmpenii – datoria comunistului, simţul răspunderii ... Mi-e şi lehamite să te ascult!

Secretarul explodă:

— De când nu mai ştii decât să te îmbeţi, ai uitat unde te afli! Cum poţi spune aşa ceva tocmai tu, un membru de partid?

Ivan se sculă şi aplecându-se spre secretar, peste masă, spuse cu voce joasă şi seacă:

— Eu, acum, pot orice... E limpede? Iar carnetul meu de partid ţi-l las aici pe masă!

La Consiliul Veteranilor, pensionarii adunaţi savurau dinainte un spectacol pe gratis. Ivan îi dezamăgi pe toţi. Nu încercă să se justifice, nu se apără şi nu discută cu vehemenţii lui acuzatori. Stătea aşezat, dădea din cap şi chiar zâmbea. Îşi spunea în sinea lui: „La ce bun să te încontrezi cu moşnegii ăştia? N-au decât să vorbească! Să se uşureze de tot ce au pe suflet! Nu e răutate din partea lor, ci doar plictiseală! Uite, de pildă, ăla de colo, se înfurie atât de tare, că încep să-i zăngăne medaliile. Ciudat tip! S-a făcut fercheş. Da’ ştiu că şi-a dat osteneala...”

Spectacolul nu avu loc.

În jurul datei de 9 mai, ca şi cum şi-ar fi propus să postească, Ivan încetă să mai bea. Dădu cu mătura prin camerele care păreau nelocuite de multă vreme. Îşi curăţă costumul de sărbătoare, îşi frecă medaliile şi Steaua de Aur cu pastă de dinţi şi aşteptă să vină pionierii. De obicei veneau cu câteva zile înainte de sărbătoarea Victoriei, îi înfăţişau invitaţia scrisă pe un carton multicolor şi, după ce bâiguiau cuvintele de circumstanţă, o luau la goană în jos pe scări cu strigăte de bucurie.

Îi aşteptă aproape o săptămână. „Probabil că ştrengarii au uitat, gândi el; au altceva în minte. Cu atât mai bine pentru mine. Cu timpul, devenise obositor să tot povesteşti aceleaşi istorii an de an.” Dar în ziua de 8 mai îşi puse toate decoraţiile şi ieşi. Se întreba curios: „De ce nu m-au invitat? Dacă au invitat pe un altul, cine să fie? ”

Trecu de două ori prin dreptul şcolii, dar nu ieşi nimeni în întâmpinarea lui. Apoi se aşeză într-un scuar de unde se vedea

poarta şcolii. Oamenii care treceau pe lângă el îl salutau cu un mic zâmbet dispreţuitor, părând să spună: „A! Eroule! Te-am văzut beat mort sub o bancă...”

În capul lui, ca un făcut, răsunau frazele discursurilor de altă dată: „Ei bine, prieteni, închipuiţi-vă stepa fierbinte din vara lui ’42. În zare, arde Stalingradul, iar noi, o mână de soldaţi...”

Se întorcea tot mai des spre poarta şcolii, îi era ciudă pe sine însuşi, dar nu izbutea să-şi înfrângă curiozitatea. În sfârşit, poarta se deschise larg, iar valul şcolarilor, ţipând şi hârjonindu-se, se revărsă în stradă. „Lecţia amintirii şi a patriotismului” se sfârşise. În prag apărură atunci un militar şi învăţătoarea care îl însoţea. Militarul ducea în mână trei garoafe roşii. Pe străduţă, Ivan se apropie de el. Era un sergent tânăr, fiul unui şofer de la parcul lor de vehicule.

— Aleksei, deja te-au lăsat la vatră? îl întrebă Ivan cu o mirare veselă.

— Din toamna trecută, Ivan Dmitrici. Iar apoi am stat prin spitale. Am un picior smuls de o explozie. Doar vezi ce fel de pantofi am acum.

Ivan îşi coborî privirea. Unul din picioarele tânărului sergent era încălţat cu o gheată ortopedică umflată monstruos.

— Şi cum e acolo, în Afganistan? E ciudat, da’ în ziare nu se vorbeşte...

— Păi, ce pot ele spune? Suntem în rahat până la gât...

— Şi deci vii de la şcoală?

— Da, m-au invitat la lecţia de patriotism.

— Şi ce te-au întrebat elevii?

— Au pus tot soiul de întrebări despre datoria soldaţilor internaţionalişti şi despre fraternitatea de arme. Iar unul din elevii leneşi, dintr-o bancă din fundul clasei, s-a sculat şi a zis: „Spuneţi, vă rog, tovarăşe sergent-şef, câţi mujahedini aţi omorât dumneavoastră personal?” Uite-aşa... Protezele care ni se fac sunt oribile. Când mergi pe stradă, scrâşneşti din dinţi. Iar când le dezlegi, ai cizmele pline de sânge. E tare proteza asta ca... Bine, Ivan Dmitrici, petrecere frumoasă, felicitări pentru Ziua Victoriei! Poftim, ţine florile. Ia-le, Dmitrici. Tu eşti Erou, le meriţi. Oferă-i-le soţiei tale... Cum?... Dar când?... Doamne! Ce întâmplare! Şi eu care nu ştiam nimic. Abia de cinci zile am ieşit din spital. Bun, Ivan Dmitrici, încearcă să reziştI... Şi... felicitări pentru Ziua Victoriei!

Un an mai târziu, Ivan ieşi la pensie. Şeful parcului de vehicule scoase un oftat de uşurare. Îşi luară toţi rămas-bun de la Ivan într-un cadru solemn; îi oferiră o mapă grea de birou din marmură cenuşie şi un ceas electronic. Ivan vându aproape imediat ceasul: vodca se scumpise, iar pensia abia îi ajungea. Trusa de birou însă n-o voia nimeni, nici măcar pentru trei ruble.

În anul acela, veni la putere Gorbaciov. Ivan îi urmări discursurile la televizor. Era în luna mai, în momentul postului de vodcă. Acel Gorbaciov vioi şi locvace, care îşi tot scotea şi punea ochelarii, făcând glume la tribună, făcea o impresie ciudată:

— Trebuie să dezvoltăm sistemul grădinilor de zarzavat, spunea el, gesticulând ca un prestidigitator care ar vrea să-şi fascineze publicul. Ştiţi, micile grădini, micile grădini de zarzavat. Câteva milioane de oameni de la noi doresc să devină proprietari de terenuri, iar noi, deocamdată, nu le putem satisface cererea...

Erau prea puţini oameni pe atunci care ghiceau că toată punerea în scenă, toate acele „grădini de zarzavat” erau cu adevărat exerciţii de prestidigitaţie menite să adoarmă vigilenţa. În Rusia era mereu necesar să se joace această prealabilă comedie a umilinţei, ceea ce îngăduia căţărarea pe tronul puterii. Hruşciov executa dansuri populare în faţa lui Stalin, Brejnev leşina în faţa lui Kaganovici, Gorbaciov făcea scamatorii în faţa vechilor mafioţi din Politburo, pe care trebuia să-i combată.

În anul acela, ca şi în anul precedent, Ivan îşi veni în fire pentru câteva zile. Făcu ceva curăţenie în apartament, străbătu oraşul cu toate decoraţiile puse pe piept, se duse la cimitir. Fotografia Tatianei în medalionul de pe piatra funerară se îngălbenise şi se ondulase din pricina ploilor. Dar lui Ivan i se păru ciudat de vie.

Trecând pe lângă panoul de onoare al oraşului, văzu că deja scoseseră fotografia lui. Nu mai rămăsese decât o ramă metalică goală şi un stupid fragment de inscripţie: „Erou sovietic... din parcul nr.l...”

Oamenii nu uitau că el era decorat. Miliţia, în amintirea zilelor de odinioară, îl ducea acasă când era uneori doborât de vodcă. La magazin, când nu avea destui bani pentru o sticlă,

vânzătoarea îi dădea pe datorie.

Apartamentul lui se golea încetul cu încetul. Îşi vându covorul cumpărat cândva la Moscova împreună cu Tatiana. Pentru o nimica toată, vându tot ce se putea vinde din mobile. Intervenţia lui Gorbaciov privitoare la grădinile de zarzavat a fost ultima emisiune la care s-a uitat: îşi vându televizorul pe trei sticle de vodcă. Făcea toate astea cu o nepăsare care îl uimea până şi pe el. Ajunse chiar până acolo, încât vându verighetele şi cerceii păstraţi în cutia cu podoabe a soţiei lui, şi, de asemenea, câteva linguri de argint.

Într-o zi, spre toamnă, nu mai reuşea să-şi procure banii de vodcă. Vântul rece îi aducea acasă pe tovarăşii lui de băutură; la magazin lucra acum o vânzătoare nouă; vecinii râdeau şi îi trânteau uşa în nas când voia să le ceară cu împrumut trei ruble. Rătăci câtva timp pe străzile murdare şi friguroase, apoi se întoarse acasă şi îşi scoase din dulap costumul de sărbătoare împreună cu toate medaliile. Se uită o clipă la solzii aceia grei, auriţi şi argintaţi pipăind metalul rece, apoi desprinse Flamura Roşie de Război. Nu avu curajul s-o vândă la Borisov. Era prea cunoscut aici şi cu siguranţă că nimeni nu avea să o vrea. Se scotoci prin buzunare, adună ceva mărunţiş şi cumpără un bilet pentru Moscova. Îşi vându acolo ordinul pentru douăzeci şi cinci de ruble şi apoi se îmbătă.

Se duse de atunci la Moscova aproape în fiecare săptămână.

Doar de Steaua de aur nu se atinse. Ştia că de ea nu se va atinge niciodată.

La dezalcoolizare, când îi scotociră prin haine, dădură peste două medalii „Pentru bravură” şi peste ordinul Gloriei, gradul doi, înfăşurate într-o bucată de ziar mototolit. Cu pixul, Ivan scrisese „zece ruble” pentru fiecare medalie, „douăzeci şi cinci de ruble” pentru ordin, ca să nu se înşele în beţia lui – cu atât mai mult cu cât trebuia să le vândă iute într-un colţ cât mai ferit. Ofiţerul de serviciu informă de această descoperire secţia de cercetări criminale.

Dimineaţa, îi dădură drumul. Merse încet, fără să ştie prea bine încotro se duce, înghiţind printre buzele uscate aerul rece şi albastru, cu ochii mijiţi din pricina soarelui strălucitor de martie. Nu dorea decât un lucru: să cumpere repede o sticlă de

alcool şi, aşa, fără pahar, direct din sticlă, sufocându-se, să tragă în piept câteva înghiţituri salvatoare. Se căută prin buzunare şi, nevenindu-i să creadă într-o asemenea pleaşcă, scoase medaliile şi ordinul. „Nu mi le-au luat, gândi el bucuros. Ce vrea să zică asta? Nici măcar nu mai fac percheziţie în baraca asta...?”

Miliţianul însărcinat cu prinderea lui Ivan în flagrant delict veni prea repede. Ivan abia apucase să-şi dea la iveală avutul. Traficantul încă nu-şi scosese banii. Îl văzu pe miliţianul în civil ivindu-se în faţa lor şi începu să caşte cu indiferenţă.

— Ei, tataie! Păi mata ai aici decoraţii de război! Nu, nu mă interesează. Ştii, asta te poate duce direct la închisoare. Eu nu mă ocup cu aşa ceva.

Miliţianul înjură de ciudă şi, vârându-i sub nas lui Ivan legitimaţia roşie, îi făcu semn spre o maşină care îi aştepta.

Seara, Ivan se întoarse la Borisov. La miliţie, se hotărâseră să nu dea urmare acestei chestiuni. Mai întâi, nu fusese prins în flagrant delict. Apoi, era totuşi veteran de război. Se întoarse acasă cu un tren ticsit de călători. Oameni asudaţi, năuci de oboseala cozilor moscovite, cărau pachete mari cu provizii. Se apropia 8 Martie, Ziua Femeii. Ivan, stând în picioare, înghesuit lângă o uşă care scârţâia, bătea maşinal cu palma peste medaliile rotunde şi netede din buzunar, gândindu-se: „Măcar de-ar vorbi cineva cu mine... Stau aici cu toţii, ursuzi... Stau şi tac, cu crăpelniţa în sacoşă. Ce bine ar fi dacă aş crăpa aici, pe loc. M-ar îngropa şi s-ar isprăvi totul... uite, vine primăvara, pământul e deja reavăn. Ce repede se topeşte zăpada...”

De la Moscova trimiseră la Raikom la partid un raport asupra lui Ivan. Se relata episodul de la dezalcoolizare şi povestea cu traficul de decoraţii. Afacerea ajunse până la Comitetul Central: „Cum, aşa! Eroul de la Stalingrad a devenit un alcoolic care-şi scoate la mezat medaliile de război! Şi tocmai în apropierea celei de-a patruzecea aniversări a Victoriei!” Şi pe deasupra, scamatoriile lui Gorbaciov se dovedeau a nu fi simple giumbuşlucuri; primele capete căzură deja. Era primul an al Revoluţiei gorbacioviene.

De la Comitetul Central se dăduse telefon la Obkom[22], de la Obkom la Raikom. Mustrările sporeau ca un bulgăre de zăpadă.

[22] Comitetul regional de partid.

Secretarul Raikomului, încă sub efectul dojenii, formă nervos numărul de telefon al Comitetului Militar Regional. Cei de aici îl convocară pe Ivan printr-un simplu aviz. Ofiţerul care îl primi îi ceru să-şi prezinte livretul militar şi livretul de Erou al Uniunii Sovietice. „Iar au să-mi agaţe o tinichea comemorativă", gândi Ivan.

Fără măcar să deschidă documentele militare, i le dădu lui Ivan înapoi; aruncă apoi cu un gest rapid livretul de Erou în seif, după care trânti uşa groasă a acestuia.

— Deocamdată, livretul dumitale rămâne la noi, spuse el sec. Şi, pe un ton grav, mai adăugă: Conform instrucţiunilor de la Raikom.

Ivan, într-un elan lipsit de sens, făcu un gest spre seif, ca pentru a-i atinge uşiţa. Dar ofiţerul se ridică în picioare şi strigă pe culoar:

— Sergent, însoţeşte-l pe cetăţean spre ieşire.

La Raikom, Ivan, dând-o în lături pe centralista care încerca să-l oprească din drum, năvăli în cabinetul secretarului. Acesta vorbea la telefon, iar când Ivan îl interpelă strigând, acoperi cu palma receptorul şi spuse cu glas scăzut:

— Am să pun miliţianul să te dea afară!

După ce isprăvi de vorbit, se uită răutăcios la Ivan şi rosti rar:

— Vom adresa o cerere instanţelor superioare, tovarăşe Demidov, ca să solicităm abrogarea titlului dumitale de Erou al Uniunii Sovietice. Gata. Discuţia noastră s-a încheiat. Nu te mai reţin.

— Nu tu m-ai decorat, nu tu ai să-mi iei titlul, şuieră surd Ivan.

— Întocmai. Nu e de resortul meu. E de competenţa Sovietului Suprem. Acolo vor cerceta dacă un alcoolic depravat are dreptul moral să poarte Steaua de aur.

La aceste cuvinte, Ivan izbucni într-un râs greoi:

— Nu. Nu-mi veţi lua Steaua, bandă de ticăloşi. Nici măcar nemţii, în lagăr, nu mi-au găsit-o. Iar ei, de câte ori au scotocit! Eu o înşurubam în scobitura palmei. Strigau: „Mâinile sus!" Iar eu îndepărtam degetele, dar ea se ţinea bine. Uite. Iac-aşa!

Şi Ivan îi arătă cu un zâmbet amar secretarului cele cinci braţe ale Stelei încrustate în palmă. Secretarul tăcea.

— Iac-aşa, cetăţene-şef, repetă Ivan care nu mai zâmbea.

Ce? Nu ştiai că am fost prizonier? Nimeni nu ştia! Dacă s-ar fi descoperit, de mult aş fi putrezit la Kolîma. Gata de acum! Telefonează la Comitetul Militar. Să se pună şobolanii pe căutat! Vor găsi poate un gol de două luni în ’44. Iar Steaua nu mi-o luaţi voi. Va trebui s-o smulgeţi de pe cadavrul meu...

Ivan nu se hotăra să se întoarcă. Se temea să vadă din nou cuierul gol de pe culoar, mormanul cenuşiu de rufe murdare, chiuveta galbenă de rugină. Se învârti mult timp pe străzile pline de noroiul primăverii, iar când zări pe cineva cu care putea să se încrucişeze, coti pe altă stradă. Apoi ocoli fabrica de mobilă în spatele căreia se întindeau deja ogoarele şi ajunse pe un maidan care mirosea a zăpadă rece. Foarte aproape, acoperit de gheaţă spongioasă, se auzea şipotul uşor al unui pârâu. Pe taluz, zăpada se topise pe alocuri, lăsând la vedere pământul negru şi umflat. Pământul acela se deschidea parcă sub paşi într-un fel blând şi elastic. Şi iarăşi pământul îi apăru lui Ivan deloc înspăimântător, ci mai degrabă cald şi moale ca lutul râurilor.

„Trăiesc de prea mult timp, gândea Ivan. Ar fi trebuit să mă duc mai iute. M-ar fi îngropat cu toate onorurile.” Înţelese atunci că în tot acest timp, sperase într-un sfârşit brutal şi neaşteptat, un deznodământ care-ar fi venit de la sine şi care ar fi spulberat în neant apartamentul acela mort, intrarea întunecoasă cu beţivi şi cu el însuşi. De altfel, ăsta şi era motivul pentru care se distrugea cu o asemenea nepăsare, aproape cu bucurie. Dar sfârşitul nu venea.

Când începu să se lase noaptea, Ivan se întoarse în oraş, se învârti iarăşi pe străzi – cinematograful Progresul, Raikomul, miliţia. Lângă Gastronom şerpuia o coadă uriaşă. Unul din oameni, la capătul cozii, lăsă să-i cadă o sacoşă plină cu sticle goale. Începu să scoată afară cioburile, se tăie la degete şi înjură cu glas ostenit şi monoton.

„De-aş putea măcar cumpăra o juma’ de litru ca s-o dau de duşcă înainte... altfel poate n-o să am curaj”, îşi spuse Ivan. Dar n-avea cu ce s-o cumpere. „Bine, am să încerc să găsesc somniferele. Dar trebuie să mă ocup de treaba asta mai târziu, să nu miroasă vecinii cumva.”

Şi continuă să umble haihui. În timpul nopţii, gerul făcu să sclipească stelele. Sub tălpi trosnea zăpada îngheţată. Dar

vântul mirosea deja a primăvară. În apropiere de casă, Ivan înălţă capul – cam toate ferestrele erau deja întunecate. Era întuneric şi în curtea blocului. Întuneric şi linişte. În tăcerea aceea, Ivan auzi îndărătul lui scârţâitul uşor ai zăpezii sub labele unui câine vagabond. Fericit la gândul că-l poate mângâia şi că se poate uita în ochii neliniştiţi şi tandri ai acestuia, Ivan se întoarse. Vântul nopţii făcea să se rostogolească pe jos un ziar mototolit şi făcut ghem...

Ivan trecu de intrare şi se pregătea să urce la el, la etajul trei; dar îşi aminti că trebuia să se uite în cutia poştală. Cutia asta n-o deschidea cu săptămânile, ştiind că, dacă ceva nimerea acolo, era aproape sigur din greşeală. Fiica lui îi trimitea trei cărţi poştale pe an: de Ziua Armatei, de ziua lui de naştere şi de Ziua Victoriei. Primele două zile trecuseră deja, a treia era încă departe. De data asta, găsi o scrisoare. Doar etajele superioare erau luminate, iar în faţa cutiei domnea o beznă aproape totală.

„Moscova, descifră Ivan pe plic. Trebuie să fie factura de la dezalcoolizare. A! cei de acolo nu se încurcă... Doar e capitala...”

În cursul drumurilor lui lipsite de ţintă prin oraş, avusese tot timpul să-şi adune gândurile. Se gândise cu o detaşare surprinzătoare, de parcă ar fi fost vorba de altcineva. Îşi aminti unde avea un brici, în dezordinea din bucătărie; şi în ce sertar al scrinului ţinea pilulele. Cu vecinii de palier, relaţiile se stricaseră. De aceea, biletul prin care cerea să vină cineva să-l vadă hotărî să-l strecoare pe sub uşa apartamentului de deasupra, unde locuia un magazioner zdravăn, Jora. Cu el se înţelegea bine, iar uneori mai stăteau împreună la un pahar. „E bine, ăsta e un tip solid. N-o să i se facă frică, gândea Ivan. E important. Un altul ar face infarct...”

Urcând scara, îşi palpa gâtul, căutând locul unde sângele pulsează mai tare. „Aici trebuie să fie carotida. O! ce mai bate! Important e s-o atingi din prima lovitură. Altfel ai să alergi ca un pui cu gâtul pe jumătate tăiat!”

Acasă luă briciul şi dibui somniferele. Pe o bucată de hârtie scrise: „Jora, vino la 84. E important”. Se duse să-i strecoare biletul pe sub uşă.

Întors la el acasă, dădu ocol apartamentului. Aruncă o privire unei fotografii în ramă de lemn: Tatiana şi cu el, foarte tineri încă, având în spate palmieri şi silueta înceţoşată a munţilor. Apoi, după ce luă un pahar cu apă de la robinet,

începu să înghită pilulele una după alta.

Curând, Ivan simţi ceva ca o ceaţă deasă înecându-i toate simţurile, învârtindu-i-se încet în cap. Desfăcu briciul şi, cu gestul obişnuit pentru a se rade, înălţă bărbia.

În clipa aceea, îşi aduse aminte că trântise uşa şi că trebuia s-o lase deschisă, altfel Jora nu putea intra. Mintea îi funcţiona încă, iar asta îi procura o absurdă satisfacţie. În vestibul, scoase din buzunarele mantalei medaliile înfăşurate într-o bucată veche de ziar şi scrisoarea de la dezalcoolizarea din Moscova. Aruncă medaliile într-un sertar şi, ridicând scrisoarea spre lumină, deschise plicul fără grabă. Nu era nimic oficial. Foaia acoperită cu un scris feminin regulat începea cu cuvintele: „Dragă tată! De mult nu ţi-am mai scris, dar nu poţi să ştii ce înseamnă viaţa la Moscova...”

Ivan luă plicul şi citi cu greu adresa expeditorului: Moscova, Bulevardul Litovski, Blocul 16, Apartament 37, Demidova O.I. Febril, confundând rândurile care deja se amestecau, smulgea cu privirea frânturi de fraze: „Am făcut cunoştinţă cu un tânăr drăguţ... Credem că ne vom căsători în iulie.... Părinţii lui vor să te cunoască. Vino pentru sărbătoarea din mai... Ai să stai cu noi o săptămână, două... ”

Ivan nu mai dădu niciodată peste ultima frază din scrisoare, deşi o văzuse cât se poate de limpede şi chiar o repetase, i se părea lui, şoptind: „Bat clopotele la Moscova... Bat clopotele... Şi cine le-ar putea auzi?”

Ivan nu-şi veni în fire decât după-amiaza. Deschise ochii şi strânse din pleoape sub lumina soarelui orbitor care izbea în ochiurile de geam. Era culcat pe podea. Deasupra lui, Jora, stând ghemuit, îl scutura de umăr:

— Dmitrici, Dmitrici! Da’ trezeşte-te odată, veteran afurisit! Ce mai băutor eşti! Unde te-ai îmbătat în halul ăsta? Nu închide ochii, ai să adormi din nou. De ce m-ai chemat? Ce e cu treaba asta urgentă? Ca să te trezesc? Da? Crezi că nu mai am şi altceva de făcut decât să vin să te scot din beţie?

Ivan, ascultându-l şi abia înţelegând sensul cuvintelor, zâmbea. Apoi, când Jora, cam enervat, se pregătea să iasă, Ivan izbuti să-şi dezlipească buzele cleioase şi îi ceru blând:

— Jora, dă-mi cinci ruble. Am să ţi le înapoiez când vine pensia.

Jora fluieră şi se ridică în picioare, băgându-şi mâna în buzunar:

— Ia zi, Dmitrici, nu crezi că exagerezi? Ţi-ai găsit un pionier voluntar! N-ai vrea să-ţi aduc o sticlă şi să te hrănesc şi cu biberonul?...

Apoi, aruncă o privire apartamentului gol şi ofilit, lui Ivan al cărui obraz slab era neras şi zise cu voce înţelegătoare:

— Bine, cinci ruble n-am. Da' ţine trei. Va fi de ajuns ca să te dregi după beţie. La Gastronom au primit ieri tărie, cu două ruble şaptezeci sticla. Băieţii zic că e bună...

Revenindu-şi un pic, Ivan se bălăci îndelung cu plăcere sub robinetul cu apă rece, apoi ieşi pe stradă în lumina primăverii şi, fără să se grăbească, zâmbind soarelui cald, se îndreptă spre magazin.

La înapoiere, îşi pregăti o cratiţă cu paste făinoase. Le mâncă încet, împreună cu o conservă de peşte ieftin. După ce termină masa, turnă un pachet întreg de detergent în cada de baie, adună toate rufele şi toată îmbrăcămintea şi făcu un spălat straşnic şi stângaci, aşa cum fac bărbaţii.

La gară, când Ivan o desluşi pe Olia în mijlocul mulţimii dense şi viermuitoare, simţi că i se taie respiraţia, atât era de schimbată. Se duseră spre metrou, iar el nu izbutea să se obişnuiască deloc cu ideea că femeia aceea tânără şi zveltă era fiica lui. Totul era atât de simplu şi de firesc armonios la ea – pantofi înguşti gri-deschis, ciorapi negri, o haină amplă cu umeri largi.

— Ia zi, Olia! Ai devenit o adevărată occidentală! spuse el, dând din cap.

Ea râse.

— Da, tată. „Ai intrat în horă, trebuie să joci!" Nu pot proceda altfel. Ştii bine cu ce fel de ştabi am de-a face. Nu mai târziu decât ieri am terminat cu un capitalist. Are uzine în şapte ţări ale lumii... în faţa lor, trebuie să pari că eşti şi tu ceva, altfel nu ne semnează contractele.

— Iar eu, după cum vezi, sunt un adevărat ţăran. Cred că ţi-e ruşine să mergi alături de mine.

— Nici gând. Ce tot spui, tată? Ce prostie! Steaua ta face cât tot restul. Cât despre haine, nu-ţi face griji. Mâine, ne ocupăm şi de asta. Cu costumul ăsta, ştii, nu putem merge în

vizită la părinţii lui Aleksei. Şi, mai ales, îţi trebuie altă cămaşă.

Ivan credea că tocmai cămaşa lui era mai de soi. O cumpărase cu câteva zile înainte de plecare şi fusese foarte fericit când o probase – se simţise tânăr şi ţanţoş ca odinioară. Ce-i plăcea mai ales era tocmai că acea cămaşă nu-l strângea la gât; şi totuşi o încheia în nasturi până sus.

În cursul ultimelor săptămâni făcuse ordine în apartament, iar într-o zi caldă de aprilie spălase chiar şi geamurile. Le spălase încet, delectându-se cu prospeţimea aerului uşor care intra în camere...

A doua zi, Olia îl duse într-un mare magazin unde plutea un miros dulceag şi sufocant.

— Ştii, tată, am fi putut desigur să cumpărăm totul de la Beriozka. Am bonuri. Dar, vezi tu, mai întâi socrii mei sunt atât de snobi, încât nimic nu-i poate impresiona. Şi apoi, Steaua ta pe un costum străin n-o să meargă. Aşa că o să găsim ceva de pe la noi, dar de calitate.

Cu costumul acela bleumarin care cădea bine, Ivan se privea în oglindă şi nu se recunoştea.

— Poftim, glumi Olia, un adevărat general în retragere. Acum o să cumpărăm două cămăşi şi cravate.

Acasă, îl chinui destul tot făcând şi desfăcând nodul de la cravată şi încercând cel mai bun loc unde să agaţe Steaua.

— Lasă, Olia, merge şi aşa, o imploră Ivan. Mă împopoţonezi ca pe o domnişoară. De parcă eu m-aş duce la căsătorie...

— O! dacă ai şti, tată, nimic nu e simplu, oftă Olia. Trebuie prevăzut totul, trebuie socotit totul. Nu-ţi poţi închipui în ce sfere evoluează tipii ăştia! Tot timpul sunt în străinătate. Apartamentul lor e un adevărat muzeu. Cafeaua o beau în ceşti de porţelan vechi, iar cunoştinţele lor sunt de acelaşi soi: diplomaţi, scriitori, miniştri... Stai, stai, nu te mişca! O să fac aici, chiar pe costum, o pensă şi-apoi am s-o cos. Altfel cămaşa se cască şi n-o să stea prea bine... Pricepi, e floarea societăţii moscovite. Tatăl lui Alioşa a fost coleg cu Gorbaciov şi se tutuiesc şi acum. Îţi dai seama! Bun, o ultimă probă şi te las în pace. Of! Ce-ai mai slăbit, tată. Eşti doar piele şi os. La Borisov, nu găseşti probabil nimic în magazine... Poftim, e gata. Uită-te în oglindă. Un adevărat superman! Mâine mergem să cumpărăm nişte pantofi ca lumea şi te scot în lume. Nu, Steaua e prea sus.

Stai, am s-o cobor un pic...

Vizita la viitorii socri era prevăzută pentru Ziua Victoriei. Data asta i se păruse Oliei bine aleasă. Se va da la televizor vreun documentar, tatăl îşi va aminti de trecut şi îşi va povesti amintirile. Şi cu asta deja vor avea un bun subiect de conversaţie! Doar nu vor vorbi cu el despre ultima expoziţie pariziană...

Era adevărat. Nu era totul aşa de simplu.

Când îi scrisese tatălui ei că prevăzuse căsătoria pentru luna iulie, anticipase un pic. Aleksei vorbea de căsătorie pe un ton cam evaziv. Părinţii lui se arătau foarte drăguţi cu ea. Dar, în bunăvoinţa lor, fie şi mondenă, Olia simţea pericolul năruirii tuturor planurilor ei. De altfel, nici măcar nu era vorba de năruire. Ci pur şi simplu de un zâmbet amabil, o privire blândă şi uşor uimită pe sub sprâncenele înălţate: „Dar bine, prostuţo, cum de-ai nădăjduit să intri într-o bună zi în mediul nostru?”

Zâmbetul acela îl remarcase pentru prima oară când le spusese că lucra ca interpretă la Centru. Mama lui Aleksei zâmbise distrată învârtindu-şi linguriţa în ceaşcă. Tatăl, la rândul lui, zâmbise larg şi spusese pe un ton teatral: „Ah! nu mă mir!” Şi schimbaseră între ei o privire rapidă.

„Oare ştiu exact în ce constă munca mea? se chinuia Olia. De bună seamă că ştiu! Şi poate că nu le pasă? Sau poate că mă tolerează din cauza lui Alioşka? Nu vor să-l contrarieze? Te pomeneşti că şi el ştie...”

În ultima vreme, căsătoria asta devenise pentru ea o idee fixă. I se părea că, dacă ar reuşi să fie luată în căsătorie de Aleksei, ar începe nu doar o epocă nouă în viaţa ei, ci cu totul altă viaţă. Nu va mai avea de-a face cu acel Iasenevo acoperit de zăpadă, nici cu acea cameră din apartamentul de prefabricate! Va fi vorba de centrul Moscovei şi de o casă prestigioasă, de o intrare cu paznic şi de maşina de serviciu a soţului ei sub fereastră. Spionajul ăsta în serie va lua sfârşit; părinţii lui Aleksei îi vor găsi o muncă onorabilă într-unul din serviciile Comerţului Exterior. Şi poate că îl vor trimite pe Aleksei în străinătate, în vreo ambasadă; iar ea îl va însoţi şi va trece atunci la rândul ei de barierele vămii de la Şeremetievo, dincolo de care clienţii ei aveau obiceiul să-i facă semne de rămas-bun. Sau poate că nu, nu va trece prin bariera aceea, ci

direct prin intrarea diplomaţilor.

Într-o zi, iarna, vorbise de toate astea cu Svetka. Aceasta, învârtindu-şi cu furie cercul de hula-hoop, îi spuse:

— Ştii, Olia, esenţialul e să nu te laşi în voia soartei. N-ai reuşit încă! Îţi aminteşti ce spunea Cehov, în *Ţiparul*?... Gata, e prins de branhii, dar mai izbeşte o dată cu coada şi hop! a scăpat!... Aşa, ascultă bine ce-ţi spun: invită-l pe tatăl tău. La urma urmei, e un Erou. Îşi agaţă toate decoraţiile şi-l duci la viitorii socri. Ca să fie deja ca în familie... Ei bine! Ce te deranjează? Singurul lucru care te poate deranja pe lumea asta e să-ţi scoţi pantalonii peste cap! Aşa că dă-i drumul! Îi ştiu eu pe diplomaţii ăştia... adevăraţi ţipari. Atâta vreme cât n-ai ştampila pe paşaport, să nu crezi că ai reuşit.

Isprăvi cu învârtitul cercului, iar acesta îi alunecă leneş la picioare. Luând centimetrul, îşi măsură talia.

— O, la naiba! Nu izbutesc să dau jos tot ce-am pus pe mine de la crăpelniţa de la Anul Nou! A! Fireşte, tu râzi. Îţi baţi joc de o biată femeie bătrână şi bolnavă. Eu îţi dibuiesc un logodnic, iar tu nici măcar nu-mi mulţumeşti. Odată măritată, nici n-ai să mă mai saluţi, ai să circuli cu limuzina cu bărbăţelul tău. Da’ nu-i nimic. Vovka al meu, în vremea asta, acolo în Afganistan, are să fie făcut general. N-o să fim mai prejos ca voi... Bine, acum trebuie să învârt iar cercul, altfel capitaliştii n-au să mă mai placă...

Dimineaţa, Olia se ducea la lucru, iar Ivan se plimba toată ziua prin Moscova. Se simţea aidoma unui pensionar impunător care se plimbă agale pe străzile scăldate în lumina primăverii. Trecătorii aruncau câte o privire la decoraţia lui, iar în metrou oamenii îi cedau locul.

Când era în parc, stând pe bancă, ar fi vrut să stea la discuţii cu cineva şi să aducă întâmplător vorba de fiica lui. Iată cum stăteau lucrurile: ei doi, părinţii, fuseseră simpli muncitori, dar fiica lor zburase atât de sus, încât lucra acum cu diplomaţi străini.

I-ar fi plăcut să povestească de asemenea cum cumpăraseră costumul, ar fi vrut să vorbească despre viitorii socri ai fiicei lui, despre portofelul din piele pe care ea i-l oferise. În despărţiturile frumos mirositoare ale acestuia, dăduse peste o bancnotă de o sută de ruble. „Asta, tată, e pentru mesele tale, îi

explicase Olia. N-am timp să-ţi pregătesc de mâncare...”

Într-o zi, trecând pe lângă Balşoi Teatr, prinsese conversaţia dintre două femei cu aer provincial.

— Nu, nu, m-am informat. Din cauza Zilei Victoriei, nu li se vând bilete decât veteranilor şi, evident, străinilor, care plătesc în devize.

— Poate că trebuie să-i strecurăm o bancnotă administratorului, zise cealaltă.

— Chiar crezi că o să-ţi vândă ţie bilete? Aşteaptă tu mult şi bine. Ce să zic, are el nevoie de rublele noastre jerpelite!

Lângă casele de bilete de la Balşoi, în faţa Kremlinului, Ivan văzu o uriaşă mulţime zgomotoasă, dând în clocot de nemulţumire. Pornea din pasajul subteran al metroului, urca scara şi se revărsa în afară spre uşile cu geam ale caselor de bilete.

— Mereu e aşa, bombănea o femeie. Vii doar o dată în viaţă la Moscova. Şi poftim, toate biletele veteranilor!

— Ce veterani? se băgă altcineva în discuţie. Totul e pus deoparte ca să fie vândut de trei ori mai scump.

— Astea-s prostii! Doar devizele îi interesează. Petrol nu mai e, aşa că s-au apucat să vândă cultură! lansă un al treilea, din mijlocul mulţimii.

Ivan, după ce-şi desfăcu impermeabilul la piept ca să se vadă Steaua, se fofilă spre casă. „Am să-i fac o surpriză Oliei, gândi el bucuros: am să mă întorc acasă şi am să spun aşa, într-o doară: «Ce-ar fi dacă am merge seara asta la teatru, la Balşoi, de pildă?» Ea are să se mire: «Păi cum aşa? N-o să prindem noi în vecii vecilor bilete». Iar eu atunci am să fac un gest de scamator: «N-o să prindem în veci? Poftim, iată-le!»”

Afară, mulţimea se izbea de o barieră metalică alături de care stăteau trei miliţieni. Văzând decoraţia, dădură un pic în lături bariera şi-l lăsară pe Ivan să treacă spre casă. Aici, în faţa uşilor încă închise, se strânseseră vreo cincizeci de veterani. Ivan le cerceta baretele prinse pe reverul vestoanelor, iar la unul dintre ei observă chiar două Stele de aur. Câţiva dintre ei păreau să aştepte cam de multişor, astfel că îşi omorau timpul povestind întâmplări din război. Cerul se acoperise încă de dimineaţă, iar acum cădea o zăpadă apoasă, adusă de un vânt îngheţat. Oamenii tremurau, îşi ridicau gulerele. Lângă uşă, un invalid într-o manta uzată stătea încovoiat, sprijinit în unicul

picior.

— Ei! Vechea gardă! Ce aşteptaţi aici? le lansă Ivan acelora care erau mai aproape. Nu mai sunt bilete?

— Aşteptăm apelul! i se răspunse. La amiază, au să ne numere din nou şi au să ne lase să intrăm.

Într-adevăr, fix la douăsprezece, uşa se deschise şi o femeie pe jumătate adormită, cu un aer nemulţumit, anunţă:

— Sunt o sută cincizeci de bilete puse la vânzare. Regula e să se dea două bilete de persoană, ceea ce înseamnă unul pentru veteran şi un altul pentru un membru al familiei. Cei care aveţi număr de ordine aşezaţi-vă la rând. Ceilalţi, aşezaţi-vă în spate.

Cădeau fulgi mari de zăpadă şi sufla un vânt aspru. Nu departe, ieşind pe uşa Kremlinului, plecau, lungi şi strălucitoare ca nişte piane, maşinile guvernamentale. Iar acolo stătea o mulţime de oameni ţinuţi în loc de bariere şi de miliţieni, o gloată care pândea un miracol şi se uita cu o gelozie avidă la veteranii care se aşezau la rând.

— Treizeci şi unu, treizeci şi doi, treizeci şi trei... mormăia cu glas arogant femeia pe jumătate adormită.

Iar bătrânii, tresărind, se agitau şi îşi ocupau în grabă locul în coloană.

— De ce ne-om fi vărsat noi sângele? lansă un glas batjocoritor în faţa lui Ivan.

Privind mai de-aproape, Ivan văzu un chip de om din popor încreţit de un zâmbet. Era invalidul care se găsea cu câteva persoane mai în faţă. Chipul acela i se păru familiar.

Ivan se pomenise al şaizeci şi doilea la rând. Căpătă două bilete pentru *Ospăţul de piatră.* Ieşind din mulţime, o luă prin pasajul subteran şi coti spre metrou. Când trecu printr-un colţ întunecos de lângă distribuitoarele automate aflate în pană, îl văzu din nou pe veteranul invalid. În faţa lui, doi tineri îmbrăcaţi după ultima modă îi aruncau nişte vorbe întretăiate. Ivan stătu în loc şi ciuli urechea. Unul din ei, ţinându-l pe invalid de rever, spuse pe un ton dispreţuitor:

— Ascultă, moşule, nu face pe şmecherul. Doar n-o să faci să sară preţurile... Le-ai vândut mereu cu cinci ruble. Acum ce ne baţi la cap? Ţine colea zece şi şterge-o să-ţi cumperi butelca, lichea bătrână! Măcar de-ar fi fost fotolii de orchestră!

— Atunci, nu le vând. Fă cum vrei, răspunse veteranul.

Se legănă în cârje şi încercă să se îndepărteze. Dar unul din ei îl împinse spre distribuitorul automat şi-l înşfăcă de guler.

— Ia ascultă aici, erou de la Borodino. Am să-ţi rup cârjele şi ai să te întorci acasă târâş pe burtă.

Ivan se apropie de ei şi întrebă pe un ton împăciuitor:

— Ei, băieţi! Ce-aveţi de-l sâcâiţi pe veteran?

Unul din cei doi vlăjgani, mestecându-şi chewing-gum-ul, făcu un pas spre Ivan.

— Nu cumva vrei şi tu o pereche de cârje?

Şi-l dădu indolent în lături pe Ivan, împingându-l cu umărul.

— Basta, las-o baltă, Valera! interveni celălalt. Ducă-se dracului cu Victoria lor cu tot! Vezi, ăsta chiar e Erou al Uniunii Sovietice. Hai, vino, uite că apar şi miliţienii!

Şi se îndreptară spre metrou legănându-se.

Ivan îi întinse mâna invalidului. Răspunzând strângerii lui de mână, acesta spuse, pe jumătate ruşinat, pe jumătate maliţios:

— Eu te-am dibuit imediat, adineauri, la coadă; numai că eu nu mă las recunoscut. Da' tu, ia zi, eşti acum cineva important, cu cravată, cu Steaua pe piept... Cu siguranţă, Vania, eşti cel puţin colonel!

— Glumeşti! General, amice! Mi-amintesc bine de numele tău de familie. Dar ţi-am uitat numele mic. Saşa, cumva? A, da! Aleksandr Semionov, acum mi-amintesc. Ce ţinusem eu minte erau urechile tale mari şi clăpăuge... Ţi-aduci aminte, glumeam mereu; ziceam că ţi-ar trebui o mască de gaz pe măsură. Şi mai era şi un sergent care te lua peste picior: „Ascultă bine, Saşa, cu radarele tale, dacă nu cumva vin nemţii să ne bombardeze!" Da' piciorul unde ţi l-ai pierdut? Dacă mi-aduc eu bine aminte, nu era ceva grav, doar o zgârietură. Între noi se spunea chiar că ţi-ai făcut-o singur!

— Nu, Vanuişka, n-ar trebui să spui una ca asta. Ce mi s-a întâmplat mie să ştii că nu i-aş dori-o nici celui mai mare duşman. Am să-ţi povestesc, da' vino mai bine la mine acasă. O să stăm de vorbă la un pahar. Nu pot să rămân mult timp aici, toată miliţia mă cunoaşte. Mă aleargă de parcă-s ciumat! Nu-ţi face griji, o să ai tot timpul să te întorci la Iasenevo. Hai! Dau eu de băut. Locuiesc la doi paşi de aici, într-o *komunalka*[23].

În odăiţă, se simţea o grijă înduioşătoare pentru ordine.

— Vezi tu, Vaniuşa, nici nu mă ciopârţiseră bine şi deja

[23] Apartament la comun.

nevastă-mea m-a lăsat baltă. Asta pentru că... vezi tu... totul a început de la un deget de la picior, o schijă mi l-a distrus. Mi s-a pus un garou; dar, Doamne Dumnezeule, era atât de frig – ţi-aduci aminte – sub patruzeci de grade, iar piciorul a degerat. Şi apoi a început cangrena. Mi-au amputat laba piciorului... se uită ei, era deja negru şi mai sus. Atunci taie sub genunchi şi deja putrezeşte mai sus. Taie din nou şi mai sus şi-mi lasă doar un ciot de care să agăţi o proteză. Da' n-a mers. Atunci m-au scurtat până sub pântece... Eh! La ce bun să mai răscolim toate astea? Hai, Vania, să ciocnim pentru Victorie!

— Iar între noi, camarazii, câte n-am spus pe seama ta... Ştii, eram acolo, în tranşee, îngheţaţi şi vorbeam de tine şi istoriseam tot soiul de poveşti: „Când te gândeşti la şmecherul de Semionov... Şi-a zburat şi el un deget de la picior, iar acu' stă culcat lângă nevastă la căldurică sub plapumă..." Când colo...!

— Nu, Vaniuşa. Vezi tu, mai bine aş fi făcut cinci ani de tranşee decât aşa ceva. Şi mai bine mi-aş fi petrecut viaţa singur. De douăzeci de ani... iar acum gata, s-a terminat. Ştii, la spital, erau aduse vagoane întregi de răniţi, trenuri întregi. Abia aveau timp să ne descarce. Şi, fireşte, ne cârpeau la iuţeală. Mie, vezi tu, mi-au tăiat toţi nervii de sub pântece, de parcă m-ar fi castrat. Ce femeie m-ar mai fi vrut după aia?

Semionov dădu drumul la televizor.

— Poftim, priveşte! Iarăşi Mişa Gorbaciov. Îmi place de glumeţul ăsta. Vorbeşte cu uşurinţă şi fără hârtii în faţă. Brejnev, în ultima vreme, nu mai izbutea să-şi mişte limba-n gură; îţi făcea chiar milă. Deşi ăsta a fost un mare ticălos. Când te gândeşti că s-a făcut singur de trei ori Erou al Uniunii Sovietice! Şi toate medaliile alea pe care şi le-a agăţat în piept! Iar eu n-am decât una – o medalie pentru apărarea Moscovei – şi apoi toată tinicheaua aia comemorativă. Iar pensia, optzeci de ruble...

— Dar atunci cum trăieşti? se miră Ivan.

— Trăiesc pentru că sunt înzestrat pentru aşa ceva! Ştii, sunt într-o formă de invidiat. Şi taman azi am fost agăţat de cretinii ăia doi! De obicei, treaba merge ca pe roate. Când eşti veteran, mai ales în cârje, ţi se dau bilete fără să stai la coadă. Nici n-ai plecat bine de la casă că deja cineva dă fuga după tine. „Vinde-ne nouă biletele tale." Ţi le cumpără la orice preţ. Şi iarăşi îi mulţumesc lui Gorbaciov: ne ţine pe toţi pe uscat, dar

parcă poţi să renunţi la vodcă? După şapte seara, pentru o sticlă de zece ruble capeţi douăzeci şi cinci fără tocmeală. Pe mine mă cunosc aproape toţi portarii de hotel; cu ei, comerţul merge bine. Ia uită-te un pic la rezerva mea, Vania.

Semionov se îndoi pe scaun şi trase de sub pat o valiză mare plină de praf. Înăuntru, în şiruri strânse, se aliniau sticle de toate mărimile, cu etichete multicolore.

— Aşa că vezi tu, Vania, îi poţi trage tare. Nu te jena. Am aici cât pentru un regiment!

Dar Ivan nu mai bea. Simţea deja o amorţeală plăcută şi veselă; iar din toate lucrurile din camera aceea amărâtă se desprindea deja o caldă bunăstare. Deveni vorbăreţ, povesti despre Stalingrad, despre spital, despre Tatiana. Semionov se pricepea de minune să asculte, nu-l întrerupea, lansa câte o replică la momentul potrivit şi tot la momentul potrivit se mira. De-a lungul vieţii lui amare şi agitate, învăţase să-i asculte atent pe oameni. Toată lumea se pricepe să spună poveşti, dar să asculte cu înţelegere şi fără să se pună pe sine în lumină... asta deja e o artă!

În cele din urmă, fără să izbutească să-şi ascundă bucuria, Ivan spuse în treacăt:

— Iar eu, Saşa, nu pentru sărbătoare mă aflu la Moscova. Am venit să-mi mărit fata. Da, dragul meu, chiar aşa! „Vino, tată. Părinţii logodnicului meu vor să te cunoască.” Când e musai, e musai. „Iar în familia lor, zice ea, sunt cu adevărat oameni din înalta societate: unii în diplomaţie, alţii în ministere.” Vezi tu, m-a înţolit cum se cuvine. Eu venisem îmbrăcat cu vechiul meu costum pe care l-am cumpărat cândva tot cu rublele vechi.

— Şi fata ta, Vaniuşa, unde lucrează? întrebă Semionov, deschizând cu îndemânare o cutie de sardele.

Ivan, fără să-şi ascundă mândria, dar cu o neglijenţă veselă, răspunse:

— Fata mea, să ştii tu, se învârte şi ea tot prin cercuri înalte, Saşa. Se poate spune că şi ea e tot în lumea diplomaţiei. Păcat că maică-sa n-a trăit până la căsătoria asta. Ar fi fost o adevărată bucurie pentru ea. Acolo unde lucrează ea e centrul Comerţului Internaţional. Ai auzit vorbindu-se de el?

— Desigur că am auzit! E pe lângă Trehgorka[24]. Zgârie-nori

[24] Uzină de textile pe malul râului Moscova, în centrul Moscovei.

ca în America. Te-ai crede la New York. Şi ce face acolo?

— Cum să-ţi explic? Înţelegi, vine, de pildă, un industriaş sau un om de finanţe. Vine să semneze un contract, să ne vândă nişte chestii: iar fata mea îl primeşte, îi traduce tot ce îi spun oamenii noştri, pe scurt, îl însoţeşte peste tot. Şi limbi străine, Saşa, ştii tu câte cunoaşte?

Ivan începu să le înşire, dar Semionov asculta deja cam distrat, dând doar când şi când din cap şi mormăind: „Mda, mda...”

— Fireşte, e o muncă obositoare, e de la sine înţeles, continuă Ivan. Totul e calculat la minut, discuţii, negocieri. Şi pe deasupra, uneori, serviciu de noapte. Numai că eu îi tot spun mereu: nu cade peste tine rumeguş şi nici nu duhneşti a benzină. Şi apoi, salariul e chiar bun. Eu nu câştigam atâta nici măcar când eram camionagiu.

Semionov tăcea ciugulind distrat cu furculiţa câte un peştişor lucios din farfurie. Îi aruncă apoi lui Ivan o privire jenată şi mormăi de parcă ar fi vorbit cu altcineva:

— Ştii, Vania, la drept vorbind, e o muncă dubioasă.

Ivan rămase uluit.

— Dubioasă? Dar ce vrei să zici?

— Vreau să zic, Vaniuşa, că... da’ să nu te superi... am să-ţi spun... Nu cu limbile străine lucrează interpretele acolo. De altceva se folosesc. De aia sunt aşa de bine plătite.

— Ah! Saşa! N-ar fi trebuit să bei vin după vodcă. Amestecul ăsta te-a deranjat la cap. Spui prostii. Mă faci să şi râd când te ascult.

— Dacă nu vrei, nu asculta. Numai că eu îţi spun adevărul. Şi apoi, să ştii că nu-s deloc beat. Tu stai îngropat la tine la ţară, nu ştii nimic. Dar eu mă târăsc în cârje prin toată Moscova, pe la toate intrările; aşa că pe mine unul nu mă duci. „Serviciu de noapte”, i-auzi! Oamenii ăia de afaceri fac ce vor cu interpretele, şi doar pentru plăcerea lor!

— Ce bârfitor murdar eşti! Atunci, după părerea ta, sunt toate nişte prostituate?

— A! poţi să le spui cum vrei. Există prostituate care lucrează pe cont propriu. Pe astea le hăituieşte miliţia. Mai sunt şi altele, cele oficiale, dacă vrei. Alea sunt cu adevărat translatori, au diplome, carte de muncă, salariu şi tot ce trebuie. Ziua, fac muncă de translator, iar noaptea le aduc servicii

capitaliştilor ăstora în schimbul dolarilor.

Semionov se încinsese, părea ursuz şi rău. „Nu e beat, gândi Ivan. Şi dacă ce zice el o fi adevărat...”

Râzând mânzeşte, spuse:

— Dar atunci, Saşa, de ce dracu’ ar întreţine statul murdăria asta?

Reîncepură să se certe. Simţind că i se năruia ceva în suflet, Ivan pricepu că Semionov nu minţea. Şi, de teamă că-i va da crezare, sări de pe scaun răsturnându-şi paharul şi-l înşfăcă, strigând răguşit. Dar îi dădu drumul pe dată, într-atât îi păru de jalnic şi de uşor trupul acela mutilat. Semionov începu să strige:

— Dar nu pricepi, idiotule, că vreau să-ţi deschid ochii? Umbli mândru ca un păun cu Steaua ta care străluceşte. Tu nu pricepi că ne-au tras pe sfoară? Mâine mergem împreună, am să-ţi arăt ce înseamnă serviciul ăla de noapte. Cunosc eu un tip care lucrează la vestiarul de la Inturist. O să ne lase să trecem... Te asigur că o să ne lase să trecem, ai să vezi. Am să merg fără cârje, cu un baston. Ia te uită ce mai proteză am eu aici...

Semionov se târî de pe scaun pe podea, scotoci pe sub pat şi trase de acolo un picior de metal cu o gheată mare din piele neagră. Ivan avu impresia că trăieşte un vis oribil şi absurd. Semionov se lăsă să cadă pe pat şi începu să-şi potrivească proteza strigând:

— Eu nu sunt decât o jumătate de om; la ce dracu’ mai pot fi eu bun? Proteza mi-au dat-o gratis; o porţi o zi şi, după aia, toată săptămâna îţi sângerează burta. Dar pentru tine, Vania, o pun. Mâine ai să vezi, am să-ţi arăt cât valorează Steaua ta. Şi zi aşa, eu stăteam cu nevasta la căldurică, sub plapumă... Ha! Ha! Ha!

Omul de la vestiar îi lăsă să se instaleze într-un ungher mai dosnic, ascunşi de evantaiul prăfuit al unui palmier care creştea într-un hârdău mare de lemn. De acolo se vedeau lifturile, o mică parte din sala restaurantului, iar prin uşa cu geam, acum întunecată, curtea din spate plină de lăzile de gunoi de la bucătărie. Se mai vedeau şi cele două panouri ale uşii culisante de la intrarea secundară, care se deschideau automat. În seara aceea, poate din cauza lapoviţei, uşa aceea se stricase; se deschidea şi se închidea la fiecare secundă cu o supunere mecanică obtuză, deşi nimeni nu se apropia de ea.

Ivan stătea lângă Semionov în spatele palmierului, pe scândurile de lemn lăcuit care ascundeau caloriferele. Semionov se instalase alături, întinzându-şi proteza rigidă. Din când în când, îi dădea lui Ivan explicaţii, vorbind cu glas scăzut:

— Colo, vezi, îndărătul vestiarului, au la subsol o *valiutka*, un bar cu plata în devize. E rezervat capitaliştilor. Şi fetelor, firește. Vezi colo perechea aia care se îndreaptă spre ascensor. Şi dincolo, fata cu rochie mulată, se duce cu el. Zece minute de muncă, după care vără la teşcherea cât nu câştigi tu, camionagiu, într-o lună.

Ivan vedea mergând de colo-colo oameni neobişnuiţi nu doar prin limba şi hainele lor, ci şi prin felul lor de a se mişca.

Uşile lifturilor se deschideau şi se închideau pe tăcute. Veni în fugă la vestiar o fată foarte tânără, care miorlăi ca o pisică: „Nu cumva aveţi un pachet de Marlboro?”

— Ăsta face comerţ clandestin. Nu e prost, îi explică Semionov lui Ivan. Ea nu vrea să cheltuiască devizele şi poate că nici nu le-a câştigat încă. E foarte tânără...

Trecu o femeie strălucitoare, înaltă, cu piept opulent sub rochia fină din jerseu. Mergea pe nişte tocuri atât de înalte şi de subţiri, că muşchii pulpelor ei păreau încordaţi ca într-o crampă. Lângă măsuţa de la vestiar se opri un bărbat tânăr, într-un costum bine croit, ţinând un ziar în mână. Schimbă agale câteva cuvinte cu omul de la vestiar, aruncând priviri când spre cei care ieşeau din lifturi, când spre cei care intrau în hotel.

— Ăsta e unul de la K.G.B., şuşoti Semionov.

Ivan era obosit de neîntrerupta defilare a chipurilor, de scrâşnetul mecanic al uşii dereglate. Blonda cu rochie strâmtă din ascensor ieşi şi se îndreptă spre vestiar. „Şi-a terminat treaba”, gândi Ivan. Blonda îşi dădu cu ruj în faţa oglinzii şi se îndreptă spre ieşire. Ivan o urmări distrat cu privirea.

În clipa aceea o văzu pe Olia.

Mergea alături de un bărbat înalt căruia Ivan nu avu vreme să-i vadă chipul, atât de fascinat se uita la fiică-sa. Olia vorbea cu însoţitorul ei şi îi zâmbea, destinsă şi naturală. Semionov îi făcu semn cu cotul lui Ivan şoptindu-i câteva cuvinte. Ivan nu auzea nimic. Simţea că ceva se strânge dureros în fiinţa lui şi un gust sărat îi crispă atunci maxilarele. Pricepu că trebuia să reacţioneze, să sară în sus, să strige, dar nu izbuti. Când începu din nou să audă, prinse o vorbă rostită de Semionov:

— Vorbesc nemţeşte, pricepi, Ivan?

În aceeaşi clipă, uşa ascensorului începu să alunece în urma Oliei şi a însoţitorului ei. În oglinda cabinei, Ivan văzu un cap de bărbat cu păr cărunt, scurt şi tuns îngrijit. Uşile ascensorului se închiseră uşor.

Ivan încercă să se ridice, dar fu cuprins de un asemenea tremur, că genunchii îi cedară. Şi iarăşi simţi în gât un nod sărat. Nu mai simţise vreodată spasmul ăsta dureros, aproape fizic. Nu-şi dădu seama că ceea ce simţea el atunci era un soi de gelozie.

Semionov îl scutura de mânecă tot zicând cu glas înăbuşit:

— Vania, Vania, ce ai? Ce e cu tine? Eşti alb la faţă...

Năuc, Ivan se uită la el fără să-l vadă şi, neputându-şi stăpâni un tresărit în colţul buzelor, şopti cu voce surdă:

— E fata mea...

4

— Îl cheamă Wilfried Almendinner... Ba nu! nu e Almendinner, ce zic eu? Almendinger... Ăsta da nume de familie! Ţi se plimbă limba-n gură. Ne interesează mult. Svetlana trebuia să se ocupe de el. Dar vezi tu, e în concediu de boală. Pentru partea cu conversaţia, nu-ţi face griji. Mai întâi, germana ta e arhisuficientă, şi-apoi, tipul vorbeşte ruseşte. A făcut războiul aici. A fost luat prizonier în Ucraina şi, în timp ce reconstruiau Leningradul, a învăţat limba. Toate astea ţi le spun, Olia, ca să ai câteva puncte de reper, să te pregăteşti psihologic un pic. Când vorbeşti cu el, nu trebuie să dai senzaţia că ştii lucrurile astea. De altfel, tu ştii cu ce se ocupă, nu e nevoie să-ţi mai repet.

Vitali Ivanovici scoase o ţigară din pachet şi o aprinse. Părea obosit şi decepţionat. Încă din iarnă, savura gândul fericitei trândăveli care-l aştepta pe plaja casei de vacanţă a K.G.B.-ului de pe malul Mării Negre. Dar brusc totul se dăduse peste cap: concediile de primăvară şi de vară fuseseră amânate pentru toamnă şi fusese dat ordin ca toţi să se pregătească pentru Festivalul Internaţional al Tineretului şi Studenţilor.

„O să se adune aici toată calicimea procomunistă, înjura în sinea lui Vitali Ivanovici. Iar eu, din pricina asta, n-am vacanţă. Am căpătat cu toţii năravuri ciudate. Aproape în fiecare an e câte ceva: ba Jocuri Olimpice, ba niscaiva forumuri, acum festivalul ăsta... Vin toţi aici ca să facă amor. Am putea zice «Proletari din toate ţările, împerecheaţi-vă!» Dacă şi ăsta e festival! Măcar de mi-aş putea lua concediu în septembrie, m-aş duce măcar după ciuperci. Ba bine că nu! Au să-mi dea ăştia concediu de Anul Nou...” Vitali Ivanovici se strâmbă, îşi strivi ţigara în scrumieră şi continuă cu un aer trist:

— Da, Olia, ne interesează mult. Vine aici ca reprezentant al unei firme de produse chimice, dar ştim precis că lucrează cu serviciile secrete. Dacă tot a venit vorba, a fost câtva timp expert militar. Dar ţine asta doar pentru tine. Noi credem că va lua contact cu cineva. Nu e exclus aşadar să i se transmită

documente. Ar fi de dorit să-i putem examina valiza. Evident, asta nu se poate face decât noaptea, înţelegi. Fireşte, la plecare, o să-l percheziţionăm cu mare grijă. Dar, înainte de vamă, ăştia au de obicei timpul să cifreze sau să înveţe pe de rost sau să trimită informaţia prin valiză diplomatică. Aşa că, Olia, vezi bine ce rol capital vei juca. Tipul soseşte pe 3 mai, pleacă pe 7. Va descinde la Inturist.

Olia transmise spre inspectare încă din prima noapte valiza neamţului, o frumoasă servietă-diplomat de culoare neagră. Era un obiect de calitate şi de preţ, ca toate lucrurile de care se folosea bărbatul acela.

Olia aşteptă până ce el începu să respire regulat, după care se strecură afară din pat. Ştia că el va dormi adânc măcar două-trei ceasuri. Somniferul îi fusese pus în cocteil. La masă, la restaurant, Olia exclama, ca şi cum şi-ar fi amintit din întâmplare:

— Ah! Am uitat cu totul. Au aici un cocteil – ştiţi, un amestec... ceva în stil rusesc – absolut delicios.

Dacă dintr-un motiv oarecare „obiectul” refuza, chelnerul aducea nişte caviar foarte sărat în cameră, după gâfâiala jocurilor amoroase, străinul înghiţea cu lăcomie vinul rece turnat cu grijă de însoţitoarea lui plină de solicitudine.

Olia scoase din poşetă o pungă mare din plastic negru, puse servieta neamţului înăuntru şi trase fermoarul. Apoi lăsă punga lângă uşă, scoase uşor cheia din broască şi se îndreptă spre telefon. Formă două cifre pe cadran şi, fără să mai aştepte obişnuitul „Alo”, şopti „46” şi închise. Două minute mai târziu, broasca uşii scoase un uşor clinchet, uşa se întredeschise şi o mână prinse cu îndemânare punga neagră. Ca să nu adoarmă, Olia nici nu se culcă; se aşeză într-un fotoliu.

Almendinger stătea culcat pe spate, întins cât era de lung, încrucişându-şi pe piept două mâini mari, osoase. Neonul din stradă îi scălda chipul într-o lumină argintie. Chipul lui semăna cu o întristată mască din ipsos. Şi părea acum cu neputinţă ca, doar cu câteva minute în urmă, acele cute încremenite ale gurii să-i fi căutat şi atins buzele, iar mâinile acelea să-i fi strâns trupul.

În cursul cinei, la restaurant, el vorbise mult, glumise, corectându-i greşelile. Avea o ţinută atât de dezinvolt mondenă, iar în fiecare din cuvintele şi gesturile lui era o asemenea

exactitate, că Olia nu fusese nevoită să joace teatru. Se simţea că el cunoştea punerea în scenă la fel de bine ca şi ea, că distribuţia rolurilor îi convenea şi nu-l stingherea deloc. Se simţea chiar că ştia toate astea atât de bine, încât înţelegea să profite cu totul de seara aceea de mai, de prezenţa acelei tinere însoţitoare neaşteptate şi inevitabile, de posibilitatea de a juca, poate pentru ultima dată în viaţă, plăcuta comedie a leului monden.

Cu o frivolitate zâmbitoare, vorbise despre călătoriile lui, ştiind că Veneţia sau Napoli aveau pentru tânăra sa interlocutoare aceeaşi rezonanţă exotică precum Eldorado. De obicei, în aceste povestiri, Olia sesiza nota de superioritate, clară sau disimulată, a acelora care trăiau dincolo de Cortina de Fier. Însă Almendinger istorisea altfel. Astfel, în Italia, pentru prima oară în viaţa lui, ascultase un concert de pisici. Un napolitan sadic adunase vreo douăsprezece mâţe, le repartizase după timbrul vocii şi le vârâse în cuşti strâmte amenajate în interiorul unui pian. În fetrul ciocănelelor pusese ace, care, la fiecare lovire, înţepau coada pisicilor. Bietele animale emiteau, fiecare, un sunet diferit, iar vaietele lor se contopeau într-o oribilă şi jalnică simfonie. Acel pianist sadic fusese pe punctul de a fi masacrat de membrii secţiei locale a Societăţii pentru protecţia animalelor.

După ce îi povestise întâmplarea asta, Almendinger îi aruncase Oliei o privire cam plouată.

— Am greşit povestindu-ţi asemenea orori. Noi, germanii, avem deja printre voi reputaţia unui popor nu foarte uman. Da, războiul acela... Când mă gândesc că în ’41 vedeam turnurile Kremlinului cu binoclul! Iar acum le văd prin fereastra camerei. E cu adevărat cum scrie la Biblie: „*Die Wege Gottes sind unergründlich*”[25]. Ai auzit deja expresia asta? Nu ştiu cum sună în ruseşte...

Rămase tăcut, cu privirea pierdută undeva, printre cupe şi farfurii. Amintindu-şi de rolul ei, Olia propuse cu o vioiciune exagerată:

— O! Ascultă, Wilfried! Am uitat cu totul. Au aici un cocteil absolut delicios...

Niciodată până atunci cuvintele astea nu i se mai păruseră atât de execrabile. Tocmai în momentul în care li se aduse

[25] Căile Domnului sunt neştiute.

cocteilul, el începu să vorbească despre Germania copilăriei lui.

— Şi copiii, astăzi, au multe jucării. Dar toate jucăriile astea sunt reci, prea... cum să spun? Tehnologice. Iar eu, când eram copil, aveam o colecţie de faruri în miniatură. Vârful fiecăruia se deşuruba, iar în interior era nisip. Fiecare far avea un nisip diferit care provenea de pe cutare sau cutare litoral al Europei...

Almendinger stătea culcat, cu braţele încrucişate, cu chipul nemişcat, scoţând din când în când un suspin sau un scurt geamăt. Ştia că va trebui să rămână culcat astfel un ceas sau poate chiar două. O auzise pe Olia stând nemişcată când se aplecase deasupra lui, atentă să-i audă respiraţia, o auzise apoi telefonând. Mai auzise şi uşa deschizându-se şi apoi închizându-se la loc. Acum îi părea cam rău că alesese să rămână culcat pe spate. Culcat pe-o parte, cu obrazul ascuns în pernă, ar fi fost mai simplu. În schimb, întredeschizând uşor pleoapele, putea să observe ce se petrecea în cameră. De altfel, şi acest lucru prezenta puţin interes pentru el. În servietă, în mijlocul unui teanc de documente ştiinţifice, erau strecurate cu îndemânare profesională câteva texte de dezinformare anodină. Dezinformarea asta trebuia să faciliteze debutul succesorului său la Moscova. Ceea ce Almendinger se pregătea să ia şi să ducă cu el se rezuma la patru coloane de cifre învăţate pe de rost.

În timp ce vorbea despre colecţia sa de copil consacrată farurilor, fiecare cu nisipul respectiv, îndoise încet cu degetul mare paiul din cocteilul lui. Paharul se afla în spatele sticlei de şampanie şi a carafei cu apă. Olia nu-l vedea. El aspiră uşor paiul şi-l introduse în paharul gol.

— Şi apoi, continuă Almendinger, copilăria fără nori a luat, din păcate, sfârşit. Am devenit un nătăfleţ stângaci, o răţuşcă urâtă. Într-o bună zi, am răsturnat tot nisipul ăla făcând o grămăjoară pe gazon, am amestecat totul.

Olia care asculta, atentă şi visătoare, întrebă mirată în germană:

— *Warum*?

Almendinger zâmbi. I se păru dintr-odată atât de tânără!

— *Und warum sind die Bananen krum*[126]? o întrebă el râzând.

Apoi remarcă:

[26] De ce sunt bananele curbe?

— Cocteilul e cu adevărat perfect. Trebuie să reţin cum se numeşte. Cum îi spui? Buchet de Moscova? Ah! E un nume care i se potriveşte...

Duse paiul la gură. Pe fundul paharului dispărea spuma uşoară şi trandafirie.

Iar acum, culcat în întunericul camerei, se gândea că totul era în mod ciudat clădit în lumea asta.

De nisipurile acelea amestecate îşi amintise într-o tranşee, noaptea, lângă Moscova. Era oribil de frig. Soldaţii se îngrămădeau lângă sobă. Metalul încins şi roşu le ardea mâinile, iar spatele li se întărea precum o scoarţă sub rafalele pătrunzătoare. Deasupra capetelor lor scânteiau stelele îngheţate. Şi foarte aproape de ei, în nişte tranşee asemănătoare, stăteau chirciţi inamicii, ruşii. Ei, sălbaticii, nu aveau nici măcar sobă.

„Mâine, poimâine, gândea el, o să fim la Moscova. O să terminăm cu Rusia. O să fie cald, curat, o să primesc o decoraţie...” O rachetă luminoasă solitară îşi luă zborul, eclipsând preţ de o clipă cerul înstelat. Apoi ochii se deprinseră iarăşi cu bezna. Şi din nou începură să strălucească stelele, iar negrul cerului îşi recăpătă adâncimea. Încercând să nu se gândească la nimic, se întindea spre sobă repetându-şi în sinea lui: „Mâine vom fi la Moscova. O să fie cald, curat...” Dar gândul pe care încerca să-l alunge se întoarse. Se întoarse nu în cuvinte, ci într-o străfulgerare instinctivă şi limpede: şanţul acela plin de zăpadă, săpat în pământ, îşi ia zborul în bezna nopţii, printre stele. Iar în şanţ ei sunt, care au văzut deja moartea, care au ucis deja. Iar într-un şanţ asemănător, acoperit de chiciură, în faţa lor, sunt cei pe care vor trebui să-i ucidă. Şi mai e şi soba, în care s-a concentrat în noaptea aceea toată căldura universului. Şi firele de nisip de pe toate ţărmurile Europei confundându-se într-o grămăjoară cenuşie, pe gazonul unei vile germane care tocmai a avut parte de şuieratul bombelor...

În cameră domnea deja liniştea nopţii. Se auzea doar la răstimpuri fâşâitul unei maşini pierzându-se pe strada Gorki şi, de asemenea, undeva la etaj, se făcea simţit scârţâitul ascuţit şi scurt al unei lame de parchet. Dinspre turnul Kremlinului ajunse până la ei melodia aeriană a clopotelor în cadenţă, apoi trei

bătăi grave şi măsurate.

Olia se simţea bine în fotoliu. Se uita la neamţul care dormea şi îşi reţinea cu greu pofta de neînţeles de a se apropia de pat în vârful degetelor şi de a atinge uşor cu mâna acel chip ca de ipsos spre a-l readuce la viaţă.

Almendinger număra maşinal bătăile vibrante ale ansamblului de clopote din turn: „Unu, doi, trei. Ora trei... Ăştia scotocesc îndelung. Cercetează servieta la raze, îi ascultă interiorul. Nu, mai bine să nu mă gândesc. E suficient să-ţi fixezi gândul timp de un minut şi înţelegi atunci caracterul fantasmagoric a tot ce ne înconjoară. E noapte... iar ei şi-au pus mănuşi şi acum palpează, citesc, fotografiază. Au ochii roşii, cască, mânecile cămăşilor sunt suflecate. Iar eu stau culcat aici în nemişcarea asta stupidă, eu care, acum patruzeci de ani, eram culcat în tranşeea din pământul îngheţat bocnă, visând la căldură, la odihna de la Moscova... Iar ea e atât de tânără încă; am o fiică mai mare ca ea. Stă aşezată în fotoliu, aşteaptă imbecila aia de servietă. Ce lucru absurd!”

Din nou îşi amintea cum, prizonier fiind, fusese escortat în convoi pe străzile Moscovei în coloana interminabilă a celorlalţi prizonieri germani. De ambele părţi ale străzii, pe trotuar, stăteau moscoviţii care se uitau, cu o curiozitate un pic neîncrezătoare, la valul cenuşiu al soldaţilor. Pe urmele lor înainta încet o maşină-stropitoare care spăla, simbolic, „lepra fascistă” de pe străzile capitalei. I se păru dintr-odată lui Almendinger că începea să recunoască chipurile moscoviţilor care stăteau de-a lungul străzii, că începea să înţeleagă frânturile lor de conversaţie...

Broasca uşii de la intrare scoase un uşor zgomot. Îşi dădu seama că aţipise o clipă. Nişte paşi furişaţi atinseră uşor covorul, servieta îşi reluă locul lângă masa de lucru. Adormind, Almendinger simţi pe obraz răcoarea unei mâini uşoare. Dar somnul îi era deja atât de vâscos, că nu putu decât să întindă spre acea mână obrazul cu ochii închişi; şi, zâmbind deja în vis, murmură câteva vorbe în germană.

Spre amiază, era foarte cald pe străzile pline de culoare, năpădite de oameni şi de soare. Se simţea deja vara, mirosul asfaltului era prăfos şi cald.

Ivan mergea încet, năucit de zgomotul străzilor, de

dogoarea soarelui, de petele roşii ale lozincilor, drapelelor şi banderolelor. Vorbele trecătorilor, claxoanele maşinilor şi mai cu seamă strălucirea orbitoare a soarelui îi pricinuiau o durere de cap ascuţită. I se părea că ar fi fost de ajuns un cuvânt, un râs, pentru ca ţeasta să-i plesnească. Încerca să nu se uite la trecătorii zoriţi. Îi venea să se oprească şi să le strige: „Da' tăceţi odată!" sau să lovească pe cineva pentru ca măcar o clipă să înceteze zgomotul acela care îi sfâşia creierul.

Îmbrăcat în costum şi impermeabil, îi era oribil de cald. Îşi simţea cămaşa şi pantalonii lipiţi de piele, simţea o pişcătură uscată zgâriindu-i gâtlejul. Dar, fără să-şi scoată impermeabilul, mergea ca un automat, trăgând nădejde că după colţul străzii răcoarea are să se facă simţită, iar pălăvrăgelile acelea vesele şi sonore se vor stinge.

Amintirea nopţii îi revenea în frânturi confuze, cu permanenţa halucinantă a becului gol atârnând din tavan. Lumina becului, de îndată ce începea să-şi amintească, sporea, se făcea tot mai strălucitoare, mai violentă, şi îi ardea retina mai mult decât soarele de mai. Cu ochii pe jumătate închişi, Ivan mergea mai departe.

Îşi amintea că, întorşi în ajun în camera lui Semionov, trăseseră de sub pat valiza cu rezerva de alcool şi se puseseră pe băut. Ivan bea fără să scoată o vorbă, cu înverşunare, fără să-şi ia privirea apăsătoare şi plină de ură de la Semionov.

Lui Semionov îi era frică de uitătura aceea şi tot îndruga cu voce surdă:

— Ce vrei, Vania... Ne-au dus de nas ca pe nişte nenorociţi jegoşi. Dumnezeule! Ne-au agăţat pe burta toate tinichelele astea, iar noi, idioţii, eram fericiţi. Eroi! Încearcă numai să vâri nasul în barul ăla în care stau nemţii la băut, au să te mănânce afară ca pe un gunoi. Poţi fi şi de trei ori Erou...

Apoi, prin ceaţa alcoolului, fără să se mai audă unul pe celălalt, Ivan îi strigă ceva lui Semionov izbind cu pumnul în masă. La loviturile acelea răspunseră deodată ca un ecou bătăi sacadate şi furioase în uşă şi vocea ascuţită a vecinei:

— Semionov! Dau telefon la Miliţie. Au să te ia pe sus, pe tine şi pe beţivul tău de amic! Cu circul pe care-l faceţi, aţi trezit toată casa...

Semionov ieşi pe culoar ca să dea explicaţii. Ivan rămase singur. Se lăsă complet liniştea. Din tavan, becul de culoarea

lămâii arunca umbre contrastante: sticlele de pe masă, cârjele lui Semionov la capul patului. Undeva, deasupra acoperişurilor, bătu de ora trei dimineaţa...

În direcţia lui Ivan veneau nişte militari la pensie care îşi puseseră, cu prilejul sărbătorilor, uniforma de paradă. Erau cuirasaţi în platoşa decoraţiilor. Ivan se uita aproape cu oroare la gâtul lor umflat, la obrajii înroşiţi de lama de ras, la bustul monolitic încorsetat de centiron. De pe o banderolă uriaşă, un infanterist, un marinar şi un aviator lansau zâmbete cuceritoare pe sub inscripţia fluorescentă: „Trăiască cea de-a patruzecea aniversare a Marii Victorii!” Ivan simţi nevoia să se oprească şi să strige: „Toate astea sunt mofturi, momeli pentru idioţi!” Îşi dori ca unul din trecători să-l îmbrâncească, să-l înjure, ca unul din militarii ăia graşi, umflându-şi gâtul stacojiu, să-i scuipe în faţă ameninţări. Ah! Cum le-ar mai fi răspuns! Le-ar fi amintit de spatele frontului, unde pensionarii ăştia, acum obezi, se ascunseseră, le-ar fi amintit de emblemele americane de pe blugii tinerilor neisprăviţi şi aroganţi care îi ieşeau în cale.

Dar nu-l îmbrâncea nimeni. Dimpotrivă, la vederea Stelei care strălucea la reverul hainei, oamenii se dădeau în lături ca să-l lase să treacă. Chiar şi atunci când Ivan traversă strada printr-un loc interzis, miliţianul nu-l fluieră şi se uită în altă parte. La capătul puterilor, Ivan coti pe o străduţă şi zări tocmai spre capăt un pâlc de copaci. Dar, ajuns acolo, se pomeni pe un bulevard zgomotos şi plin de o animaţie veselă. Şi iarăşi o banderolă în culori vii îi luă ochii: „1945-1985. Slavă poporului sovietic victorios!” Ivan se opri, făcu ochii mici şi gemu. Fruntea şi pleoapele i se umeziră, picioarele îi cedară. Trecu o maşină de stropit învăluindu-l într-un miros de praf jilav; trecu de asemenea, înaintând ca un vapor, un autocar mare Inturist cu geamuri fumurii, îndărătul cărora se zăreau doamne îngrijite, cu păr argintiu. Ivan se întoarse din drum.

În clipa aceea, deasupra uşii cu geam a unui magazin, ghici mai curând decât citi, scris cu litere negre pântecoase: „Beriozka”. Fără să stea pe gânduri, condus de intuiţia a ceea ce avea să se producă şi simţind o bucurie răutăcioasă, intră.

În magazin domnea un semiîntuneric plăcut. Aparatele de aer condiţionat răspândeau o răcoare derutantă. Lângă o tejghea, nişte turişti îmbrăcaţi lejer vorbeau între ei. Răsunară nişte note subţiri şi dezacordate ridicându-se ca un stol, urmate

de un hohot de râs: unul dintre ei cumpăra o balalaică.

Ivan se opri lângă tejghea. Privirea lui, care abia desluşea obiectele, luneca peste cutiile pictate, peste sticlele de whisky scoţian, peste copertele lucioase ale albumelor. Două vânzătoare îl priveau vigilente. În cele din urmă, una din ele, pierzându-şi răbdarea, spuse fără să privească spre el: „Magazinul ăsta, cetăţene, este rezervat străinilor. Aici se plăteşte în valută". Şi, arătându-i că discuţia era încheiată şi că el nu mai avea ce să caute acolo, îi spuse colegei ei:

— Cred că suedezii s-au hotărât. Stai aici, mă duc să-i servesc.

Ivan ştia perfect ce era o Beriozka. Mai ştia, de asemenea, că în ochii acelor două păpuşi savant machiate, el nu era decât un ţăran amărât. Dar asta chiar era bine. Da, era bine să-i plesnească ţeasta şi să i se lipească de piele cămaşa, era bine ca străinii aceia – nişte extratereştri cu tricouri subţiri – să cumpere, să râdă, să se uite departe, prin el, ca prin sticlă, cu ochii lor albaştri.

— Hai, du-te, fato. Du-te să-i serveşti, rânji Ivan. Nouă nu ne rămâne decât să-i servim, pe unii în pat, pe alţii la tejghea...

Vânzătoarea se opri, schimbă o scurtă privire cu colega ei şi rosti răspicat:

— Aici, vă repet, nu acceptăm ruble. Părăsiţi magazinul, altfel chem miliţianul. Şi luaţi-vă mâinile de pe vitrină. Cu glas mai scăzut adăugă: Vine aici orice mârlan, iar noi, după aia, trebuie să spălăm geamurile!

Ivan strânse din fălci şi se lăsă cu tot corpul peste vitrina tejghelei. Se auzi zgomotul de geam spart şi, în acelaşi timp, exclamaţia vânzătoarei:

— Liuda, cheamă miliţianul!

— Eu, cu mâinile astea, strigă Ivan, am tras o mie de obuze. Eu...

Rămase fără grai şi dădu drumul unui râs care aducea a lătrat. Durerea îl făcea să simtă că-i sar ochii din cap. Dar, în năuceala lui, pricepu dintr-odată limpede: „Toate astea sunt mofturi. Pentru ei, eu nu sunt decât un pitecantrop. Ce tot le spun eu de afurisitele alea de obuze...!" Şi, râzând întruna, le strigă străinilor stupefiaţi din magazin:

— Hei, voi, ascultaţi-mă bine! Eu mi-am vărsat tone de sânge pentru voi, ticăloşilor! Eu v-am salvat de ciuma brună,

aşa să ştiţi!...

Intră miliţianul. Îndesat, cu chipul greoi, având pe frunte dunga roşie şi umedă lăsată de caschetă.

— Actele, vă rog, cetăţene.

— Uite actele mele.

Şi Ivan se bătu peste Steaua lui de aur. O urmă de sânge rămase pe impermeabil. Palma îi fusese crestată de un ciob de sticlă.

Miliţianul încercă să-l apuce de cot.

— Va trebui să veniţi cu mine la miliţie.

Ivan îşi eliberă braţul cu o mişcare bruscă, miliţianul se clătină; cioburile de sticlă îi scârţâiră sub cizme. Din mâinile unuia dintre suedezii care observau scena alunecă balalaica. Instrumentul căzu pe dalele de marmură şi scoase un vaiet jalnic. Toată lumea încremeni într-o atitudine nehotărâtă şi mută.

— Aşteaptă, Lioşa, îi murmură vânzătoarea miliţianului. Mă duc mai întâi să-i conduc pe străini.

În clipa aceea intrară în Beriozka doi japonezi îmbrăcaţi aproape la fel. I-ai fi luat drept gemeni, dacă unul din ei n-ar fi fost ceva mai înalt. Aveau costume închise la culoare şi oficiale, cravate lucind discret.

Se apropiară zâmbitori de vitrină şi, ca şi cum n-ar fi băgat de seamă nici geamul spart, nici pe miliţian, nici măcar pe bătrânul cu mâna însângerată, începură să vorbească într-o engleză melodioasă. Vânzătoarea, scuturându-şi amorţeala, le întinse un tub lung din piele neagră. Ivan îi privea ca vrăjit. Simţea că viaţa, aidoma ochiului de apă tulburat de o piatră, avea să-şi regăsească din nou echilibrul civilizat, care lui îi era atât de străin.

Japonezii, după ce-şi achitară cumpărătura, se îndreptară spre ieşire; miliţianul făcu un pas spre Ivan, strivind cu zgomot scrâşnit un ciob sub cizme. Ivan înşfăcă atunci o statuetă aşezată pe tejghea şi se năpusti după ei. Japonezii întoarseră capul. Unul avu timp să se ferească de lovitură. Celălalt, atins de Ivan, se prăbuşi pe dale.

Ivan lovea la întâmplare fără să izbutească să-i atingă cu adevărat. Ceea ce înspăimânta era strigătul lui şi impermeabilul pătat de sânge. Suedezii o luară la fugă spre uşă, ţipând şi împingându-se unii pe alţii. Degetele lui Ivan, izbind, azvârliră

un ursuleţ olimpic din bronz, care făcu să zboare în cioburi vitrina din sticlă. Genul ăsta de suvenir nu se vânduse în timpul Jocurilor Olimpice, nimeni nu voia să se încurce cu asemenea greutate. Toată seria fusese trimisă în provincie; doar figurina aceea mai rămăsese. Vânzătoarele se foloseau de ea ca de o greutate de pus pe tejghea peste hârtii...

Almendinger veni la Beriozka puţin înainte de ora închiderii. Era mulţumit că ştia atât de bine Moscova, încât putea să ajungă acolo nu prin strada Gorki, ci luând-o pe nişte străduţe umbroase. Una dintre ele îi plăcea în mod deosebit. Era liniştită, aproape pustie. Mergea de-a lungul vechii clădiri din cărămidă a unei manufacturi de tutun. Dindărătul zidurilor se auzea zgomotul surd şi regulat al maşinilor. Mirosul un pic amar al tutunului se simţea pe toată ulicioara.

„Am să uit de acum de toate astea încetul cu încetul, se gândea Almendinger. Toate cifrele, numerele de telefon moscovite, străduţele întortocheate... Şi de asemenea mirosul. O să am ce face până mor – să uit...”

Vitrina laterală a magazinului Beriozka era protejată de un cordon întins între două scaune. Vânzătoarele discutau pe ton scăzut. Almendinger nu prinse decât: „Nebun... complet nebun...” În spatele tejghelei lucra un geamgiu. Aplecat peste masă, trasa cu diamantul, într-un scârţâit sec, o dâră lungă. Apoi, cu un scurt clinchet muzical, rupse geamul.

Almendinger zâmbi şi-i ceru vânzătoarei să-i arate un mic ceas de damă din aur. „Poate că mai bine ar fi să-i cumpăr un colier sau o brăţară, de pildă asta, din argint, cu ametiste şi smaralde? Fireşte, ar fi mult mai simplu s-o întreb ce preferă. Dar ce să fac? Simt că îmbătrânesc... E tentant să joci rolul lui Moş Crăciun sau, mai degrabă, pe al lui Monte-Cristo la vârsta a treia...”

După o dimineaţă frumoasă, soarele se ascunse, iar seara coborî cenuşie, dar, ca întotdeauna în acel anotimp, limpede şi straniu de amplă. La ieşirea din magazin, Almendinger o luă la stânga, intră într-un scuar amenajat într-o piaţă cu un aer un pic provincial. În mijlocul scuarului se înălţa o imensă coloană de bronz acoperită de arabescuri de litere ruseşti şi georgiene – monumentul în cinstea prieteniei dintre cele două popoare. Se aşeză pe o bancă şi, cu o plăcere de neînţeles, începu să se uite

la oameni, la lungile autobuze care, cu o supleţe ostenită, ocoleau scuarul. Surprindea gesturi şi frânturi de conversaţie, pentru el lipsite de importanţă, şi, tocmai din această pricină, atât de atrăgătoare.

Nu departe de acolo era un magazin de încălţăminte. Oamenii îşi luau cu ei cutiile, încă înfierbântaţi de înghesuială şi de bucuria cumpărăturilor. O femeie se aşeză pe marginea băncii, lângă el, şi, scoţându-şi vechii escarpeni scâlciaţi, îi puse pe cei pe care tocmai îi cumpărase. Îşi suci piciorul, cercetându-l de peste tot, apoi se ridică, tropăi pe loc – nu cumva sunt strâmţi pantofii? – şi se îndreptă spre autobuz. De sub bancă, vechii pantofi abandonaţi îşi iţeau boturile.

Almendinger îşi dădu seama că ţinea în continuare în mână pacheţelul de la Beriozka. Îşi deschise servieta şi strecură cadoul într-un buzunăraş din piele. Văzu teancurile de hârtie, dosarele bine rânduite şi zâmbi. Un trecător pilit se apropie şi-l întrebă:

— Ia zi, amice, n-ai cumva nişte chibrituri?

Tot cu zâmbetul pe buze, Almendinger îi întinse o brichetă. Când, după câteva încercări, omul îşi aprinse ţigara şi îngăimă „Mulţumesc, amice, m-ai scos din pană”, vrând să-i înapoieze bricheta, Almendinger nu mai era acolo. Mergea deja spre străduţa cu miros de tutun amar.

Ivan rămase multă vreme la spital, revenindu-şi încet în urma crizei cardiace care îl doborâse în maşina miliţiei. Ancheta îşi urma cursul. Nu existau acuzaţii grave împotriva lui. Şi totuşi, istoria asta era neplăcută. Ambasada trimise o notă Ministerului Afacerilor Externe. Într-un ziar suedez apăru un articol: *Un hold-up ratat într-un magazin Beriozka din Moscova*. Radio Libertatea, încă de a doua zi, relata faptele citând numele exacte ale tuturor participanţilor. Toată lumea ştia că povestea asta se va transforma în curând într-una din acele anecdote picante care se spun la cocteilurile diplomatice: „Ştiţi, s-a petrecut chiar în Beriozka. Şi, colac peste pupăză, cu un Erou al Uniunii Sovietice! Cu Steaua de aur pe piept... Ba nu, a fost supus controlului. Psihic, e un om absolut normal... Aveţi dreptate. Este poate ceea ce se numeşte sindromul vechii gărzi. Aţi auzit ce a spus Smirnov în legătură cu asta? O adevărată perlă! El e cel care a trebuit să înăbuşe toată afacerea asta.

Când l-au pus la curent, a dat din cap şi a bodogănit: «Da, veteranii îşi păstrează multă vreme tinereţea sufletească...» Şi, apropo, ştiţi, fiica veteranului ... Da, da... Şi încă un amănunt deosebit de picant...”

La începutul lunii iunie, Ivan a fost transferat în detenţie preventivă. În timp ce era la spital, Olia venea să-l vadă aproape zi de zi. Nu aveau a-şi spune mare lucru. Olia scotea din poşetă ultimele ziare, fructe, hrană, se informa în legătură cu starea sănătăţii lui. Apoi coborau amândoi, se aşezau pe o bancă în faţa unui strat de flori care răspândea parfumul amar al gălbenelelor.

În aceste două săptămâni, luând cu împrumut bani din dreapta şi din stânga şi schimbându-şi propriile devize, Olia încheie socotelile cu Beriozka. Îi telefonă lui Aleksei. Răspundeau la telefon când tatăl, când mama şi de fiecare dată îi spuneau politicos că Aleksei nu era acasă. Mama adăuga: „Ştii, Oliecika, el pregăteşte acum Festivalul Tineretului. A plecat în Franţa ca să pună la punct câteva probleme în legătură cu componenţa delegaţiei”. Olia mulţumea şi închidea telefonul.

Uneori, era năpădită de o dorinţă dureroasă în nesăbuinţa ei: aidoma copilului care a spart o ceaşcă, voia să se întoarcă îndărăt, s-o ia de la capăt, să nu-i mai scape din mână ceaşca, iar tăcerea aceea sonoră şi iremediabilă să nu se mai instaleze. Dar până şi regretul acesta dureros dispăru.

Cu o uimire incredulă văzu că începea să se obişnuiască deja cu situaţia aceasta care, cu puţin timp în urmă, i se păruse de neconceput. Se obişnuia cu stratul de flori portocalii, cu bătrânul slab care îi ieşea în întâmpinare în atmosfera fadă şi sufocantă a camerei, cu privirile curioase şi lipsite de milă de pe culoarele Centrului. Şi faptul că nimic nu se schimbase radical i se părea îngrijorător.

Era foarte cald la Moscova la sfârşitul lunii mai. Uneori, prin ferestrele deschise ale Centrului, se auzea lunga şi lenta sirenă a unui vas venind de pe râul Moscova. Părea că se simte chiar şi mirosul cald şi mâlos, mirosul scândurilor umede ale debarcaderului încins de soare. Iar seara, prin frunzişul stufos, felinarele răspândeau deja lumina lor albăstruie, la fel ca vara. La restaurant, printre aromele dense ale mâncărurilor cu mirodenii şi diverse alte parfumuri, se auzea clinchetul unei

linguriţe sau al unui cuţit, amintind de o răcoare plăcută.

Svetka o consola pe Olia cum se pricepea. Dar proceda stângaci, căci ea, una, era tare fericită. Volodia al ei îi trimisese cu puţin timp în urmă o fotografie zâmbitoare şi o scrisoare în care îi făgăduia să vină pentru o întreagă lună de permisie. Pe fotografie se vedeau foarte bine două stele mari pe epoleţi.

— Nu, dacă Gorbaciov nu se opreşte prea repede cu războiul din Afganistan, comenta ea, cu siguranţă Volodia se va întoarce cu cele trei stele de colonel. Evident, acolo nu e de glumă pentru el. Dar parcă e mai bine aici? Ar fi deja de multă vreme într-o garnizoană la dracu-n praznic. Pe undeva prin Ciuhotka... Ah! De-ar veni mai iute luna august! O s-o ştergem în Crimeea, o să închiriem o căbănuţă lângă mare. Măcar s-ar bronza normal. Ştii, ultima dată când a venit... Avea un cap de negru, doar dinţii îi luceau... iar în rest, alb ca brânza!

Se oprea apoi, ruşinată de bucuria ei:

— Ascultă, Olia, nu trebuie să pui la inimă. De ce l-ar putea acuza pe tatăl tău? Doar de o încăierare, iar dacă va fi nevoie vor mai adăuga şi starea de ebrietate. O să capete un an cu suspendare, undeva la capătul lumii... Cât despre diplomatul tău, nu te necăji. Bărbaţii, ştii şi tu, aşa sunt. Pagubă-n ciuperci, pleacă unu' şi vin zece. Uite, când are să se întoarcă, Volodia are să-ţi prezinte pe unul din prietenii lui de la regiment. Şi poate că are să se întoarcă la tine şi diplomatul. Desigur, taică-său şi cu maică-sa l-au prelucrat bine împotriva ta. Totul are să se liniştească şi are să fie dat uitării. Iar dacă nu se întoarce, ducă-se dracului! Ţi-aminteşti de Katiuha care lucra pe sectorul States. S-a măritat cu un tip de soiul ăsta. Iar el o bătea tot timpul la cap. „N-ai, zicea el, intuiţie estetică, percepţia stilului. Nu eşti în stare să-l deosebeşti pe Bonnard de Vuillard..." Toată elita aia artistică se aduna la ei acasă, se prăvălea în fotolii, degusta şampanie Veuve Cliquot şi „făcea deosebiri..." Ea, dacă ţi-aduci aminte, e o fată dintr-o bucată. Într-o zi, s-a săturat de toate femeile alea afectate îndopate cu istoria artei şi de toţi tipii ăia cu glas ascuţit. Vorbeau tocmai despre Picasso. Iar ea atunci, hodoronc-tronc, a dat drumul unei ghicitori hazoase: „Ce diferenţă este între Picasso şi regina Angliei?" Da, e o poveste răsuflată. Probabil că ţi s-a povestit de o mie de ori: „Picasso n-a avut decât o singură dată în viaţă o perioadă albastră, dar

regina o are în fiecare lună... pentru că are sânge albastru!” Îţi închipui ce mutră au făcut toţi intelectualii ăia! Bărbatu-său a explodat: „Asta nu e doar o obscenitate – sunt deprins cu aşa ceva –, e un sacrilegiu!” Idioţii, mai bine ar fi râs decât s-o facă pe încuiaţii. Katiuha n-a înghiţit chestia asta şi le-a trântit-o: „Nişte mâzgăleli, asta face Picasso al vostru! Un negustor, asta e şi nimic altceva. A înţeles perfect că se cere soiul ăsta de vărsătură – asta vă place –, şi atunci a vărsat...” Ce mai scandal a fost! Femeile dădeau buzna pe culoar, încurcându-şi hainele de blană. Bărbaţii chirăiau: „Complexul lui Erostrate!” Scumpul ei soţ făcea o criză de isterie... Deja a băgat divorţ, ticălosul. Îi dădea întruna lecţii: „Viaţa e un act estetic...” Iar el îşi făcea injecţii pentru impotenţă. Estetul!

Sporovăiau până în amurg, la fel ca în vremurile bune de odinioară. Şi tot ca odinioară trecea din când în când să le vadă Ninka unguroaica. Începea şi ea s-o consoleze pe Olia, îi istorisea sumbrele poveşti ale numeroaselor ei naufragii, speranţele spulberate şi neagra nerecunoştinţă omenească... Dar şi ea îşi ascundea bucuria: în luna iunie avea să-şi facă ultimul turneu pe malul Mării Negre. În octombrie urma să se căsătorească şi să întemeieze, după cum chiar ea spunea râzând, „o familie sovietică model”.

Da, totul rămânea la fel ca mai înainte. Nu se schimba nimic. Ba da, un singur lucru, poate. Acum, când se întorcea de la slujbă, constata cu ciudă că parcă i se acoperise chipul cu o mască lipicioasă. Se năpustea în baie ca să scape de ea frecându-şi obrajii, încerca să se liniştească singură: „Am ajuns de alerg acum ca o nebună. Şi pe căldura asta...” Îşi amintea cum Svetka, după muncă, se grăbea să se ducă la baie, lansându-i din mers: „Aşteaptă, Oliecika, vorbim după. Lasă-mă să-mi schimb faţa”.

Olia înţelese că nu era vorba doar de oboseală şi de căldură.

Înaintea concediilor de vară, era mult de lucru la Centru. Oliei i se întâmplă să nu se întoarcă acasă trei zile la rând. Îşi petrecea nopţile la Centru. În timpul zilei, asista la întrevederi comerciale, iar seara îşi juca spectacolul obişnuit la restaurant. În cursul acelor trei zile, nu avea nici măcar un minut la dispoziţie ca să meargă la spital să-şi vadă tatăl.

Într-o dimineaţă, când se putu duce acolo, el o aştepta cu o nerăbdare veselă şi totodată îngrijată. Se instalară pe banca lor obişnuită, în faţa stratului de flori. Ivan îşi aprinse o ţigară. Apoi, strivind-o iute, începu să vorbească înăbuşit. Olia, auzind vocea aceea surdă, se înfioră în sinea ei. Se gândi că tatăl ei avea s-o întrebe despre munca ei, despre viaţa ei sau – şi mai rău – să încerce să se justifice. Dar Ivan vorbi despre altceva.

— Ştii, Oliuşa, e foarte bine că ai venit astăzi. Mâine mi se fac hârtiile de ieşire şi mă vor transfera în detenţie preventivă. Aş vrea să-ţi dau ceva. Păstrează şi ascunde asta undeva. Mi-e teamă că mi-o vor lua la percheziţie.

Ivan îşi descleştă degetele – în podul palmei strălucea Steaua de Aur.

Olia se întoarse acasă într-un autobuz care se bălăbănea, pe jumătate gol. Mergea pe autostrada periferică. Pe o latură se vedeau noile clădiri din beton, înfipte în lutul arat. De cealaltă parte, câmpuri învăluite într-o verdeaţă transparentă. Olia stătea jos, cu faţa întoarsă spre fereastră ca să nu i se vadă lacrimile. Începuse să plângă atunci când, deschizându-şi poşeta, văzuse pe fundul genţii, acolo unde se rătăceau de obicei când cheile, când rujul de buze, Steaua de Aur. „Asta e viaţa lui, gândea ea cu o duioasă amărăciune. Crede că încă mai sunt oameni care să-şi amintească de războiul ăla îndepărtat, de dragostea aceea de pe front... sunt toţi ca nişte copii. O întreagă generaţie de copii mari înşelaţi. Numai de n-ar şti nimic despre mine! Numai de n-ar şti nimic!”

Continuă să plângă urcând scările până la etajul şapte. Nu voise să ia ascensorul de teamă să nu întâlnească vreo cunoştinţă. Dar încă de la etajul şase auzi râsetul şi exclamaţiile vesele ale Svetkăi. „Poftim, gândi Olia, Ninka e aici şi amândouă se distrează.” Şi imediat simţi un soi de uşurare. Şi le imagina deja trebăluind în jurul ei, încurajând-o, punând ceainicul pe foc. Ninka venise desigur să-şi ia rămas-bun înainte de a pleca în sud. N-o să-i tacă gura cu poveştile ei. Olia răsuci cheia în broască şi intră.

Uşa de la camera Svetkăi era larg deschisă. Svetka stătea pe pat şi ţipa într-un oribil râs întretăiat de hohote de plâns. Ochii umflaţi, peste care nu mai rămăsese nici urmă de rimel, străluceau, rătăciţi, cu o privire smintită. Pe podea, o valiză din

care ieşeau câteva veşminte. În colţurile opuse ale camerei – lăsate parcă acolo de un pas uriaş – zăceau pantofii ei. Olia se opri în prag fără să încerce să priceapă ceva din urletul acela oribil, pentru că totul era cât se poate de limpede. Repeta doar ca într-o incantaţie:

— Svetka... Svetka...

Sufocându-se de plâns, Svetka tăcu o clipă. Stătea jos, cu ochii închişi, tresărind din tot corpul şi gâfâind zgomotos. Cu grijă, Olia se aşeză alături de ea. Svetka îi simţi mâna pe umăr şi reîncepu să ţipe şi mai disperat:

— Olka, e într-un sicriu de zinc... şi nu se vede nimic... doar ochii prin gemuleţ... fără gene şi fără sprâncene... poate că nu e nimic... în sicriul ăla!

Şi scuturând din cap, izbucni iarăşi în plâns. Şi din nou ţipă cu glas întretăiat:

— Un gemuleţ... Şi doar ochii... doar ochii ... Nu, el nu e acolo. Nu... Ars în elicopter! Nu e nimic în sicriul ăla, nimic...

Apoi, smulgându-se din braţele Oliei, sări în picioare şi se repezi spre dulap. Smuci uşa acestuia şi începu să scoată afară cutii mai mici şi mai mari pe care le arunca pe jos.

— Cui mai folosesc toate astea acum? Cui? ţipa ea.

Din cutiile mari se rostogoleau pantofi bărbăteşti, cizme noi-nouţe din piele de calitate; se îngrămădeau cămăşi cu etichete de la Beriozka, blugi, cravate. Oftând adânc, Svetka se prăvăli cu toată greutatea pe pat şi îşi vârî capul în pernă.

Olia, aşezată lângă ea, îşi recunoştea cu greu prietena în femeia aceea îmbătrânită şi prăbuşită. O mângâia uşor pe mână, murmurându-i:

— Nu mai plânge, nu mai plânge, Svetka. O să fie totul bine, o să se aranjeze până la urmă totul. Vezi tu, şi pentru mine lucrurile merg anapoda, şi totuşi rezist... rezist...

Svetka pleca din gara Kazan. Părea acum foarte calmă şi doar îşi închidea ochii pe jumătate, de parcă n-ar fi vrut să vadă mulţimea veselă şi agitată. Olia îşi croia drum alături de ea, ţinând în mână o sacoşă mare din plastic în care Svetka trântise tot ce nu intrase în valiză. Sacoşa era grea. Oamenii, împovăraţi şi ei, se repezeau, se îmbrânceau, se agăţau cu bagajele lor. Olia simţea cum băierile sacoşei se tot întindeau încet, urmând să se rupă. Mulţimea înainta cu o încetineală chinuitoare. Feţe

asudate, fesuri peste ţestele rase, copii care se smiorcăiau...

Compartimentul era impregnat de un miros cald de praf dens.

— Dar nu ţi-ai luat nimic de băut pe drum, îşi aminti Olia.

Svetka clătină din cap. Sărind din vagon, Olia se strecură spre bufet. Stând la coadă, în faţa unui galantar lung în care se îngrămădeau sendvişuri cu salam uscat, ouă răscoapte şi fursecuri cu alune, se uita nervoasă la ceas.

Când ajunse pe peron cu o sticlă de limonadă caldă şi două fursecuri într-o punguţă, văzu deasupra şinelor, într-o ceaţă cenuşie şi caldă, două lumini roşii care se îndepărtau. Rămase încă un moment pe peron, apoi lăsă sticla şi punguţa pe o bancă şi se îndreptă spre metrou.

Într-una din acele zile nebune de început de vară, Olia îşi dădu seama că era însărcinată. Luă lucrurile cu o resemnare insensibilă şi obosită. „În fond, nu e de mirare, gândea ea întorcându-se de la consultaţie, cu toată agitaţia asta şi enervată cum eram... în astfel de condiţii, poţi să aduci pe lume şi doi plozi fără să-ţi dai seama...” La Centru, se învoi trei zile ca să facă avort şi să-şi revină.

Numărase zilele şi ştia că asta se întâmplase la începutul lui mai când, ascultându-l pe neamţul acela cu nume frumos, îşi uitase rolul. Ştia de altfel că nu era vorba doar de uitare.

Ajunse la spital cu două ore înainte de program, în liniştea dimineţii, dădu ocol clădirii galben-deschis şi, traversând strada, se aşeză pe o bancă dintr-o curticică aflată între nişte clădiri vechi de un etaj. La ferestre erau flori în ghivece şi statuete din faianţă vopsită. „E la fel ca la noi, la Borisov”, gândea ea. Soarele uşor şi transparent umplea treptat curtea, luminând interiorul holurilor de intrare cu scări din lemn şi făcând-o să clipească din ochi pe pisica aşezată pe o băncuţă şchioapă. Mai târziu, Olia încercă să priceapă ce se întâmplase în dimineaţa aceea însorită. Privea florile palide dindărătul geamurilor, hârdăul cu nisip ciuruit de ploaia care se abătuse în cursul nopţii, smocurile de iarbă care se iveau din solul bătătorit al curţii. Privea de parcă ar fi văzut totul pentru prima oară. Până şi pământul cenuşiu la culoare şi obişnuit, amestecat cu nisip, era uimitor de prezent în ochii ei, foarte aproape, cu pietricelele, cu crenguţele şi beţele de chibrit arse. Simţi brusc o duioşie

adâncă şi uluitoare pentru privirea aceea nouă, pentru uimirea aceea veselă şi mută. Privirea aceea nu-i mai aparţinea. O simţea în ea însăşi ca pe ceva separat de fiinţa ei, dar totodată apropiat, mişcător, inseparabil de respiraţia şi de viaţa ei... I se părea că o simte aproape fizic. Urmărea din ochi pisica aceea care străbătea agale curtea, scuturându-şi lăbuţele şi ridicându-şi coada. Olia ştia că nu era singura care o privea şi mai ştia şi pentru cine mormăia pe tăcute: „Ah! ce pisicuţă drăguţă... Uite ce mustăţi frumoase are, ce coadă albă, ce urechiuşe cenuşii... Hai s-o mângâiem...”

Casele începeau să se trezească. Pe uşile lor ieşeau cu pas grăbit oameni care se zoreau să ajungă la staţia de autobuz. Olia îi urmă. Întorcându-se acasă, se culcă fără să se dezbrace şi adormi pe dată. Spre seară fu trezită din somn de zarva lăstunilor. Rămase multă vreme culcată, privind amurgul care se stingea îndărătul ferestrei deschise. Uneori, de la vreun balcon, îi ajungea la urechi un glas de femeie:

— Maksim, Katia, acasă cu voi! De cate ori să vă chem?

Şi imediat răsuna ca un ecou un duo ascuţit:

— Mămico! Doar cinci minute!

Lăstunii zburau foarte aproape de fereastră, în foşnet iute de aripi. Parcă cineva, cu un gest brusc, ar fi sfâşiat o ţesătură uşoară din mătase. „Ce simplu e totul, gândea Olia. Şi nimeni nu înţelege. Aleargă, se îmbrâncesc unii pe alţii şi nici măcar n-au timp să se întrebe: «La ce bun?» Şi totuşi, totul e atât de simplu! Şi eu îmi pierdusem minţile – Alioşka, apartamentul la Moscova, mersul în străinătate... E greu să te gândeşti – începusem să-i urăsc părinţii atât de tare, că aveam coşmaruri. Mă temeam tot timpul că îl vor face să se răzgândească să mă ia în căsătorie. Aproape că m-am rugat să moară în accident de maşină sau de avion! Ce grozăvie!”

Era atâta linişte în amurgul acela violet, că se auzea într-o bucătărie, prin fereastra deschisă, sfârâitul cartofilor care se prăjeau în tigaie. Olia se gândi la acela a cărui prezenţă pe lumea asta o simţise atât de limpede de dimineaţă. Iar acum se cufunda cu o bucurie calmă în viitoarea îngrijire a copilului, în preocuparea pentru hăinuţele lui, pentru hrana lui. Fără să ştie de ce, era sigură că va fi băiat. Ştia că-l va numi Kolka şi că va trăi cu el la Borisov, că va găsi o slujbă ternă şi monotonă, iar monotonia asta a zilelor cenuşii şi liniştite din viitor i se păru

dintr-odată o fericire nesperat!

Îşi imaginã cum va afla copilul despre viaţa bunicului Ivan, despre viaţa ei. Tot ceea ce li se păruse o năruire fatală a proiectelor lor va pătrunde în mintea lui de copil ca o poveste, un soi de legendă de familie: bunicul – erou care a suferit la bătrâneţe pentru adevăr, mama – care a refuzat să mai trăiască la Moscova pentru că viaţa de acolo e zgomotoasă şi chiar, din pricina maşinilor care gonesc nebuneşte, periculoasă.

„Deocamdată, n-am să-i spun nimic tatei, gândea ea. După tribunal, când se va simţi refăcut, am să-i povestesc totul.”

Vitali Ivanovici o asculta pe Olia fără s-o întrerupă. Tăcerea lui o stingherea un pic. Vorbea calmă, încercând să fie logică şi convingătoare. Vitali Ivanovici îşi frământa obrazul cu mâna, dând din cap, şi îi arunca din când în când câte o privire vagă, clipind din ochi. Olia ştia că încă de la primele cuvinte el pricepuse tot ce avea ea să-i spună şi că acum aştepta cu răbdare sfârşitul povestirii. Ultimele cuvinte le rosti mai tare şi pe un ton mai hotărât:

— Ştiţi, Vitali Ivanovici, poate că asta mi-e soarta. Până la urmă, fiecare îşi duce crucea, pentru unii e Moscova, pentru alţii, Borisov...

Olia credea că el se va grăbi să-i scoată ideea asta din cap, că va încerca s-o aducă la gânduri mai bune într-un mod glumeţ şi amical: „Ascultă, ăsta e un capriciu, are să-ţi treacă” sau, dimpotrivă, va încerca să-i reamintească pe un ton sec datoria şi responsabilităţile ei. Dar el continua să se frece pe obraz, dădea din cap şi nu spunea nimic. Abia când îi auzi ultimele cuvinte mormăi: „Da, da, soarta... soarta...” Apoi, ridicându-şi obrajii cu pometii înroşiţi, spuse:

— A fost o noapte dementă, telefonul a sunat întruna. Nu izbutesc să-mi ţin ochii deschişi. De cum mă aşez, adorm. Ţi-o spun pentru că fiecare îşi duce crucea, după cum bine ai spus adineauri.

Zâmbi obosit şi distrat.

— Ştii, eu mi-am început studiile la filozofie; abia apoi m-am orientat spre drept. Mă căutam pe mine însumi, ca să zic aşa. Mi se părea mereu că ceva parcă nu se lipea, că nu era... Când am intrat la filozofie, am crezut că imediat mă voi cufunda în misterele insondabile ale existenţei. Bun, îl deschid eu pe

Aristotel, iar el stă şi cugetă: De ce – pardon – urina omului care a mâncat ceapă miroase a ceapă? Iar încoronarea gândirii filozofice este discursul lui Brejnev la ultima Plenară istorică. Atunci când eşti tânăr, toate astea pot răni atât de tare! Acum, e chiar ridicol să-ţi mai aminteşti. Aveam un profesor, ştii şi tu, din soiul ultimilor mohicani care fuseseră licenţiaţi ai Universităţii din Sankt-Petersburg. Sub Stalin, fireşte, erau toţi în lagăre. Tinerilor le place soiul ăsta de profesori. Aşa că eu m-am năpustit spre el:

„Iată, Igor Valerianovici, despre ce e vorba. Mă aflu în plină criză intelectuală, o criză la fel de adâncă precum aceea a filozofiei burgheze. Trec la drept, îmi termin studiile şi mă duc sub gloanţele bandiţilor să strivesc mafia din Rostov în calitate de judecător de instrucţie”.

Şi, evident, încep să-i vorbesc de soartă, de vocaţie, de cruce... Iar bătrânul filozof ascultă, ascultă, după care îmi zice:

„Dar dumneata, distinse tânăr, cunoşti parabola crucii omeneşti?”

„Nu, zic eu. N-am auzit-o niciodată.”

„Atunci ascultă. Un om îşi ducea crucea lui cea grea. O ducea, o căra din greu şi în cele din urmă I se adresă lui Dumnezeu ocărându-L. Că prea e grea crucea. Că îi lasă răni pe gât, că-l striveşte, că-l îndoaie. Nu mai poate. Dumnezeu i-a auzit jelania şi s-a îndurat de el.

«Bine, zice, vino după mine, nefericitule.»

Îl duce în faţa unei enorme grămezi de cruci.

«Uite, vezi, toate astea sunt destine omeneşti. Aruncă-ţi crucea şi alege o alta. Poate că vei găsi una mai uşoară.»

Omul se veseli şi se puse pe încercat. Îşi pune una pe umăr. «Nu, prea e grea. Mai grea decât a mea.» Şi ia alta. Toată ziua nu face altceva decât să alerge în jurul muntelui aceluia de cruci şi nu izbuteşte să aleagă vreuna. Erau grele crucile oamenilor. În sfârşit, spre seară, nimereşte peste una.

«Iată, zice el, asta e mai uşoară decât celelalte. Asta nu e cruce, e o adevărată plăcere.»

Atunci Dumnezeu zâmbeşte:

«Păi asta e vechea ta cruce, cea pe care ai aruncat-o azi-dimineaţă...»”

Asta e povestea. Eu, desigur, îl aprob pe profesor, dar în sinea mea gândesc aşa cum gândeşti tu acum: „Orice teorie e

cenuşie, prietene...”[27] Ei, da! Bun, concret, aşa vom face, Olia. Când ai concediu? În octombrie? O să-l mutăm în iulie. O să ai timp să reflectezi cum se cuvine. Să alegi o cruce mai uşoară...

Ivan fu judecat la începutul lunii iulie în mica şi urâta clădire a tribunalului de raion de unde se vedeau râul Moscova şi marile clădiri de pe cheiuri. Era o construcţie veche şi mică având doar un etaj, cu scări tocite şi săli de audiere pline de praf. Pe culoarul întunecos se aliniau uşi capitonate cu moleschin negru. Când una din ele se deschidea, se puteau întrezări rafturi întunecoase încărcate cu dosare groase, un birou acoperit de hârţoage, iar într-un colţ, un ceainic pus pe un reşou electric. Pe străzile însorite şi zgomotoase era greu să-şi închipuie cineva că, la numai doi paşi de acolo, putea să existe un astfel de loc, mohorât şi tăcut, şi oameni care pregătesc ceaiul pe un reşou, în semiîntunericul acela adormit.

La ora unu după prânz, Ivan a fost introdus într-o sală în care erau aliniate prost nişte scaune şubrede. Pe o mică estradă se ridica biroul judecătorului şi al asesorilor; pe partea din faţă a biroului se găsea stema Uniunii Sovietice. În spatele unei balustrade de lemn se vedea banca acuzaţilor. Balustrada fusese zgâriată de sute de mâini: erau acolo scrijelituri, cruci, date, iniţiale... De fiecare parte a biroului judecătorului se găseau două mese mai mici: a procurorului şi a avocatului.

La ora unu după prânz, Ivan intră în această sală, însoţit de doi miliţieni, iar trei ceasuri mai târziu era scos de acolo, mort.

În sală, fereastra era întredeschisă, dar nu se simţea răcoare. Soarele strălucea, cald şi nemişcat. Unduind agale, puful ca de vată al plopilor pătrundea pe fereastră.

În cursul acelor trei ceasuri, se produseseră fapte aparent legate de proces, dar totodată infinit de îndepărtate de el. Era multă lume. Oamenii voiau să cunoască toate amănuntele. În sală, aerul era greu şi înăbuşitor. Unii îşi făceau vânt cu ziarul; alţii, răsucindu-se stângaci, îşi scoteau haina, făcând să scârţâie scaunele. Două femei din ultimul rând nu conteneau cu sporovăitul, neascultând nici răspunsurile lui Ivan, nici pe judecător şi nici pe martori. Nu era limpede de ce veniseră acolo să-şi piardă vremea într-o asemenea etuvă.

---

[27] „Amice, orice teorie-i gri, doar pomul auriu al vieţii-i verde.” Goethe, *Faust*. [v. 2039, trad. Şt. Aug. Doinaş (N.tr.)]

Vocile răsunau surd, parcă înăbuşite de puful de plop care plutea de colo-colo încet. Una dintre asesoare era alergică la fulgii aceia ca de vată. Îşi ştergea mereu nasul, clipea din ochii roşii şi nu se gândea decât la un singur lucru: de s-ar termina mai repede! Toţi colegii ei gândeau la fel. Soarele îndemna la somn. Majoritatea se pregăteau deja de vacanţă, numărau zilele cu bucurie: încă o săptămână, după care...

Judecătoarea, căci era vorba tot de o femeie, se bronzase prea tare în duminica precedentă la vila ei de vacanţă, iar acum sub taiorul sever, o usturau umerii. Şi ea voia să termine cât mai repede cu procedura aceea, să rostească sentinţa – un an cu suspendare, gândea ea – şi cât mai iute să-şi dea pe umeri cu cremă răcoritoare. Aşa o sfătuise asesoarea, cea care suferea de la puful de plop. „Poate că nu e alergie, ci gripă. Uneori se mai întâmplă vara”, îşi spunea judecătoarea.

Nimeni nu-şi mai amintea în ce moment, în locul răspunsului scurt care i se cerea, acuzatul Demidov începuse să vorbească foarte tare bâlbâindu-se, aproape strigând. Judecătoarea încercă să-l întrerupă bătând darabana cu creionul în masă şi spunând cu voce voit oficială: „Asta n-are legătură cu problema dumneavoastră”. Apoi se gândi că era mai bine să-l lase pe veteran să spună tot ce are pe suflet – cu atât mai mult cu cât i se telefonase de sus, de la foruri superioare, cu sfatul de a termina totul cu blândeţe, fără să dea dovadă de zel.

Ivan vorbea despre război, despre Stalin, despre Victorie. Se cam bâlbâia, temându-se de tăcerea care se lăsa între cuvinte, încercând să străpungă somnolenţa aceea opacă a după-amiezii. Aminti fără noimă de Balşoi, de Afganistan (aici, judecătoarea reîncepu să bată cu creionul în masă) şi de Semionov, ologul cu un singur picior. La început, oamenii se mai însufleţiră, apoi se cufundară iarăşi într-o obtuzitate nepăsătoare: doar Gorbaciov îngăduise deja să se vorbească despre toate astea în ziare. Femeile se uitau la ceas, iar bărbaţii, în aşteptarea suspendării şedinţei, îşi învârteau ţigările între degete. În ultimul rând, la fel ca mai înainte, fără să dea atenţie nimănui, lumea şuşotea. Judecătoarea şoptea ceva la urechea asesoarei. Procurorul dădea bobârnace peste mâneci, alungând astfel scamele albe de plop.

În sfârşit, Ivan tăcu brusc. Cuprinse sala într-o privire cam pierdută şi, adresându-se nu se ştie cui, strigă cu glas şuierător

de bătrân:

— Aţi făcut din fata mea o prostituată!

În momentul acela, întâlni privirea Oliei. Nu mai auzea rumoarea care se înălţa din rândurile publicului, nici glasul judecătoarei care anunţa suspendarea. Înţelegea că tocmai se întâmplase ceva monstruos, faţă de care beţia şi încăierarea lui de la Beriozka erau doar nişte fleacuri. Cineva care ieşea îi ascunse o clipă chipul fetei lui. Îşi îndreptă privirea spre ferestre şi văzu cu mirare că pervazul strălucea în soare cu o stranie lumină irizată. Apoi lumina aceea se amplifică, deveni strălucitoare şi dureroasă şi, dintr-odată, pervazul se făcu negru. Ivan se aşeză greoi, lăsându-şi capul să-i cadă peste balustrada zgâriată cu date vechi şi nume necunoscute.

Maşina mortuară ieşi nu fără bătaie de cap din Moscova aflată în plin Festival, luând-o cât mai iute, cu uşurare parcă, pe autostrada spre Riazan. Şoferul şi colegul lui erau şi ei originari tot din Riazan. Nu cunoşteau bine Moscova şi se temeau să nu nimerească peste miliţia rutieră, care se găsea acum la fiecare intersecţie din cauza Festivalului.

Olia, aşezată în adâncimea întunecoasă a dricului, sprijinea cu pantoful ei uşor sicriul acoperit cu postav roşu, care aluneca la fiecare viraj. Dricul nu era închis în spate, iar deasupra laturii mobile se deschidea un dreptunghi de lumină intensă. Cât străbătuseră Moscova, prin deschizătură se puteau observa când o stradă pe care Olia o ştia bine, când un grup de turişti în veşminte ţipătoare. Autocarele cu emblemele Festivalului brăzdau străzile şi adesea se desluşeau ici-colo sacourile albe şi pantalonii albaştri ai translatorilor. Toate astea îi aminteau Oliei de Jocurile Olimpice şi de vara aceea, acum atât de îndepărtată. Apoi prin cadrul luminos începu să se desfăşoare priveliştea ogoarelor, a autostrăzii cenuşii, a celor dintâi sate.

Printr-o minune, după două zile de căutări zadarnice, Olia găsise maşina asta şi izbutise să-l convingă pe şofer. Acesta acceptase pur şi simplu pentru că se ducea în aceeaşi direcţie. Olia îi dăduse aproape toţi banii care îi rămăseseră.

La jumătatea drumului, şoferul coti pe un drum transversal şi opri. Portierele se izbiră şi capul colegului şoferului se ivi în spate, în deschizătură.

— Nu te-am zgâlţâit prea tare? Peste un ceas, ajungem.

Aşteaptă-ne un pic; dăm o fugă până la magazin. Ştii, la Moscova nu e strop de băutură, mai ales acum, cu Festivalul...

Olia auzi paşii îndepărtându-se. În dreptunghiul însorit se desena o parte dintr-o izbă, un gard de mărăcini, o grădină în care o bătrână încovoiată smulgea ceva din pământ. Era cald. Prin interstiţii se strecurau raze mici de soare. Undeva, departe, lătra leneş un câine.

Olia era convinsă că la Borisov, de cum se va afla de venirea ei, toată lumea va da zor ca să organizeze funeraliile şi să găsească muzicanţi. Îşi închipuia chiar şi procesiunea responsabililor locali îmbrăcaţi în groteştile lor costume negre, îşi imagina scârţâitul metalic al orchestrei, condoleanţele la care va trebui să răspundă în formule lipsite de sens.

Dar totul se petrecu altfel. Şoferul şi colegul lui, asudaţi şi suflând din greu în mod exagerat, dădură drumul sicriului pe masă şi o luară din loc după ce mai căpătară încă zece ruble pentru că urcaseră sicriul până la etajul trei. Olia rămase singură în faţa cutiei lungi şi roşii, înspăimântătoare în liniştea ei.

Dimineaţa, se duse la autobaza unde lucrase tatăl ei. Fu primită de noul şef, un tânăr în blugi care făceau genunchi. De îndată ce înţelese despre ce era vorba, începu să vorbească repede fără s-o lase să mai zică vreun cuvânt. Toate maşinile erau rechiziţionate pentru lucrările de vară la colhoz, cele două care mai rămăseseră nu mai aveau roţi, jumătate din personal era în concediu. Şi, pentru a se justifica, îi arătă curtea pustie, plină de pete negre de ulei şi un camion în motorul căruia era vârât până la brâu un flăcău ciufulit. „Şi pe deasupra, adăugă şeful, acum mergem pe regim de autofinanţare.”

— Dar am să plătesc, se grăbi să spună Olia ca să-l liniştească. Daţi-mi doar o maşină şi câţiva oameni.

— Dar dacă vă spun că nu pot! gemu şeful, desfăcându-şi braţele într-un gest de neputinţă.

La Comitetul Militar, ofiţerul de serviciu îi ceru să completeze un formular, apoi se duse după ordine dincolo de uşa capitonată, cu tapiţeria prinsă în cuie cu floare strălucitoare. Când se întoarse, deschise seiful, scoase livretul de Erou al Uniunii Sovietice şi i-l întinse Oliei:

— Acum suntem chit faţă de dumneavoastră. Cât despre funeralii, trebuie să vă adresaţi Consiliului Veteranilor. Nu e de

resortul nostru.

Olia ieşi şi examină cu mirare poza tatălui ei din livret. Din poză o privea un flăcău cu cap rotund şi ras, aproape un adolescent. „N-avea nici douăzeci de ani”, se gândi ea cu uluire. Curtea Comitetului Militar era goală şi tăcută. Doar un soldat costeliv mătura o alee asfaltată. Praful se ridica într-un nor uşor şi cădea la loc.

La Consiliul Veteranilor nu era nimeni. La avizier atârna o foaie de hârtie cartonată cu litere roşii, decolorate: „Defilarea sărbătorească a veteranilor consacrată celei de-a patruzecea aniversări a Victoriei va avea loc la 9 mai, la ora zece. Adunarea în Piaţa Lenin. Participarea tuturor membrilor Consiliului este obligatorie”.

— E vară, spuse paznica visătoare. Vara doar din întâmplare mai dă careva pe aici.

Comitetul local de partid părea şi el abandonat.

— A plecat în fruntea unei comisii ca să inspecteze regiunea, spuse secretara. Mâine nu va fi aici. De altfel, asta nu e de competenţa Raikomului. Trebuie să vă adresaţi la fostul său loc de muncă.

A doua zi, Olia o luă de la capăt cu circuitul. Cerea, implora, încerca să telefoneze la Moscova. Seara, se temu să se întoarcă acasă. Era deja în a patra zi de umblătură pentru sicriul roşu. Intrând în încăperea unde era aşezat, Olia se temu şi să mai respire, să nu cumva să simtă vreun miros şi să-şi piardă minţile. Noaptea, visă sicriul, dar nu roşu şi lung cum era, ci mic, luxos, dat cu lac şi pictat ca un sipet de Paleh. Încerca să-l vâre într-un compartiment de la biroul de bagaje. Dar când uita să formeze codul, când era împiedicată de trecători. În cele din urmă, cedând nervos, se hotărâse să-l abandoneze recuperându-i conţinutul. Încerca să-l deschidă, să desfacă cele două părţi aşa cum se desfac valvele unei scoici. Şi, într-adevăr, sicriul semănă busc cu o cochilie neagră fin modelată, acoperită cu lac precum o membrană mucoasă. Când, în sfârşit, rupându-şi unghiile, izbuti să deschidă cochilia, găsi înăuntru păpuşa din celuloid din copilărie, care se uita la ea cu nişte ochi straniu de vii şi de umezi, ca ai unei fiinţe omeneşti.

Dimineaţă, Olia se duse la cimitir. Într-o baracă strâmtă, în spatele bisericii şubrezite şi năpădite de bălării, stăteau trei oameni care îşi întinseseră pe o bucată de ziar nişte peşti uscaţi

şi pâine şi se puseseră pe băut.

Îi ascultară cererea şi clătinară laolaltă din cap:

— Nu, nu, nici vorbă! Aţi nimerit ca musca-n lapte. Mâine e sâmbătă; astăzi terminăm cu un ceas mai devreme. Păi, ce suntem noi? Robi? Dacă tot aţi aşteptat până acu', veniţi duminică. Nu, nu, nu se poate.

Dar Olia nu plecă. Înţelegea că făceau teatrul ăsta ca să fie plătiţi mai mult. Oamenii începură iarăşi să vorbească între ei despre treburile lor, trăgând la răstimpuri cu coada ochiului spre ea, în timp ce-şi scoteau oasele de peşte înţepenite între dinţi. În cele din urmă, unul dintre ei, ca din milă, zise:

— Bine, frumoaso, dă-ne o sută de ruble acum, cincizeci de ruble după, şi-ţi facem o înmormântare clasa întâi.

— Cât? întrebă Olia uluită, crezând că nu auzise bine.

— O sută cincizeci, repetă omul. Da' ce-ai crezut? Doar n-o să muncim pentru ochii tăi frumoşi. Şi încă într-o zi de sâmbătă! Suntem trei. Şi-o să mai trebuiască să-i dăm şi şefului, apoi şoferului. Fă cum vrei. Eu îţi fac propunerea asta că-s bun la suflet.

Şi, cu un pocnet sec, muşcă dintr-o ceapă mare.

Oliei nu-i mai rămăseseră decât zece ruble. Oamenii stăteau comod aşezaţi şi, tăindu-şi vorba unul altuia, făceau schimb de impresii asupra funeraliilor unui ştab de prin partea locului. Toată baraca era plină de coroane vechi şi zdrenţuite, de pietre funerare, de bare din fier pentru împrejmuiri. Oliei îi veni să le spună cu glas scăzut acestor oameni: „Dar fie-vă milă de mine, ticăloşilor!"

— Dacă aduc banii mâine, întrebă ea, sunteţi de acord?

Oamenii dădură din cap.

— Bine, aşa mai merge. O să începem să săpăm de dimineaţă, înainte să se lase zăduful.

Ajungând la Moscova, Olia începu să dea telefoane la toate cunoştinţele ei. Dar era tare greu să dea peste cineva în toiul verii, mai ales într-o vineri seară. Singura persoană care răspunse apelului ei era o vagă cunoştinţă, un traficant pe care i-l prezentase Ninka.

— Olia, strigă el aproape vesel în receptor, mie mi-au confiscat tot. Da, m-au prins poliţaii cu valută lângă Beriozka. Şi mi-au golit şi apartamentul. Sunt falit. Aşa că, vezi tu, aş fi bucuros să te ajut, dar n-am un sfanţ. Stai, am să-ţi dau adresa

unui prieten. Poate să-ţi schimbe devizele. Cum? N-ai? Ei bine, atunci nişte flecuşteţe din aur. Scrie. Se numeşte Alik. Da, e din Azerbaidjan, un tip de treabă. Numai că e cam imprevizibil...

Ajunse la Alik târziu, în cursul serii. Când îi propuse brăţara cu smaralde şi încă două inele, tipul începu să râdă.

— Şi doar pentru asta mă deranjezi? Nu, fetiţo, eu lucrez serios. Să risc să ajung să tai lemne în nord pentru cinci grame?

Deja o împingea spre ieşire pe culoarul întunecos. Deodată, amintindu-şi de ceva, Olia deschise poşeta şi scoase Steaua de Aur.

— Dar asta?

— Ai şi livretul?

Olia i-l întinse.

— Împreună cu livretul, îţi dau pe ea o sută de ruble.

— Îmi trebuie o sută cincizeci, spuse Olia cu voce ostenită.

— Atunci ai să vii din nou, o întrerupse Alik deschizându-i uşa.

Afară, Olia intră într-o cabină telefonică. Cineva răspunse imediat la telefon.

— Alioşa? şopti ea, aproape fără să-i vină să creadă.

Ce surpriză! răspunse cu o mirare liniştită un glas blând la capătul firului. Unde ai dispărut? De altfel, ai dreptate, e vina mea. Trăiesc acum între Moscova şi Paris. Bârfitoarele limbi diplomatice au lăsat să se înţeleagă că ai avut ceva necazuri, aşa e? Nu, totul are să se aranjeze până la urmă. Scuză-mă, nu pot vorbi mult. Am o reuniune cu responsabilii Festivalului. Da, sunt aici şi francezii. E păcat că nu poţi veni, ai fi floarea adunării noastre de bărbaţi. Are să se aranjeze totul până la urmă. Scuză-mă, trebuie să-mi întâlnesc invitaţii. Nu mă uita. Dă-mi un semn de viaţă. Şi *bonne nuit*!

Olia închise. „Diplomat!” gândi ea. Apoi scoase din poşetă batonul de ruj de buze şi pudriera.

Deschizând uşa, Alik îi lansă neglijent:

— A! Te-ai răzgândit. Şi bine ai făcut. O sută de ruble e preţul potrivit. Steaua asta va zăcea aici încă multe luni de acum încolo. În momentul de faţă, nu prea sunt amatori de asemenea riscuri.

— Am nevoie de o sută cincizeci, repetă Olia.

Şi-l privi ţintă îndelung. Alik o apucă de cot şi, cu o voce schimbată, rosti:

— Nu ţi-a spus nimeni până acum că ai ochi de căprioară de munte?

— Unde trebuie să merg? întrebă ea cu voce ostenită.

Înmormântarea se desfăşură foarte repede. Oamenii munceau iute şi cu îndemânare. Când mormântul fu acoperit, Olia observă că odată cu pământul cădeau, retezate de lopeţi, strălucitoare flori de păpădie, iar asta o făcu să simtă o înţepătură dureroasă.

După-amiaza, era deja aşezată în bucătărie, în apartamentul părinţilor. Privea pereţii pe care tatăl ei, înaintea plecării lui la Moscova, începuse să-i zugrăvească în albastru-deschis. Pe aragaz şuiera liniştitor ceainicul vechi şi mare pe care îl ştia din copilărie.

I se părea că totul era încă posibil; trebuia doar să înveţe să nu mai gândească, să nu-şi mai amintească.

În clipa aceea, sub ferestre, răsună o voce stridentă de femeie:

— Petrovna, cică au unt la Gastronom. Hai acolo! Poate prindem şi noi!

— Şi câte pachete se dau de persoană? strigă Petrovna de la fereastră.

Dar vocea ei fu acoperită de o alta, masculină, de bas.

— Nu vă grăbiţi aşa, doamnelor. Tocmai vin de acolo. Nu e unt, e doar margarină de calitate superioară. Şi deja s-a terminat.

Olia închise ochii şi, pentru prima oară în cursul tuturor acelor zile, plânse. Seara, pleca deja spre Moscova.

La spital, stătu mai mult timp decât crezuse. După avort se iviră complicaţii, apoi o septicemie. O salvă un enorm plop argintiu din faţa ferestrei. Frunzele lui foşneau sonor şi umpleau toată camera cu sclipirea lor însorită şi meridională.

Noul client cu care trebuia să lucreze Olia sosi la începutul lui octombrie. Vincent Desnoyers, douăzeci şi şapte de ani, director comercial adjunct al unei firme de aeronautică. Atunci când debarcă la Moscova, începea deja o toamnă cenuşie şi ploioasă. Sfârşitul lunii septembrie în schimb fusese blând şi senin, cu brumă matinală şi după-amiezi calde şi însorite.

Olia, în primele zile de după spital, respira cu lăcomie şi nu reuşea să se sature de azurul acela transparent şi luminos al străzilor, de mirosul un pic amărui al frunzelor. Aerul era delicat şi uşor pe lângă zidurile caselor încălzite de soare, dens şi parcă unduitor în umbra violacee a serilor răcoroase.

Centrul îşi trăia viaţa lui normală şi veşnic grăbită. Ca de obicei, cocoşul de bronz se înălţa pe prăjina lui, ca de obicei stătea gata s-o ia la goană de pe soclul lui, undeva spre Moscova, acel Mercur din fontă neagră ce-şi înălţa caduceul aurit. Parcă toate transformările primăverii se pierduseră în trecut. Prea puţini oameni de la Centru îi remarcaseră absenţa. „Te-ai odihnit bine? Unde ai fost? În Crimeea? În Caucaz?" întrebau unii.

Într-o zi, pe scară, Olia se văzu ajunsă din urmă de una dintre cunoştinţele ei, Salifou, un comerciant din Guineea. Venise la Moscova cu şase ani mai înainte şi semnase un contract pentru furnizarea de papagali pentru circurile şi grădinile zoologice sovietice. De multă vreme făcea alte afaceri, adevărate, dar, când era salutat, nimeni nu scăpa prilejul de a-i aminti prima înţelegere.

— Ei, Salifou! Se vând bine papagalii tăi?

— Ba deloc! Mă striviţi cu concurenţa! Papagalii sovietici sunt cei mai buni din lume...

Salifou îi întinse Oliei o poză.

— Uite, ăsta-i ultimul meu copil!

Olia văzu o femeie tânără în veşminte înflorate, ţinând un copilaş în braţe şi fixând obiectivul cu un aer sârguincios şi totodată pe jumătate adormit. În stânga se vedea conturul stufos al unui copac şi o fâşie de cer albastru-cenuşiu.

Olia contempla fotografia şi nu-şi putea lua ochii de la chipul acelei femei tinere. Simţea în privirea calmă şi absentă a ochilor întunecaţi la culoare, în linia braţului care susţinea copilul ceva ce îi era în mod intim apropiat şi familiar. Olia înţelegea că trebuia să spună câteva cuvinte de complezenţă. Dar ea continua să se uite, fascinată. În sfârşit, fără să se gândească, fără să-şi desprindă privirea, spuse:

— Trebuie să fie tare cald la voi.

Salifou începu să râdă.

— Desigur! Ca într-o baie rusească... Vino să ne vezi, ai să te bronzezi la fel ca mine, ţi-o garantez.

Şi, strecurând poza în portvizit, coborî iute scara.

Olia puse servieta francezului în învelişul mare negru, vârî într-un buzunăraş interior carnetul lui de adrese şi aşeză totul lângă uşă.

În cameră domnea o căldură confortabilă, un pic dulceagă. Francezul dormea, cu pătura aruncată într-o parte, cu braţele larg desfăcute. Pe şolduri, pielea mai deschisă la culoare îi scotea în evidenţă bronzul.

În timpul cinei, francezul vorbise mult. Şi toate cuvintele lui erau inspirate, totul trezea la însoţitoarea lui zâmbetul, privirea, replica pe care el le aştepta. Avea acea dispoziţie plăcută, când simţi că totul în fiinţa ta străluceşte, când îţi vine să spui: „Bărbatul ăsta tânăr, cu haină scumpă după ultima modă, cu pantaloni negri cu manşete, cu pantofi de lux din piele brună-aurie sunt eu”. Părul îngrijit cade răsfirat peste frunte. Cu un gest neglijent, dar cu o precizie aproape milimetrică, nodul cravatei e slăbit. Şi până şi fumul ţigării se încolăceşte cu eleganţă.

Vorbea mult şi simţea că îi place acestei femei. Bucuria aceea de a trăi o simţea aproape fizic, îi percepea gustul suav pe limbă. În timp ce îşi bea cocteilul, începu să vorbească despre Gorbaciov. Înaintea plecării, citise în *Libération* un articol despre reformele din U.R.S.S. Totul era foarte bine explicat: de ce nu va reuşi Gorbaciov să democratizeze regimul, să restructureze economia, să ajungă din urmă Occidentul în domeniul electronicii.

— Totuşi, cugeta el cu indolenţă, sorbind din cocteil, Rusia e ţara paradoxurilor. Cine a început toată manevra asta cu *perestroika*? Un adept al lui Andropov. În Franţa, Gorbaciov e chiar numit „un tânăr andropovist”. K.G.B.-ul, iniţiatorul democratizării şi transparenţei? Păi asta e ceva de domeniul science-fiction!

„Pe unde o fi acum, gândea Olia, germanul acela cu colecţia lui de faruri în miniatură?”

În timp ce adormea, Vincent, cuprins de iureşul gândurilor, îşi făcea calcule cum să facă să mai rămână o zi la Moscova, sau, mai precis, încă o noapte. Să-i dea telefon şefului şi să-i spună că nu avusese timp să rezolve toate detaliile legate de preţuri? Nu, vulpoiul bătrân ar pricepe imediat. Nu-l puteai

înşela. Să invoce o problemă cu avionul? Nu mai erau locuri? Complicaţii la vamă? Dar mai e şi hotelul. Va trebui să scoată bani din buzunar. Şi apoi poate că va trebui s-o plătească şi pe fată, să-i facă un cadou. Cum se petrec lucrurile astea? De altfel, nu e o problemă. Poţi ieşi din încurcătură cu câteva fleacuri de la Beriozka...

Somnul veni brusc peste el. Tot ceea ce îl neliniştea începu dintr-odată să se rezolve rapid, de la sine. Îşi vedea şeful vorbindu-i prietenos în timp ce mergea alături de el pe străzi nesfârşite, pe jumătate moscovite, pe jumătate pariziene. Scotea teancuri de bancnote de la bancomatul aflat chiar în camera de hotel... Şi iarăşi, visând, simţi în gură savoarea dulce a fericirii...

Olia puse din nou servieta la locul ei, strecură cu precauţii şi la locul potrivit carnetul de adrese, în buzunarul interior al hainei. Liniştea din cameră i se părea ciudat de profundă, neobişnuită. „Poate că e din cauză că nu suntem la Inturist, ci la Rossia, gândi ea. E mai puţină circulaţie.” Se apropie de fereastră, dădu la o parte perdeaua şi îşi reprimă o exclamaţie de surpriză.

Cădea prima zăpadă. Copacii înzăpeziţi, maşinile albite, la marginea trotuarelor... Olia nu putu rezista tentaţiei şi deschise geamul lateral îngust. Prima gură de aer fu greu de tras în piept – într-atât de înţepător era mirosul acela vertiginos de iarnă. „E bine să cadă zăpada, îşi spuse Olia. Când va îngheţa, mă voi duce la Borisov, la cimitir.” Şi îşi imagină – nemaisimţind durere, ci o amărăciune calmă, cuibărită undeva în zona inimii – o zi de iarnă cenuşie: între împrejmuirile metalice, locurile înguste de trecere cu pământul îngheţat, scârţâind sub paşi, copacii dezgoliţi de frunze şi cele două morminte, acoperite de zăpadă şi de cele din urmă frunze, cufundate sub cerul palid de iarnă, fără s-o mai înspăimânte, într-o surprinzătoare tăcere atentă.

Doar râul Moscova era negru. Deasupra apei, din toate părţile, înălţându-se în văzduh sau rămânând nemişcat în aer, zburătăcea un văl alb. Dintr-odată, în profunzimea aceea înzăpezită şi îngheţată, tremură sunetul înfundat al clopotelor. Nu era orologiul Kremlinului, ci erau nişte sunete subţiri şi îndepărtate. Veneau din clopotniţa unei bisericuţe pierdute sub zăpada liniştită, undeva pe lângă Taganka. „Fiecare cu crucea lui...” îşi aminti Olia. Şi zâmbi. „Şi fiecare cu prima sa zăpadă...”

Închise fereastra, se apropie de pat şi-l privi pe francezul care dormea. „Fără haine, pare un adolescent, îşi zise ea. Cred că l-am făcut să îngheţe cu geamul ăsta deschis.” Trase cu grijă cuvertura peste el, se strecură şi ea alături. Încet, cu mişcări cam ţepene, se întinse pe spate.

Totul începu brusc să i se învârtejească în faţa ochilor – frânturi de discuţii, senzaţia pe buze a tuturor zâmbetelor din cursul zilei, oamenii, chipurile ... chipurile... Chiar în clipa când adormea, un gând îi trecu prin minte, aidoma unei rugi copilăreşti pe jumătate şoptite: „De m-ar plăti în devize... Aş putea răscumpăra Steaua tatei...”